

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
ORTAÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSPANYOLCA KAYNAKLARA GÖRE 13. YÜZYILDA
KASTİLYA'DA MÜSLÜMAN İMAJI

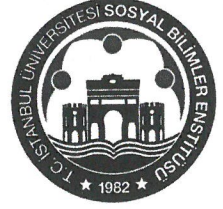
David Alejandro DE PABLO AGUIAR
2501141339

Tez Danışmanı
Prof.Dr. Muharrem KESİK

İSTANBUL, 2018

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS

TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : David Alejandro De Pablo Aguilar Numarası : 2501141339
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : Tarih / Ortaçağ Tarihi Danışmanı : Prof. Dr. Muharrem KESİK
Tez Savunma Tarihi : 09.10.2018 Saati : 14:00
Tez Başlığı : " 13. Yüzyılda Kastilya'da Müslüman İmaji "

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. MUHARREM KESİK		KABUL
2- PROF. DR. FAHAMEDDİN BAŞAR		KABUL
3- DR. ÖGR. ÜYESİ MURAT ÖZTÜRK		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. EBRU ALTAN		
2- PROF. DR. AYDIN USTA		

ÖZ

İSPANYOLCA KAYNAKLARA GÖRE 13. YÜZYILDA KASTİLYA'DA MÜSLÜMAN İMAJI

David Alejandro De Pablo Aguilar

13. yüzyılda krallar ve şövalyeler İber Yarımadası'nda Müslümanların bulunduğu bölgeleri fethetmek istemiş ve bunun için savaşmışlardır. Günümüzde bu "La Reconquista" olarak bilinmektedir. En önemli "reconquista" hareketleri Fernando III ve Alfonso X El Sabio tarafından yürütülmüştür. Reconquista için savaşan askerler İslâm dini, peygamberi ve Müslüman karşıtı çok güçlü bir propaganda yürütmüşlerdir. Bunlar Müslüman ve Hristiyan dünyası sınırında yaşayan insanların deneyimleriyle birleşince, Hristiyanlar için bu dinin mensuplarının imajı yerleşmiştir.

Bu çalışma iki dünya arasındaki çatışma bağlamında Müslüman imajını araştırmaktadır. Ayrıca bu dönemde söylemlerdeki iyi kötü ilişkisini, Müslümanların bedensel imajını ve bilinmeyen bir kültürün ve dünyanın yorumlanması gibi Haçlı Seferleri döneminde İslâm karşıtı eylemleri destekleyen ve buna gerekçe gösterilen unsurları analiz etmeye çalışmıştır. Son olarak, çalışmada mevcut olumsuz Müslüman imajının yanı sıra başka bir yaklaşım olup olmadığını görmek ve anlamak isteği vardır.

Anahtar Kelimeler:

La Reconquista, Müslüman imajı, Kastilya, 13. Yüzyılda, İslâm ve Hristiyanlar.

ABSTRACT

MUSLIM IMAGE IN CASTILLA IN THE XIII CENTURY ACCORDING TO THE SPANISH SOURCES

David Alejandro De Pablo Aguilar

In 13th century, kings and knights wanted to conquer the area where Muslims live in Iberian Peninsula and they fought for it. Nowadays, it is known as “Reconquista”. The most significant Reconquista movements were conducted by Fernando III and Alfonso X El Sabio. Soldiers, who fought for Reconquista, conducted a strong propaganda against to âism, prophet and Muslim. When these combined with the experiences of people who are on the border of Muslim and Christian world, the image of these members of the religion is established for Christians.

This study investigates the image of Muslims in the context of the conflict between the two worlds. In this period, it is also tried to analyze good-bad relationship in discourses, the physical image of Muslims, unknown culture and supporting anti-Islamic actions during the Crusades as interpretation of the World and the justified elements. All in all, in the study, in addition to the current negative Muslim image, there is also a desire to see and understand whether there is another approach.

Keywords:

Reconquista, Muslim image, Castile, 13th century, Islam and Christians.

ÖNSÖZ

Bu tarihsel araştırma, tarihyazımı tarafından geniş çapta incelenen bir fenomeni anlamaya çalışmaktadır: Reconquista ve dönemi. Bu sebeple burada yazılanlar, o dönemde İslâm'ın ne olduğu, bu dinin gerçek vizyonu, kutsal karakterleri ya da uygulamalarından ziyade, Kastilyalı Hristiyan kimliğinin inşasını ve Kastilya Krallığı'nın İber Yarımadası üzerindeki yayılmacı eylemini düşman bir Müslüman imgesini yaratarak ve bu imgeyi yayarak nasıl meşrulaştırdığını anlamaya çalışır.

Buna bağlı olarak bu metinde geçen tanımlamalar, öykü ve yorumlar ne XIII. yüzyılda, ne de önceki ya da sonraki başka bir tarihsel süreçte İslâm hakkındaki güncel fikirler olarak veya İslâm'ın bir tanımı olarak algılanmamalıdır. Aynı şekilde, eser boyunca analiz edilecek olan imgeler, hiçbir zaman, İslâm ya da Müslümanlarla ilgili kişisel bir görüşü temsil etmemektedir, aksine siyasi ve ekonomik yarar elde etmek için bahaneler aramakta olan bir grup düşmanın yaratmaya çalıştığı önyargılı bir yapı olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca, Kastilyalılar tarafından yaratılmış olumsuz İslâm imajının sunumunun ve açıklanmasının ötesinde, bu çalışma bu temsillerin ve imgelerin her birinin siyasi çıkarlarla olan ilişkisinin detaylandırılmasıyla ilgilidir. Dahası çalışmam olumsuz bakış açısından sıyrılmış Müslüman imgelerini aramak ve açıklamakla ve olumsuz bakış açısının tersine olumlu, dikkate değer unsurları göstermek ve bu unsurların neden ve hangi bağlamda ortaya çıkmış olabileceğiyle ilgilenmektedir.

Son olarak tez çalışmamın belirlenmesinden, tamamlanmasına kadar, yüksek lisansım ve Türkiye'de kaldığım süre içerisinde bana maddi, manevi destek sağlayan, rehberlik eden, danışmanlık yapan ve beni teşvik eden tüm arkadaşlarıma, aileme ve hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	vi
RESİMLER LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1
1. Yararlanılan Kaynaklar.....	2
2. Günlükler (Cronicas).....	3
3. Halk Ezgileri ve Şiirler (Cantares y Poemas).....	5
4. Kanunlarla İlgili Eserler.....	6
5. İslâm Hakkındaki Tartışmalı Yazılar.....	6
6. Bibliyografya Analizi.....	7
7. Tezde Kullanılan Konseptler.....	11

BİRİNCİ BÖLÜM **MÜSLÜMAN İMAJI VE XIII. YY.**

1.1. Meşrulaştırıcı Söylemler ve Propaganda: Reconquista	18
1.2. İspanya Krallığının Meşrulaştırıcı Söylemleri: Vizigot ve Romalılar'ın Asıl Mirasçıları.....	23
1.3. Müslüman Kimliği ile İspanyol Kimliğinin Oluşumu.....	27

İKİNCİ BÖLÜM **İSLÂMİ GÖRSELLERDE AHLAKİ YAPI VE** **MÜSLÜMANLARIN FİZİKSEL YAPISI**

2.1. Fiziki Betimlemeler.....	32
2.2. Müslümanların Cinsel Yaşamı.....	40
2.3. Müslümanların Davranışları ve Ahlaki Durumları.....	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM HRİSTİYANLAR İLE MÜSLÜMANLARIN İLİŞKİLERİ

3.1. İmansıza Karşı Verilen Uzun, Evrensel, Dini Savaş.....	51
3.2. Bir arada Yaşamadan Savaşa Kadar Müslümanları Hristiyanlaştırma Çabaları.....	57
3.3. Hristiyan Dünyasında İslâm'ın Pozitif Yüzü, Var Oldu Mu?.....	63
SONUÇ	69
BİBLİYOGRAFYA	71

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1	19
Resim 2	22
Resim 3	27
Resim 4	29
Resim 5	33
Resim 6	37
Resim 7	39
Resim 8	42
Resim 9	53
Resim 10	54
Resim 11	55
Resim 12	58

GİRİŞ

711 yılında Tarık bin Ziyad liderliğindeki bir grup Müslüman, Kuzey Afrika'dan İber Yarımadası'na geçerek Cebelitarık'a girmeyi başardı. Vizigot kralı Rodrigo'nun girişimlerine rağmen, Müslümanlar kralın hayatını kaybettiği Guadalete Savaşı'nı kazanarak yarımada'ya yerleştiler.

Takip eden yıllar boyunca, Müslüman güçler iki önemli direniş noktasıyla karşı karşıya kalana kadar kuzeye doğru her şeyi fethettiler. Bunlardan biri, ilk olarak 732'de Poitiers savaşında Müslüman ordusunu durduran Charles Martel'in komutası altında, daha sonra Pamplona ve Aragon krallıklarının başlangıcı olan Hispanik bölgeyi yaratan Charlemagne'nin komutası altındaki, kökeni Carolingian direnişine kadar dayanan Pirenelerdeki direniş noktasıdır.

Diğer direniş odağı ise 718'de yakalanmasına rağmen kaçmayı başaran ve Asturias dağlarında bir direniş organize etmiş olan olan soylu Vizigot Pelayo'nun yeltendiği Asturias'taki karşı ataktır. Aslında Reconquista, Müslümanlar için o kadar önemli olmayan, ancak Hristiyan güçler için ve yeni Asturias Krallığı'nın kurulması için büyük bir itici güç olan Covadonga Savaşı'nın Pelayo komutasındaki küçük bir Hristiyan grup tarafından kazanılması üzerine, 722 senesinde, başlamıştır.

O zamandan sonra, Hristiyan krallıkları yavaş yavaş yarımada'nın yeniden istilasını sürecine başladı, ancak bu süreç doğrusal değildi ve birçok kez Müslüman güçlerin toprak kazanmasıyla sonuçlandı. Kral Alfonso III'ün ölümü üzerine ise, Asturias krallığı üç oğlu arasında bölüştü, ilk olarak Ordoño, Galiçya ve Portekiz topraklarını alırken, ikinci olarak Fruela, Asturias'ı aldı. Ve son olarak García, Leon ve Castilla bölgeleri de dahil olmak üzere León krallığını kurdu.

Sonraki yüzyıllarda Reconquista olarak bilinen Hristiyan-Müslüman çatışması, silahlı bir şekilde devam etti. Ama aynı zamanda Hristiyan krallıklarının, birbirleriyle mücadeleleri için belirli durumlarda Müslümanlarla ittifakları bile oldu;

Kurtuba Halifeliği ve Tarifa Krallığı ile (halifelik bölündüğünde) ittifaklar kurulmuştur.

XIII. yüzyılda Reconquista'nın mantığını büyük ölçüde belirleyen unsurlar ise şunlardır: Öncelikle Compostela'nın Hristiyan geleneğinde ve buna bağlı olarak diğer Avrupa krallıklarında da kutsal bir şehir olmasına sebep olan sözde Aziz Santiago'nun kalıntılarıdır. Ayrıca bu, yarımada krallıklarının mücadelesinin kutsallaştırılmasının başlangıcını ve bu çatışmanın dini önemini de belirgin bir hale getirmiştir. Aynı bağlamda krallıkların Avrupalılaşması ve Cluny'nin güçlü etkisi, Cister ve Roma yönetimleri de belirgin unsurlar olmuştur. Öte yandan, Müslüman dünyasının iç krizleri de önemlidir; Halifeliğin taifelere bölünmesi ve Kuzey Afrika'daki Murabit(Almoravid) ve Muvahhid(Almohad) güçlerinin müteakip istilaları söz konusudur. Bu sürece eşzamanlı olarak Kastilya bölgesi yönetimi, 939 yılındaki Simancas Savaşı, 1085 yılında Toledo'nun alınması ve yarımadaki Müslüman iktidarın sona erişinin başlangıcını ve tüm mantığıyla 13. Kastilya yüzyılının başlangıcını belirleyen İkab (Las Navas de Tolosa) Savaşı gibi büyük zaferler kazanarak, Hristiyan ilerlemesine liderlik ederek, krallığa dönüşmüştür.

1. Yararlanılan Kaynaklar

Bu araştırma çok çeşitli kaynaklar kullanılarak yapılmıştır. Bu kaynaklar gerek kökenleri ve amaçları, gerekse yapı ve biçimleri açısından farklılık taşımaktadır. Araştırmada bu denli çeşitli kaynak olması tezin konusunun doğal bir sonucudur.

Bu tez için yararlanılan kaynakları genel olarak yazılı ve görsel kaynaklar şeklinde iki kategoriye ayırabiliriz. Aynı zamanda bu iki kategorinin alt kategorileri de bulunmaktadır.

Yazılı kaynaklar genel olarak XIII. yy. Kastilyasına dayanmaktadır. Aynı şekilde konuyu daha geniş bir zaman aralığında incelemek için XII. yy. sonu ve XIV. yy. başı kaynaklarından da yararlanılmıştır.

Bu birbirinden oldukça farklı alt kategoriler ise şu şekildedir: Günlükler, halk ezgileri, şiirler, idari metinler ve İslâm'a karşı tartışmalı yazılar.

2. Günlükler (Cronicas)

Günlükler bilinen bir tür olmasının yanı sıra bu dönemin tarihçileri tarafından da sıkça kullanılan bir tür olmuştur. Ayrıca bu dönemde günlük türü bir önceki dönemlere göre çok daha revaçtadır. Bu da bize inceleyeceğimiz zaman dilimi hakkında bol bilgi sağlamaktadır.

XIII. yy. Kastilyasındaki en önemli eserlerden bir tanesi *Primera Crónica General de España*¹ adlı günlüktür. Bu eserin yazılma emri Alfonso X El Sabio tarafından verilmiş ve XIII. yy. sonlarına doğru, Sancho IV. zamanında tamamlanmıştır.

Bu büyük yapıt temel bir kaynaktır. Bize o dönem hakkında pek çok bilgiyi detaylı bir şekilde sunduğundan dönemin Müslümanları hakkında iyi bilgiler edinilebilir. İdeolojik ve politik bir eser olması sebebiyle o dönemki yönetimin müslümanlar hakkındaki görüşleri de ortaya konulmuştur. Aynı zamanda İspanyol Hristiyan yönetiminin Müslüman krallar ile karmaşık ilişkilerine de bu kitapta rastlayabiliriz. Taraflar arasındaki bu ilişkiler düşmanlık da ittifak da içermiştir. Bu günlük yazılırken daha önce yazılan günlüklerden de yararlanılmıştır. O yüzden bu eser XIII. yy. araştırması için oldukça faydalıdır.

Alfonso X El Sabio emriyle yazılan bir başka eser *General Estoria*² eseridir. Bu eser yazarı tarafından bitirilemediğinden Arap egemenliği hakkında pek bilgi sunamamakta fakat Hz. İsmail hakkında ilginç ve bir o kadar da provokatif yorumlar barındırmaktadır. Aynı zamanda bu eserde İslâm da hedef alınmıştır.

---

¹ Ramón Menéndez Pidal, Ed. **Primera Crónica General de España, Primera Crónica General de España que mandó a componer Alfonso el Sabio y se continuaba bajo Sancho IV en 1239**, Madrid, Bailly-Bailliere, Madrid, 1906.

² Alfonso X, **General Estoria, Primera parte**, C. I, Predro Sanchez-Prieto, Ed. Madrid, Fundación José Antonio de Castro, 2009.

XIII. yy'a ait bir başka önemli eser ise la **Historia de los hechos de España**³'dir. Yazarı kilisede yüksek dereceli olduğu kadar çalışkan ve bir o kadar da İslâm'ı iyi tanıyan Papaz Toledo Rodrigo Jimenez de Rada'dır. Yazar batı Hristiyanlığının aynı zamanda siyasal Hristiyanlığın taraftarı olmasına rağmen bu eserde Müslümanlar hakkında pek çok bilgiyi bize sağlıklı bir şekilde vermektedir ve bu eser içerik açısından önceki dönemlerin eserlerinden de zengindir.

Diğer bir eser ise yazarı Lucas de Tuy olan **Crónica de España**⁴'dir. Bu eser Rodrigo Jimenez de Rada'nın eserinden daha kaliteli olmamasıyla birlikte, bize İspanya müslümanlarının İspanya Krallığı'na karşı "barbar" tutumundan bahsetmektedir. Yazar eserde sık sık İspanyolların İber Yarımadası'ndaki asıl meşru halk ve krallık olduğunu savunup, bunu İspanyolların Vizigot soyundan gelmelerine dayandırır.

Bir başka eser ise büyük bir ihtimalle Juan de Osma tarafından yazılmış olan **Crónica latina de los reyes de castilla**⁵'dir. Bu eser küçük ve kısa olmasına rağmen İspanya müslümanları hakkında pozitif yorumlar sunmasının yanı sıra negatif yorumlar da barındırmaktadır. Bu yazar İspanya Krallığı'nı savunmaktansa daha sınıfsal ve evrensel düşünceyi benimsemiştir. Bu düşünce ise haçlı seferlerinin genel olarak tüm gayri hristiyanlara karşı olan ruhudur.

Son olarak bir diğer günlük eseri ise **Crónica Najerense**⁶'dir. Takriben XII. yy. sonlarında yazılmıştır ama İkab (Navas de Tolosa) savaşından önce yazıldığı kesindir. Çünkü eserde İspanyol Krallığı'nın müslüman topraklarını fethetmeden önceki durumu betimlenmektedir. Bu da İkab (Navas de Tolosa) savaşından öncesine tekabül etmektedir. Öte yandan bölgesel günlükler de bulunmakta fakat bu eserler bize çok fazla bilgi sunmadığı gibi içeriği dar bir coğrafi alanı kapsamaktadır.⁷

³ Rodrigo Jiménez de Rada, **Historia de los hechos de España**, Madrid, Alianza Universidad, 1989.

⁴ Lucas de Tuy, **Crónica de España**, J. Puyol tarafından hazırlanıp girişi yapılan ve Academia'nın öngördüğü romans özellikleri olan ilk birinci baskı, Madrid, Real Academia de la Historia, 1926.

⁵ Luis Charlo Brea, Ed. "Crónica latina de los reyes de castilla", **Crónicas hispanas del siglo XIII**, Turnhout, Brepols, 2010.

⁶ Juan A. Estévez Sola, Ed. **Crónica Najerense**, Madrid, Akal S.A. 2003.

⁷ Bkz: Juan Gil de Zamora, **Alabanzas e historia de Zamora**, Zamora, Ayuntamiento de Zamora, 1994 ve Amparo Hernández Segura Ed. **Crónica de la población Ávila**, Valencia, Anubar, 1966.

3. Halk Ezgileri ve Şiirler (Cantares y Poemas)

Yazılı kaynakların diğeri bir alt kategorisi ise halk ezgileri ve şiirlerden oluşmaktadır. Günlüklerden farklı olarak bu tür bize pek çok unsur sunmaktadır. Şekil ve biçim açısından daha serbest olmasıyla birlikte kasti bir şekilde gerçeklik ile kurguyu bir araya getirebilir ve genel anlamda hiçbir şekilde doğruluk amacı gütmeyiz. Ayrıca bu türdeki eserlerin birçoğu anlatımları sert ve güç durumları betimlediklerinden sembolik seviyeleri daha derindir ve dinleyene ahlaki bir mesaj verme amacı güder.

Bu türdeki, değeri ve büyüklüğü açısından en önemli eserlerden bir tanesi **Las Cantigas de Santa María**⁸'dir. Bu eserde Hz. Meryem'e övgülerin yanı sıra Müslümanların Hristiyanlığa karşı kötü ve şirk içeren tutumları ve Müslümanların hristiyanlaştırılabilme ihtimalinden söz edilmektedir. Öte yandan ise bu eserde halk ile olan günlük yaşantıdaki bağları görülmektedir. Günlük eserlerinde ise bunu görmek pek mümkün değildir. Ayrıca bu eser bize müslümanların askeri yönlerinden günlük yaşamlarına kadar, çeşitli açılardan zengin ve görsel bir materyal sunar.

Dönemin şiirlerinden bahsedecek olursak büyük öneme sahip iki eserden söz edebiliriz. Birincisi **Poema de Fernán González**⁹, ikincisi ise **El Poema de Julia Rómula**¹⁰'dır. Bunlar çok iyi iki örnek eserdir. Sebebi ise içeriğinde İslâm hakkında yorumların olmasının yanı sıra müslümanların nasıl yaşam sürdüğü ve nasıl insanlar olduğu konusunda bilgiler mevcut olmasıdır. Diğer eserlerde Müslümanların kişiliğinden pek bahsedilmez, hatta pek çoğunda Müslümanların "kötü" ve "yamyam" olduğundan söz edilir.

Libro de Alexander¹¹ adlı eser ise Büyük İskender'in hikayesini ele almaktadır. Bu eserde Büyük İskender'in hristiyan değerlerine inanmasıyla nasıl zafere gittiği ve bu değerleri bırakıp tanrıçalara inanmasıyla da nasıl bozguna ve

⁸ Alfonso X, **Las Cantigas de Santa Maria, Birinci Cilt, Códice Rico, Ms T-I-1, Real biblioteca del Monasterio de San Lorenzo de El Escorial**, Madrid, Testimonio compañía Editorial, 2011.

⁹ Anonim, **Poema de Fernán González**, Palencia, Simancas Ediciones, 2003.

¹⁰ Rocío Carande Herrero, Ed. "El Poema de Julia Rómula", **Crónicas hispanas del siglo XIII**, Turnhout, Brepols, 2010.

¹¹ Peter Such ve Richard Rabone, **Book of Alexander. Libro de Alexander**, Oxford, Oxbow Books, 2009.

başarısızlığa uğradığı anlatılır. Aynı zamanda eserde Müslümanların coğrafi konumları, ahlaki değerleri ve peygamberleri hakkında kötü yorumlar yer almaktadır.

Son olarak bu kategoride **Cantar de Roncesvalles**¹² adlı eser yer almaktadır. Bu eserde Müslüman figüründen ziyade İspanyol savaşçıları ve savaşları hakkında destansı bir anlatım vardır. Aynı zamanda Müslümanlardan işgalci diye söz ederek onlara karşı yapılan savaşları över.

4. Kanunlarla İlgili Eserler

Bu kategorideki en önemli eser Alfonso X El Sabio'nun **Las Siete Partidas**¹³ eseridir. Eserin ilk üç bölümü boyunca Müslüman meselesi ele alınmaktadır. Özellikle bir bölümünde Müslümanların Hristiyanlar ile kolay yaşamasının nasıl sağlanabileceği sorunsalı ele alınır. Bu eserde müslümanlarla ilgili fikirler ve kurulmak istenen ilişkiler ortaya konuyor. Olaya aslında bu açıdan bakıldığında İspanyol topraklarında yaşayan müslümanların hayatının nasıl kontrol altına alınabileceği konusu irdeleniyor. Müslümanların hayat tarzlarının farklı olması vurgulanmaktadır.

5. İslâm Hakkındaki Tartışmalı Yazılar

Burada ise **Sobre la se(c)ta mahometana**¹⁴ öne çıkmaktadır. Eserde İslâm'ın "sahte" olduğu iddiası kötüleyici bir dille anlatılmakta ve Hz. Muhammed'e ağır eleştiriler yöneltilmektedir.

---

¹² Manuel Alvar Ed. "Cantar de Roncesvalles", **Cantares de Gesta Medievales**, México, Editorial Porrúa S. A., 1969.

¹³ Alfonso X, **Las Siete Partidas del rey don Alfonso el Sabio, cotejadas con varios códices antiguos por la Real Academia de la Historia**, C. I-III, Madrid, Atlas, 1972.

¹⁴ Pseudo Pedro Pascual, **Sobre la se(c)ta mahometana**. Fernando González Muñoz Ed. Valencia, Publicaciones Universidad de Valencia, 2011.

İkinci genel kategori ise görsel kaynaklardan oluşmaktadır. Görsel kaynaklar çeşitli metinlerden, kilisenin içerisindeki resim ve dekorasyonlarına kadar geniş bir alanda bulunmaktadır.

Tarih araştırmalarında geleneksel olan kaynakların da bize gereken bilgiyi sağlayabileceğini belirtmek gerekir. Bunun sebebi ise söz konusu zaman diliminde hristiyanların İber Yarımadası'ndaki meşruluğunu belirtmek adına sürekli Müslüman meselesinin ele alınmasıdır. Bu görsel eserler genellikle elit sınıflar tarafından ele alınmıştır. Görsel eserler Hristiyanlığın yarımadaadaki asıl meşru varlık olduğunu Müslümanları hedef tahtasına koyarak yapar. Görsel, çizimsel eserlere yönelimin sebebi ise dönemin okuryazarlık oranının oldukça düşük olmasıdır. Zaten ortaçağ boyunca bilgi alışverişleri daha çok görsel veya oral bir şekilde gerçekleştirilmiştir.¹⁵

Bu araştırmada da olduğu gibi resim ve heykel gibi eserler söz konusu tarihin gelişmelerini ve zihniyetini açık bir şekilde yansıttığından oldukça önemlidir.¹⁶ Ayrıca görsel eserler somut ve soyut konularda sembolik alandadır. Bu yüzden müslüman konusunun her açıdan bu eserlerde çok açık bir şekilde ele alındığını görebiliriz.¹⁷

6. Bibliyografya Analizi

İspanyol Ortaçağı'nda Hristiyan ve Müslüman imajlarıyla ilgili bize bilgi veren en temel eser **El enemigo en el espejo**¹⁸'dir. Ron Burkai'nin eseridir. Yazar bize bu iki halkın yarımadaadaki ilk buluşmalarından XIII. yy'a kadar olan ilişkilerini çok iyi ve ayrıntılı bir şekilde aktarıyor. Ron Burkai bu analizi her dönemin

¹⁵ J. Santiago Palacios Ontalva, "Cultura visual e iconografía de la reconquista. Imágenes de poder y cruzada", **Revista de Historia Medieval, Anales de la Universidad de Alicante**, N. 1, Madrid, Universidad de Alicante, 2011, S. 303.

¹⁶ Bkz: María Jesús Rubiera Mata, "El enemigo en el espejo: percepción mutua de musulmanes y cristianos", **Cristiandad e Islam en la Edad Media Hispana, XVIII Semana de Estudios Medievales de Nájera**, Instituto de Estudios Riojanos, Logroño, S. 358.

¹⁷ Inés Monteiro Arias, "Las formas del pecado en la escultura románica castellana: una interpretación contextualizada en relación con el islam", **Codex Aquilarensis. Cuadernos de investigación del Monasterio de Santa M. la Real**, 21, 2006, s. 54.

¹⁸ Ron Barkai, **El enemigo en el espejo, Cristianos y musulmanes en le España medieval**, Madrid, RIALP S.A, 2007.

günlüklerini inceleyerek gerçekleştirmiştir. Öte yandan eserde konunun sunumu oldukça planlıdır ve “*Asıl, gerçek kimlik aynaya bakarak oluşturulmaktadır*” benzetmesi eserin en önemli cümlelerindenidir.

Daha spesifik olarak, yazar XIII. yy. müslümanlarının durumlarını ilginç bir şekilde 3 ana zaman diliminde inceliyor. Bunlar; İkab (Navas de Tolosa) savaşı öncesi, bu savaştan yüzyılın son çeyreğine kadar olan dilim ve yy’ın son çeyreğidir. Böylece bize her çağın farklılıklarını da gösterir. Yazar her çağın günlüklerini inceleyip müslüman imajını politik çıkarlarla ilişkilendirir.

Bir diğer önemli eser ise Eloy Benito Ruano’nun söylevidir. Daha sonra **De la alteridad en la historia: discurso leído el día 22 de mayo de 1988**¹⁹ olarak düzenlenmiştir. Bu eser çok ayrıntılı olmamasına rağmen görsel imgeleri ve “kimlik”/“öteki olma” konularını göz önünde bulundurmaktadır. Yazar aynı zamanda yeri geldiğinde siyahi olarak tanımladığı müslümanları, yeri geldiğinde bundan kaçınarak gerçekçi bir şekilde anlatıyor. Eser tam bulunduğu zaman dilimini ele aldığı için değinmediği pek çok husus bulunmaktadır.

Eserlerden devam edecek olursak, bu alanda en çok çalışma yürüten tarihçilerden bir tanesi de J. Santiago Palacios Ontalva’dur. Eserlerinde iki önemli metin öne çıkar,²⁰ bunlardan birincisi Müslümanların “öteki” yüzü yazısıdır. Müellif pek çok yazılı kaynaktan faydalanmıştır. Yazının genel konusu olan monarşi ve *Reconquista* (İspanyol Hristiyanlar’ın İspanya Müslümanları’nın topraklarını yeniden fethetme hareketi) manevi ve ahlaki açıdan incelenmiştir. Ayrıca yazıda sadece XIII. yy değil, aynı zamanda Fernando III’ün zamanı da inceleniyor. İkinci yazısında ise yine benzer bir konu görmekteyiz. Bu yazıda Haçlı seferleriyle İspanyol iktidarı arasındaki bağlar ele alınmakta fakat görsel kaynaklarla konu güçlendirildiğinden yazıya farklı bir varyasyon katılmaktadır. Böylece yazar sonuçlandırma yerine müslümanların daha belirleyici portrelerini kullanmaktadır.

¹⁹ Eloy Benito Ruano, **De la alteridad en la historia: discurso leído el día 22 de mayo de 1988**, Madrid, Real Academia de la historia, 1988.

²⁰ Bkz: J. Santiago Palacios Ontalva, **Fernando III, Tiempo de Cruzada**, Madrid, 2012. Y J. Santiago Palacios Ontalva, “Cultura visual e iconografía de la reconquista. Imágenes de poder y cruzada”, *Revista de Historia Medieval, Anales de la Universidad de Alicante, N. 1*, Madrid, Universidad de Alicante, 2011.

Bir diğerk önemli yazar ise Francisco Garcia Fitz'dir. Kendisi kültürel tarih araştırmacısı değıldir, konuları daha çok İspanya'nın kuzey Hristiyanları ile İspanya'nın güney Müslümanları arasındaki ilişkilere yoğunlaşır.²¹ Bu da bize İspanyol Monarşisinin müslümanlar ile ilgili takındıkları tavır hakkında detaylı bilgi sunmaktadır. Müslüman imajı hakkında yeteri kadar bilgi sağlamasa da bize dönemin politik dinamiğı ve tarihsel bağlamı hakkında pek çok veri sunmaktadır.

Muhtemelen İslâm'ın dini ve ahlaki değerleriyle ilgili en çok araştırma yapan tarihçi Ines Monteiro Arias'dır. Onun araştırmalarının çoğu mimari görsel kaynakların yorumlanmasına dayanır. Araştırmacı bir eserinde yarı at yarı insan²² biçimli figürü İslâm ile ilişkilendirerek yorumlamıştır. Öte yandan günah işleme yolları konulu bir diğerk makalesinde romanik mimarisini²³ müslüman davranış biçimleri ile ilişkilendirmiştir. Ayrıca araştırmacının bize görseller ile ilgili verdiği somut bilgilere vurgu yapmakta fayda vardır. Bir diğerk önemli nokta ise tarihçinin kullandığı kaynaklardan dolayı tam bir zaman saptaması yapamaması nedeniyle eserlerin zaman belirlemelerinde daha çok yy. dilimlerini kullanmasıdır.

María Florencia Mendizabal da son zamanlarda pek çok uzman tarafından tartışılan “öteki olma”, “farklı bir kimlikten olma” sorunsalını iredemiştir.²⁴ Yazar konunun politik tarafının yanı sıra sosyal yönünü de ele almıştır.Örneğin Hz. Muhammed'in

---

²¹ Bu araştırmada yer alacak çalışmalar: Francisco García Fitz, *La Edad Media guerra e ideología: justificaciones jurídicas y religiosas*, Madrid, 2003; Francisco García Fitz, “Las minorías religiosas y la tolerancia en la Edad Media hispánica: ¿mito o realidad?”, **Tolerancia y convivencia étnico-religiosa en la Península Ibérica durante la Edad Media. III Jornadas de Cultura Islámica**, A. García Sanjuán (koord.), Huelva, 2003, ss. 13-56, Francisco García Fitz, “¿Una España musulmana, sometida y tributaria? La España que no fue.” **Historia. Instituciones. Documentos**, 31, 2004, ss. 227-248. Y Francisco García Fitz, “Una frontera caliente, La guerra en las fronteras castellano-musulmanas (siglo XI-XIII), C. de Ayala, P. Buresi y Ph. Josserand Ed. **Identidad y representación de la frontera en la España medieval (siglos XI-XIV)**, Madrid, Colección de la Casa de Velázquez, 2001, ss. 159-179.

²² Bkz: Inés Monteiro Arias, “Escenas de lucha contra el Islam en la iconografía románica: el centauro arquero. Su estudio a través de los cantares de gesta”, **Codex Aquilarensis. Cuadernos de investigación del Monasterio de Santa María la Real**, 22, 2006, ss. 146-171.

²³ Bkz: Inés Monteiro Arias, “Las formas del pecado en la escultura románica castellana: una interpretación contextualizada en relación con el islam”, *Codex Aquilarensis. Cuadernos de investigación del Monasterio de Santa M. la Real*, 21 (2006), ss. 48-87

²⁴ Bkz: María Florencia Mendizabal “Construyendo la 'otredad': imágenes y proyecciones teóricas cristianas sobre los musulmanes en la España Medieval (ss. XIII-XV)”, **Revista Chilena de Estudios Medievales**, N. 5, enero-julio 2014, ss. 53-72.

davranışlarını kast ederek Müslüman figürü hakkında yapılmış kötü yorumlara değinmiştir.

Buraya kadar olan bölümde tezin konusu ve tezin konusu ile direkt ilgili kaynaklardan söz ettik. Aynı zamanda konuyu ile dolaylı ilişkisi bulunan kaynaklar da vardır, bunlar bize XIII. yy. İspanya'sının Müslümanları hakkında direkt bilgi vermese de süreci ve konuyu yorumlamamız açısından önem taşımaktadırlar.

Burada göz önünde bulundurulması gereken 3 yazardan bahsetmek yerinde olacaktır. Birincisi Jean Flori ve ilginç eseridir.²⁵ Bu yazar din savaşları hakkında uzman bir kişidir. Hristiyanların haçlı seferlerini ele alırken aynı zamanda Müslümanların cihadını da ele almaktadır. Eserlerinin ana karakterinin Ortaçağ Avrupa'sı olmasına rağmen, yine de konuyu daha geniş çapta incelememize imkan sağlamaktadır çünkü Avrupa'da İspanya İslâm ile Hristiyanlığın buluştuğu tek nokta olmuştur.

İkinci önemli yazar ise, XIII. yüzyılın en çok öne çıkan tarihçisi Ramon Llul ve eseri Ricardo de Costa'dır.²⁶ Makalesinde Hz. Muhammed'in imajını incelemektedir. Bu da bize dönemin Müslümanları hakkında ne düşünüldüğünü gösteren önemli bir unsurdur. Ramon Llul İspanya'nın Aragon bölgesinden önemli bir yazardır. Bu yüzden Castilla bölgesinin konularıyla pek karıştırılmamasında fayda vardır. Temas edeceğimiz son kişide Miguel Angel Ladero Quesada'dur. Kendisi "Müdeccen Müslümanları"²⁷ (İspanya'da Hristiyanların egemenliğinde yaşayan Müslümanlar'a verilen isim) inceleyen önemli yazarlardan bir tanesidir.

---

²⁵ Bu yazarın araştırmalarından iyi bir örnek işe: Jean Flori, **El Islam y el fin de los tiempos. La interpretación profética de las invasiones musulmanas en la Cristiandad medieval**, Madrid, Akal, 2010, Jean Flori, **La guerra santa: la formación de la idea de cruzada en el Occidente cristiano**, Madrid, Trotta, 2003 y Jean Flori, **La guerra santa, yihad, cruzada. Violencia y religión en el cristianismo y el islam**, España, Universidad de Granada y Universidad de Valencia, 2004.

²⁶Bkz: Ricardo da Costa, "«Mahoma fue un engañosador que redactó un libro llamado Corán»: la imagen del Profeta en la filosofía de Ramón Llull (1232-1316)", **Notandum**, 27, 2011, ss. 19-35.

²⁷ Konu üzerinde tek uzman olmasa da en öne çıkanlardandır. Bkz: Miguel Ángel Ladero Quesada, "Los mudéjares de Castilla en la Baja Edad Media", **Historia. Instituciones. Documentos**, 5, 1978, ss. 257-304 ve Miguel Ángel Ladero Quesada, "Los mudéjares de Castilla cuarenta años después", **La España Medieval**, 33, 2010, ss. 383-424. Tüm İspanya'daki özellikle de Aragon bölgesindeki Müdeccen müslümanları hakkında bilgilenmek için Bkz: José Hinojosa Montalvo, "Cristianos contra musulmanes: la situación de los mudéjares", **Conflictos sociales, políticos e intelectuales en la España de los siglos XIV y XV / XIV Semana de Estudios Medievales, Nájera, 4-8 agosto 2003**, Logroño, Instituto de Estudios Riojanos, 2004.

Müdeccen müslümanları ile Hristiyanların günlük yaşamdaki etkileşimleri bilmekte yarar vardır.

7. Tezde Kullanılan Konseptler

Öncelikle bu araştırma gerek yazılı gerek görsel çeşitli kaynaklardan yararlanılarak hazırlanmıştır. Araştırmada tarih ve coğrafya olmak üzere iki önemli unsur vardır. Bu iki etken unsurun oluşumu, dini ve ahlaki değerler, “öteki” imajı ve dönemin sosyal yaşamı açısından öneme sahiptir.

Neden doğrudan sosyal, politik ve askeri açıdan değil de görsel ve zihni açıdan bir araştırma yapıldığı sorulabilir. Öncelikle Ortaçağ tarih uzmanı Eloy Benito'nun da dediği gibi “’zihinsel ve hayali olan yaşanan kadar gerçektir”²⁸. Yani bu tür bir ele alma biçiminde tarihi anlamın geçerliliği ve kabul edilebilirliği bulunuyor. İkinci neden ise “öteki” kimliğinin en çok düşünsel ve hayali imgelerde can bulduğunu düşünmemdir.

Teziin merkezini “kimlik” ve “öteki olma” figürleri oluşturmaktadır. Bu noktanın teziin merkezine konulmasının temel sebebi şudur: Tarih farklılıkların oluşmasıyla başlar. Siyah ve beyaz olmasa farkı nasıl biliriz? Ve farklılık, çeşitlilik olmazsa tarih nasıl olur?²⁹

²⁸ Eloy Benito Ruano, *De la alteridad en la historia: discurso leído el día 22 de mayo de 1988*, Madrid, Real Academia de la Historia, 1988, s. 23.

²⁹ Eloy Benito Ruano şöyle anlatmaktadır: “Identidad y alteridad son, pues, según, nuestra reflexión, calidades contrapuestas correspondiente a sujetos cuya relación dialéctica afirmamos seguidamente que constituye el radical *primum movens* de la historicidad. No hay Historia sin progreso (movimiento) y no es posible la dinamicidad de lo monolítico. El principio de igualdad esencial de todo hombre se complementa con el no menos esencial de su diversidad individual más absoluta. Y el del devenir histórico exige cuando menos la dualidad, un punto de referencia mutuo para cada uno de los dos sujetos mínimamente exigibles para entender la Historia. La existencia de Uno en el tiempo sería eternidad inmutable, tiempo de egosaurio, como se ha dicho en expresión afortunada; o, en otro aspecto, exclusivamente biografía. La Historia, que como sabemos en nuestro tiempo «es siempre Historia social», comienza con la creación del segunda y ya diferente ser humano: es decir, de el Otro.” A.e., s. 16. (Çev.: Kimlik ve değişim bizim düşüncemize göre birbirlerine oldukça iki ters olgudur. Fakat böyle bir şey yoktur, bunu; 'primum movens tarihselliği ile de onaylayabiliriz. Değişimsiz gelişimsiz bir tarih hiçbir zaman söz konusu değildir. Tüm insanlığın temel eşitliği bireyin mutlak baskınlığı ile yüzleşiyor. Tarih bize gösteriyor ki eşitliğin bir taraf elinden daha çok baskınlıkla sömürmesi tarihte sadece bir öznenin daha çok önemsenmesine sebebiyet veriyor, bu da tarihi anlamak için olmazsa olmaz kavramların içinde yer alıyor. Zamanda sadece bir tarafın varlığı

Son olarak metin boyunca önümüze çıkacak iki temel kavrama açıklık getirilmesiyerinde olacaktır. Birincisi “öteki” kavramıdır. Aşağıdaki metinden de anlaşılacağı gibi bu kavramda Eloy Benito Ruano'nun fikirlerini benimsedik: “İki kişi düşünün, aynı kültürden, aynı toplumdaki, aynı devletten, aynı nesilden, doğaları aynı fakat birbirlerinden bir o kadar da farklı, bizim öteki yanımız sadece benzer değil aynı zamanda ‘eadem, sed aliter’dir. (her zaman aynı ama bir şekilde farklı)³⁰

Ve diğer yandan görsel unsurlar o dönemin nesnel gerçekliğini anlatan kaynaklar değildir. Görselleri yaratan kişiler içeriğe kendi öznel fikirlerini yüklemişlerdir.³¹ Aslında böylece bu tarihi mesele, yani “öteki” kimliği de bu görsellerde can bulmuştur.³²

---

tartışılmaz ölümsüz bir gerçektir La Historia kitabında buna o ünlü cümleyle şöyle değinilmiştir; «Tarih her zaman sosyaldır», ve karşı tarafla yani “Öteki” ile şekillenir.)

³⁰ A.e., s. 15. (çev.: el múltiple sujeto que se presenta a los ojos de una cultura, de una sociedad, de un estado, de una generación, de un grupo humano cualquiera, o, simplemente, de un individuo, con alguien o algo perteneciente a su propia naturaleza, pero al mismo tiempo radicalmente distinto de sí mismo. Nuestro Otro colectivo nos es solamente semejante, no idéntico: comparte nuestro modo de ser eadem, sed aliter.

³¹ A.e., s. 11.

³² A.e., s. 15-16.

BİRİNCİ BÖLÜM

MÜSLÜMAN İMAJI VE XIII. YY.

XI. yy'dan itibaren İber Yarımadası git gide yoğunlaşacak şekilde pek çok olaya sahne olmuştur. Bu gelişmelerle de müslümanların “öteki” kimliğinin oluşması daha da kolaylaşmıştır. Ron Burkai bu gelişmeleri “İspanyol bilinci” ve “haçlı zihniyeti” olarak adlandırır.³³

Birincisi İspanyolların kendi kimliği ile ve İslâm'a karşı savaşları ile ilgilidir. XI. yy'dan itibaren İber Yarımadasının kuzeyinde bulunan Kuzey Hristiyanları artık adanın güneyini yani Endülüs'ü fethetmeye başlamıştır. Savaş çok hızlı ve başarılı ilerlemektedir.

Bu dönemde sınır hatlarında savaşlar sadece iki büyük ordu arasında olmuyordu, ayrıca küçük grubun baskın yapıp diğer gruptan ganimet ele geçirmesi³⁴ de bir çatışma biçimiydi. Böylece XIII. İspanyası'nda korku ve şiddet hakim iki unsur olmuştur.³⁵ Bu da insanların hayatına özellikle günlük yaşam biçimine etki etmişti. Örneğin Hristiyanlar Müslüman komşularının yakınlaşmalarını sınır hattındaki davranışlarıyla ilişkilendirmiştir.³⁶

Diğer yandan İspanyol monarşisinin “haçlı zihniyeti” olgusu, Papa ve Başrahip Cluny'nin ilişkileriyle başlamıştır.³⁷ Başrahip İspanyol tarzı ayini Roma'da yapılan ayin ile değiştirmiştir. Bunda Papa'nın da yardımı olmuştur. “Haçlı

³³ Ron Barkai, *El enemigo en el espejo, Cristianos y musulmanes en le España medieval*, Madrid, RIALP S.A, 2007, s. 206.

³⁴ Yüksek tansiyonlu sınırdaki müslüman ve hristiyan çatışmalarının sürekli olup olmadığı için Bkz: Francisco García Fitz, “Una frontera caliente, La guerra en las fronteras castellano-musulmanas (siglo XI-XIII)”, C. de Ayala, P. Buresi y Ph. Jossierand Ed, **Identidad y representación de la frontera en la España medieval (siglos XI-XIV)**, Madrid, Collection de la Casa de Velázquez, 75, 2001, s. 160.

³⁵ A.e., ss.176-177.

³⁶ A.e., s. 162

³⁷ Inés Monteiro Arias, “Escenas de lucha contra el Islam en la iconografía románica: el centauro arquero. Su estudio a través de los cantares de gesta”, *Codex Aquilarensis. Cuadernos de investigación del Monasterio de Santa María la Real*, 22, 2006, ss. 150-151.

düşüncesi” yarımada İspanyollar tarafından git gide benimsenmeye başlanmıştır ve bu da Reconquista düşüncesine zemin hazırlamıştır.³⁸ Böylece İspanyol bilinci daha önceki dönemlerin düşüncelerinden de beslenerek Müslümanlar hakkında genel bilgiye sahip olmuştur. Bu sayede askeri, dini ve politik çatışmalarda müslümanları resmetme isteği oluşmuştur. Resimlerde günlük yaşamdaki ilişkilerin ele alınmasının yanı sıra İspanyol monarşisini ve kiliseyi övecek şekilde Müslümanlara karşı tavır da alınmıştır.

İki topluluğun teması hükümet ve güçlerince veya sınır hattındaki toplulukların ticari, komşuluk vs. ilişkileri ile olmuştur.³⁹ Şu kesin ki monarşi öteki kimliği üzerinde tek bir kimlik oluşturup diğer sosyal aktörlere yaymak istiyordu. Böylece toplumun algısını belirli bir kesime karşı istediği gibi değiştirmek istiyordu. Bunu daha sonra “öteki” (Müslüman) kimliğine karşı propaganda ve kampanyalar izledi.⁴⁰

Verilen pek çok söylevde ve propagandada İslâm için kötü bir imaj yaratma amacı güdülse de, bu eylemlerin tek adresi İslâm değildi. Örneğin Alfonso X müslüman geleneklerini kötü ve günah bulmasına rağmen, bir hadisede çıkarı gereği Murcia’nın Müslüman kralına, oğluna, müslüman nüfusunun geleneklerine saygı göstermesini emretti. Bu da bize yeri geldiğinde kötü ve günah bulunan geleneğin çıkarlar gereği değişebildiğini göstermektedir.⁴¹

---

³⁸ İlerleyen satırlarda biraz daha derinleşecek söz konusu konu, fakat yine de Abadia Cluny’nin İspanya’daki dindarlığa etkisi şu kaynaktan görülebilir: Inés Monteiro Arias, “Las formas del pecado en la escultura románica castellana: una interpretación contextualizada en relación con el islam”, *Codex Aquilarensis. Cuadernos de investigación del Monasterio de Santa M. la Real*, 21, 2006, s. 53. Ve Jean Flori, *La guerra santa: la formación de la idea de cruzada en el Occidente cristiano*. Madrid, Trotta, 2003, s. 267.

³⁹ J. Santiago Palacios Ontalva, *Fernando III, Tiempo de Cruzada*, Madrid, 2012. s. 247.

⁴⁰ María Florencia Mendizábal, “Construyendo la «otredad»: imágenes y proyecciones teóricas cristianas sobre los musulmanes en la España Medieval (ss. XIII-XV)”, *Revista Chilena de Estudios Medievales*, 5, Enero-Julio, 2004, ss. 55, 117-124.

⁴¹ Burada müslümanlar ile savaşmamak ve onlara bir takım hakların verilmesinin İspanyol monarşisi açısından çıkarları açıkça belirtilmiştir. Bonifacio Palacios Martín Ed., *Colección diplomática medieval de la Orden de Alcántara (1157?-1494), De los orígenes a 1454*, Madrid, Editorial Complutense, 2000, 120.

Bir önceki örneğin bize gösterdiği gibi Müslüman imajının oluşturulmasında pek çok sebebin sadece dini değil aynı zamanda politik ve ekonomik sebepleri de olmuştur.⁴² Bu yüzden ittifak yapma ihtiyacı, barış antlaşmaları, ticari ilişkiler bize olayların diğer yüzünü göstermiştir.

İspanyol tarihçi Santiago Palacios'un deyişiyle, Müslümanlara karşı takınılan tavır çıkar ilişkileri, aşağılama ve itibarsızlaştırma arasında gitti geldi. Kayda değer bir başka nokta ise XIII. yy'da Müslümanlara yapılan haksız davranışlar hakkında bir duyarlılığın başlamasıydı.⁴³

Daha önce de denildiği gibi belirli kişilere, belirli zamanlarda belirli çıkarlar karşılığında kültürel anlamda saygı gösterilmiştir fakat "öteki" ne karşı kültürel ve dini tolerans her zaman oldukça düşük olmuştur.⁴⁴ Buna örnek olarak Alfonso X zamanında "öteki" kimliğini aşağılayıcı ve ayrıştırıcı pek çok resim çizilmiştir.⁴⁵ Alfonso X Müslümanlar'ın Hristiyan topraklarında yaşamalarına izin vermiştir fakat gösteri yapmalarına ve yeni camiler inşaa etmelerine izin vermemiştir. Bu da yaşanan dönem hakkında bize fikir vermektedir.⁴⁶

"Öteki" kimliğinin inşasında ve yayılmasında 3 önemli faktör vardır. Bunlar mesajı verenler, mesajı alanlar ve mesajın içeriğidir. XIII. yy'da mesajı veren iki

---

⁴² El Cid figüründe de olduğu gibi eğer ideal bir örnek verecek olursak kim hristiyan olmuşsa müslümanlar ile savaş yaparak bulmuştur kendisini denmiştir. Politik ve Ekonomik çıkarlar için Bkz: Jean Flori, *La guerra santa* ... s. 270.

⁴³ Bkz: J. Santiago Palacios Ontalva, *Fernando III*... ss. 261-263.

⁴⁴ Ortaçağ İspanyasın'daki her üç toplumun (Yahudier, Hristiyanlar ve Müslümanlar) arasındaki tolerans bağı ve Öteki'nin düşük seviyesini görmek için Bkz: Francisco García Fitz, "Las minorías religiosas y la tolerancia en la Edad Media hispánica: ¿mito o realidad?", A. García Sanjuán, Ed., *Tolerancia y convivencia étnico-religiosa en la Península Ibérica durante la Edad Media. III Jornadas de Cultura Islámica*, Huelva, 2003, s. 27. Ve Santiago Palacios: "her koşulda her iki grup arasında mutlak bir eşitlik söz konusu olmamıştır. Her dönemde hep bir topluluk diğerine ya da siyasi, dini veya kültürel bir toplum azınlıklara hükmetmiştir." J. Santiago Palacios Ontalva, *Fernando III*... ss.. 246-247.

⁴⁵ Francisco García Fitz, "Las minorías religiosas... s. 44.

⁴⁶ Bkz: Alfonso X, *Las Siete Partidas del rey don Alfonso el Sabio, cotejadas con varios códices antiguos por la Real Academia de la Historia*, C. III, Madrid, Atlas, 1972, ss.,676-677

mecra vardır. Bunlar yönetici sınıf, ruhban sınıfı ve onlara materyal anlamında yardımcı olan sanatçılar, rahipler vb.dir.⁴⁷

Yönetici sınıftan kasıt monarşi ve onun amaçlarıdır. Ruhban sınıfından kasıt ise hem monarşi ile siyasi çıkarlar paylaşan, hem de kendi kutsal savaş ideolojisini besleyen İspanyol başrahipleridir.⁴⁸ Ayrıca bu dönemde İslâm meselesini kötü bir şekilde ele alan eserlerde oldukça yüksek bir artış vardır.⁴⁹

İkinci önemli faktör ise mesajı alan kesimdir. Bunlar savaşlara katılanlardan⁵⁰ normal bir köy nüfusuna kadar çok çeşitli gruplardan oluşmaktadır.

Üçüncü faktör ise mesajdır. Mesajın ve propagandanın iki önemli sembolik bileşen olduğunu bilmekte fayda var.

Ortaçağ toplumu da ilişkilerin ve aktivitelerinin çoğuna ideolojik yorumlama sistemi uygulamıştır.⁵¹ Bu sistem merkezi hükümetin düşüncelerinin sirayet ettiği bir sistemdir. Mesajın bu sembolik açısı “bir gerçekliği ifade etme şekli, aynı zamanda manipüle tekniklerinin nasıl adapte edildiğini ve üst sınıf tarafından nasıl kullanıldığını” bize göstermektedir.⁵²

Mesajın yapısına gelecek olursak; Santiago Palacios’un da belirttiği gibi, bu yapının iki içeriği vardır; biri gerçeğe yakın tarafsız bilgi veren, diğeri ise duygu içeren öznel ifadelerin bulunduğu yapıdır.⁵³

---

⁴⁷ J. Santiago Palacios Ontalva, “Cultura visual e iconografía de la reconquista. Imágenes de poder y cruzada”, *Revista de Historia Medieval, Anales de la Universidad de Alicante*, N. 1, Universidad de Alicante, Madrid, 2011, ss. 309-319.

⁴⁸ A.e.,s. 312

⁴⁹ María Florencia Mendizábal, “Construyendo la «otredad»... s. 59.

⁵⁰ J. Santiago Palacios Ontalva, “Cultura visual... s. 320

⁵¹ M. Concepción Quintanilla Raso, “El orden señorial y su representación simbólica: ritualidad y ceremonia en Castilla a fines de la Edad Media”, *Anuario de Estudios Medievales*, N 29, 1999, ss. 845-846.

⁵² A.e., s., 870.

⁵³ J. Santiago Palacios Ontalva, “Cultura visual... s. 325

Objektif ve gerçeğe yakın bilgiler ile ilgili önemli bir soru sormak gerekirse; Hristiyanlar ve özellikle de elit sınıfın İslâm ve Müslümanlar hakkında bildikleri bu kadar ne vardı? Bildiklerini iki önemli grupta sıralayabiliriz. Bunlar: etno-coğrafya ve dindir.⁵⁴

Askeri anlamda ne bildiklerini tahmin etmek pek zor olmasa gerek fakat etno-coğrafik anlamda bilinenler sınırlıydı⁵⁵. Bu bölüm çoğu zaman tahayyüller ile doluydu. Bu muhayyel ifadelerden “Arap kabilelerin diyarları” ifadesi oldukça yaygındır. Bu açıdan **Libro de Alexander**⁵⁶ kitabı güzel bir örnektir. Kitapta zeka oyunlarından bahsedilmekte, bu oyunlardaki bilinmeyen figürler ise söz konusu muhayyel ifadelerle adlandırılmaktadır.

Her ne kadar etno-coğrafik açıdan Hristiyanların bildikleri kısıtlı olsa da aynı şekilde İspanya Müslümanları ile Fas Müslümanlarının ayırt edilebildiği de gözlemlenmiştir. Örneğin *Crónica de Veinte Reyes* günlüğünde sadece coğrafik değil, aynı şekilde iki bölgenin müslümanları etnik bir şekilde ayırt edilmiştir: “Fas Kralı Yusuf Cid’in Valensiya’yı aldığını duyunca çok üzüldü ve kız kardeşinin oğlu Muhammed’i korunabileceği topraklara gönderdi. Ve kalabalık bir grup Murabıt ve Endülüslüden oluşan yüz bin silahlı adamla denizi geçti ve Valensiya’ya yaklaştı.”⁵⁷

⁵⁴ J. Santiago Palacios Ontalva, *Fernando III...* s. 273.

⁵⁵ Aslında askeri çevrede bilgi alışverişi pek çok kanallar ile gerçekleşmiştir, bu kanallarda mahkumlardan, yahudilerden tutun hristiyan savaşçılara kadar pek çok taraf yer almıştır. Bu konuya daha detaylı bakmak için bkz: Julio González, **Reinado y diplomas de Fernando III**, 2 , Córdoba, 1980, ss. 287-303.

⁵⁶ Metin şöyle değiniyor: “El mundo dividido en tres europa africa y asia/ El que partió el mundo fizolo tre partidas:/ son por braços del mar todas tres divididas:/ la una es mayor, las otras dos más chicas;/ la mayor es caliente e las dos son mas frías./ La una meatad es contra Oriente;/ fizo la una suerte el Rey Omnipotente;/ las otras dos alcançan por medio Ocçidente;/ fiende la mar por medio ad ambas igualmente./ Es clamada por nombre Asia la primera./ La segunda, Europa, África la terçera/ Tiene el cristianismo a Europa señera;/ Moros tienen las otras por nuestra grant dentera” Peter Such, Richard Rabone, **Book of Alexander. Libro de Alexander, Oxbow Books**, Oxford, 2009, ss, 114. (Türkçe çev.: Dünya avrupa, asya ve afrika olmak üzere üçe bölünmüştür/ Dünyayı bölen onu üç parçaya ayırmıştır/ bunlar denizin kollarıyla olmuştur/ birincisi büyük diğer ikisi ise daha küçük;/ büyük olanı daha sıcak diğer ikisi ise daha soğuk/ Biri doğuya karşı;/ kuvvetli kralımız böyle bir şans eylemiş;/ diğer ikisi ise batı ile ulaşıyorlar;/ aynı zamanda deniz de diğer ikisinin sayesinde dökülüyor./ Birincisine Asya denmiş;/ İkincisine Avrupa, üçüncüsüne ise Afrika/ Hristiyanların Avrupası var;/ Müslümanar’ın ise diğer iki toprakları.) Ve Santiago Palacios Ontalva, *Fernando III...* s. 243-250.

⁵⁷ Nancy Joe Dyer, Ed., **El Mio Cid Del Taller alfonsí: versión en prosa en la Primera Crónica General y en la Crónica de Veinte Reyes**, Newark, Delaware, Juan de la Cuesta, 1995, s. 109.

Bu şekilde bilinmeyen, meçhul olanın yerine seçkin sınıfın kendi ideolojisine göre hayali imgeler yüklemesi ‘öteki’ kimliğinin oluşmasında çok önemli rol oynamıştır.

1.1. Meşrulaştırıcı Söylemler ve Propaganda: *Reconquista*

Ortaçağ, özellikle de XIII. yy. İspanyası “savaşa organize bir topluma”⁵⁸ sahne olmuştur. Daha açık söylemek gerekirse siyasi, ekonomik ve sosyal yaşam savaş paradigmasına göre şekilleniyordu. Aslında, İber Yarımadası İslâm ile Hristiyanlığın temas noktası olmuştur fakat aynı zamanda da çatışmaların yaşandığı ayrışma noktası olmuştur. Bu açıdan bakıldığında İslâm’a sürekli bir “öteki” kimliği yamanmaya çalışılmıştır ve bu kimlik radikal bir kimliktir. Bu yüzden hristiyanlar Müslümanlara karşı olan savaşlarına sürekli kutsal, farz ve sevap kazandırıcı anlamlar yüklemiştir.

Askeri açıdan baktığımızda, *Reconquista* ve “öteki” kimliğine ilişkin olarak, **Las Siete Partidas** kitabında şöyle ifadeler yer almaktadır; aforoz edilmenin nedenlerinden biri de Müslümanlara silah yardımı veya onlara olabilecek en küçük yardımdır Bu durum Hristiyanlığa düşmanlık olarak sayılmaktadır.⁵⁹

Tüm bunlar bir yana, amacın tüm Müslümanların yok olması olduğu da düşünülemez. Düşmanı yenmenin bir başka yolu ise onu dininden döndürüp

---

Bunun yanısıra çok benzer Rodrigo Jiménez de Rada'nın çeşitli yazılar görülebilir.. Örneğin: “Yusef Mazemuto [Al-mansur Yacub ben Yúsuf] reinaba en africa y la estirpe almohade tenía el poder de su gente. Se lanzó el príncipe en enorme tropel y de voces axtrañas llenó los sembrados. El parto, el árabe, el africano, el etíope, el almohade y de los Montes Claros formaban sus filas y el andaluz de la Bética estaba en sus ordene.” (Türkçe çev.: “Yusef Mazemuto [Al-mansur Yacub ben Yúsuf] Afrika'yı yönetiyordu ve kabasaba Muvahhidli o halkın iktidarındaydı. Araplar, Afrikalılar, Etiyopyalılar, Muvahhidliler, Beticiler, Endülüslüler ve Montes Claroslular onun emrindeydiler.) Rodrigo Jiménez de Rada, **Historia de los hechos de España**, Madrid, Alianza Universidad, 1989, s. 299.

⁵⁸ İspanya Ortaçağındaki savaş bağlamı için bkz: Francisco García Fitz, “Una frontera caliente... ss. 159-160. y Francisco García Fitz, “¿Una España musulmana, sometida y tributaria? La España que no fue.” *Historia. Instituciones. Documentos*, 31, 2004, ss. 242-244.

⁵⁹ Alfonso X, **Las Siete Partidas del rey don Alfonso...** s. 328.

Hristiyanlaştırmak veya onu vergiye bağlayarak zayıf düşmesini sağlamaktı.⁶⁰ Diplomatik ve stratejik ilişkiler de, örneğin; para karşılığında düşmana güvenlik tahsisi gibi, XI. yy'dan itibaren Alfonso X tarafından düşmanı kontrol altına alma biçimi olarak görülüyordu. Müslümanlar pek çok defa Afrika'nın Müslüman kabileleri ile olan savaşlarında İspanya Hristiyanları ile ittifak anlaşmasına gidiyorlardı. Bu anlaşmaya göre de müslümanlar askeri yardım karşılığında her yıl vergi ödüyordu ve Hristiyanlar çıkarları gereği İslâmi yapıya saygı duyuyordu. Böylece Hristiyan ordularını bazen Müslüman orduları ile görmek de anormal olmuyordu.

Resim 1: Marrakeş’de iki ordunun çarpışması, karma savaşçıların varlığı. Sağdaki grup Müslümanlar ile haç ve Hz. Meryem imgeleri taşıyan savaşçılar. *Cantigas de Santa Maria* (1270-1283)⁶¹

Bu askeri ve ideolojik hareketlilik tarihçiler tarafından *Reconquista* çatısı altında ele alınmıştır. Bu hareketin amacı tüm İberYarımadası'nın eskisi gibi Hristiyanların hakimiyeti altına girmesi ve batı Katolik kilisesinin burada

⁶⁰ Francisco García Fitz bu konuyu şöyle açıklıyor: Askeri dinamiğe ve Reconquista bağlamındaki dışlamaya karşın bu gibi projeler “öteki”nin kabulüne ilişkin bahse girmek gibi oluyordu. Hristiyan kurumsallaşmasına dahili ve ispanyollar ile müslimlerin politik açıdan emirleri altında olacak olması demekti bu. En Francisco García Fitz, “¿Una España musulmana... p. 240. Bu Bkz’da daha çok detay için: ss A.e.,. 237-238; 245-247.

⁶¹ J. Santiago Palacios Ontalva’dan alınmış resim, “Cultura visual e iconografía de la reconquista... s. 347.

yapılanmasaydı.⁶² Reconquista haçlı seferlerinin İspanyol versiyonu olarak kabul edilemez. Bunun nedeni ise Reconquista fikrinin haçlı seferlerinden önce zaten var olmasıydı; örneğin Hristiyan İspanyollar Tanrı tarafından seçilmiş halk olduklarını⁶³ belirtmişlerdir, bu da bu fikrin ne kadar eski olduğunu göstermektedir.

XI. yy'da haçlı seferlerinin başlamasıyla İspanyolların *Reconquista* fikri de güçlenmiştir.⁶⁴ Nihayetinde bu iki düşüncenin düşmanı ortaktır, yani ‘öteki’ olan Müslümanlardır.

Bunun yanı sıra kutsal savaşlar da düşmanları ortak olduğundan *Reconquista* fikrini güçlendirmiştir.⁶⁵

Bir başka değinilmesi gereken nokta ise ortaçağın ilk yıllarında savaşların meşrulaştırılması idi. Yani kötü savaş mecburi savaştan ayrılıyordu. Müslümanlara karşı olan meşru savaş üç gerekçeye bağlanıyordu; birincisi meşru müdafaa hakkı, ikincisi gelecekte oluşabilecek saldırıya karşı tedbir mahiyetinde olan, üçüncüsü ise önceden hristiyan olan toprakların Müslümanların elinde bulunması.⁶⁶ Tüm bu nedenler savunma çatisi altında ele alınıyordu.

XII. yy'da müslümanlara karşı Reconquista fikrini meşrulaştırma çabalarına girildiği gibi İkab (Navas de Tolosa) Savaşı sonrası bu fikir daha da yoğunlaştı. Müslümanların anlaşılması zor ve negatif imgeler taşıyan resimleri yapıldı.⁶⁷

Bu kötülemeye örnek gösterecek olursak Cantigas metinlerinin bir tanesinde Baybars (Baiybars)'ın hükümranlılığının vahşi olduğu ve meşruiyet taşımadığı ifadeleri yer almakta: “*Gücünü arkasına almış vahşi bir sultan, Hristiyanlardan her*

⁶² Manuel González Jiménez, “Sobre la ideología de la Reconquista: realidades y tópicos” J.I. De la Iglesia Duarte, Ed., **Memoria, mito y realidad en la historia medieval. XII Semana de Estudios Medievales**, Nájera, 2003, s. 166.

⁶³ Manuel González Jiménez, “Sobre la ideología de la Reconquista... p. 165.

⁶⁴ Haçlı ve Reconquista ilişkisi için bkz: Jean Flori, **El Islam y el fin de los tiempos. La interpretación profética de las invasiones musulmanas en la Cristiandad medieval**, Madrid, Akal, 2010, ss.. 293-300.

⁶⁵ Kutsal Hristiyan Savaşı ve İdeolojisi için bkz: Jean Flori, **La guerra santa...** s.231.

⁶⁶ Alejandro Morin, “¿Cynocephalus in comentario? El carácter monstruoso o salvaje de los infieles como argumento jurídico”, Almudena Blasco Vallés y Ricardo da Costa Ed., **Mirabilia 10A Idade Média e as Cruzadas**, Junio, 2010, s. 56.

⁶⁷ J. Santiago Palacios Ontalva, **Fernando III...** s. 254. Ayrıca: John V. Tolan, **Sarracenos. El Islam en la imaginación medieval europea**, Valencia, Universidad de Valencia, 2007, s. 214.

gün nefret ediyordu, hiç yoktan[...] Bu sultanın ismi Baybars'dı. Mısır'ı, Halep'i, Şam'ı idare ederdi, Hrisiyanlar'a karşı sürekli savaş yapıp onları mahvederdi".⁶⁸ İspanyol toplumunda kötülüğe, vahşiliğe, ahlaksızlığa karşı savaşmak da bir tür kutsal savaş olarak sayılıyordu.⁶⁹

Böylelikle Reconquista sadece kraldan değil aristokrasi sınıfından da tam destek görmüştür. Bu bir nevi iyilik ile kötülüğün savaşıydı. O dönemde bu konu pek çok yapının içindeki dekorasyonlarda ele alınmıştır.⁷⁰ Bu da "öteki"ye olan Reconquista savaşını güçlendiren bir diğer unsur olmuştur.

Aslında günlükler Hristiyan savaşçıların bu konumunu ilginç bir şekilde ele almaktadır. Günlüklerde tüm negatif yorumlar Müslümanlara yüklenerek Hristiyanların meşru davranış hakkının olduğu savunulur. Örneğin Lucas de Tuy'un *Crónica de España* eserinde Al-Mansûr'un ölümünün direkt bir hristiyanın elinden değil de aynı zamanda bu nedenlerden ötürü olduğu da ifade edilir: "O günden beri Al-Mansûr daha fazla yenilgiye uğradı, asla yemek ya da içmek istemiyordu ve Medînetüsâlim (Medinaceli) denen şehre gelerek öldü."⁷¹ Diğer pek çok sefer

⁶⁸ Alfonso X, *Las Cantigas de Santa María, V 1, Códice Rico, Ms T-I-1, Real biblioteca del Monasterio de San Lorenzo de El Escorial*, Madrid, Testimonio compañía Editorial, 2011, s. 400. (çev.: por un sultán poderoso, que era muy cruel y que odiaba a los cristianos más que a nada. [...] El nombre de este sultán era Baibars, que mandaba sobre Egipto, Alepo y Damasco y La Chamelle; por eso siempre combatía a los cristianos y les hacía mucho mal.)

⁶⁹ Bunun hakkında şöyle yorum yapıyor: "parece claro que las fuentes van configurando la imagen de un ejército cristiano que representa a Dios, lucha en su nombre y con su ayuda, frente a un ejército pagano o infiel que también adquiere dimensiones trascendentes al convertirá en la representación del Diablo: su salvajismo, su maldad, su idolatría y su inmoralidad así lo testifican. Conflicto teológico entre el Bien y el Mal, entre Dios y Satán," (türkçe çev.: Açıkça gözüküyor ki söz konusu kaynaklar Tanrı'nın, iyiliğin yanında olup onun adına savaşan Hristiyan ordularının olduğunu belirtiyor diğer bir yandan ise Şeytan'ın kötülüğün, Paganlığın yanında olanlardan yani Müslümanlar'dan söz ediyor.) Francisco García Fitz, *La Edad Media guerra e ideología: justificaciones jurídicas y religiosas*, Madrid, 2003, sç 140. İdeolojik doğrulama konusunda daha fazla bilgilenmek için bkz: A.e., ss. 114-116.

⁷⁰ Feodal beylerin katılımı hakkında bkz: J. Santiago Palacios Ontalva, "Cultura visual e iconografía de la reconquista... s. 312. Feodal beylerin bundaki katılımına bakmak için bkz: Antonio García Flores, "Fazer batallas a los moros por las vecindades del reyno": imágenes de enfrentamientos entre cristianos y musulmanes en la Castilla medieval, Identidad y representación de la frontera en la España medieval (siglos XI-XIV)' Carlos de Ayala Martínez, Pascal Buresi, Philippe Josserand, Ed., *Seminario celebrado en la Casa de Velázquez y la Universidad Autónoma de Madrid (14-15 de diciembre de 1998)*, Madrid, 2001, ss. 274-278.

⁷¹ Lucas de Tuy, *Crónica de España, Primera edición del texto romanceado conforme a un código de la Academia*, J. Puyol, Madrid, Ed., y.y., Real Academia de la Historia, 1926, ss. 330-331. (çev.: Mas Almonçor desde esse dia que fue vençido, nunca quiso comer nin beuer, y viniendo en la çibdad que se dize Medinaceli morio.)

müslümanların büyük gücünden de bahsedilmektedir: “Onlar çok güçlü ve heybetlidirler ve sayıları hiç de az değildir”⁷² Fakat aynı zamanda bu heybetin Hristiyanların kutsal ruhu karşısında çaresiz kaldığı da belirtilir.

Resim 2: Hristiyan şövalye, düşmanı Müslümanları yenerken. Santo Domingo El Real Manastırı, La Torre de Hercules, Segovia.⁷³

XII. yy’da düşmanı şeytanlaştırma propagandası kutsal savaş mantığı ile yerini düşmanı yok etme fikrine bırakıyordu çünkü bu dönemde İslâm Hristiyanlar için açık bir tehditti. Günlüklerde aynı zamanda “Müslümanların kiliseye karşı gelme” ve “Hz. Meryem’e hakaret etme” vs.⁷⁴ gibi ifadeleri de ele alınıyordu. Şüphesiz rahiplerin Müslümanlar hakkında kilise duvarlarına kötü anlam taşıyan resimleri çizmesi de Müslümanların şeytan gibi algılanmasında önemli rol oynadı.⁷⁵

⁷² Nancy Joe Dyer, Ed., *El Mio Cid...* ss. 93-94.

⁷³ Antonio García Flores, "Fazer batallas a los moros por las vecindades del reyno..." s. 281.

⁷⁴ Örneğin, **Historia de los Hechos de España**şöyle detaylar sunar: “Kilisenin hazinesi olan Arapları çaldılar” Rodrigo Jiménez de Rada, **Historia...** s. 207.

⁷⁵ Peygamber hakkındaki XIII. yy’da gelişen metinlere bir diğer örnek ise Jean Flori’dir, **El Islam y el fin de los tiempos...** s. 294. Diğer yandan, müslümanın Reconquista’daki imajının inşası Flori’nin de belirttiği gibi sadece İspanyol ruhban sınıfının eliyle olmuştur, burada Cluny aracılığıyla bir Roma etkisi söz konusu değildir.. Jean Flori’nin bakış açısını daha iyi görmek için “Kilise bahsi geçen Reconquista’da önemsiz bir rol oynadı.” Bkz, Jean Flori, **La guerra santa, yihad, cruzada. Violencia y religión en el cristianismo y el islam**, España, Universidad de Granada y Universidad de Valencia, 2004, s. 223.

1.2. İspanya Krallığının Meşrulaştırıcı Söylemleri: Vizigot ve Romalılar'ın Asıl Mirasçıları

Hristiyan İspanyollar kutsal savaş ideolojisi sebebiyle İslâm'a "öteki-düşman" kavramını yüklemiştir. Bu da kültürel ve politik olarak bir arada yaşamaya engel olan bir etmendi. Aynı şekilde bir diğer amaç ise Müslümanların Reconquista ile yarımadadan tamamen atılıp Vizigotların asıl mirasçılarının kim olduğunu göstermekti. Aksi takdirde, bu olmazsa Müslümanlar bu konu hakkında hep hak iddia edecekti.⁷⁶

Tarihçi Manuel Alejandro Rodriguez bu durumu şöyle nitelendiriyor; XIII. yy. İspanyol yönetici sınıfının benimsediği görüş "İspanyolcu", "sekülerist" ve "monarşik"dir,⁷⁷ yani Reconquista düşüncesiyle tüm İber Yarımadası'ndan Müslümanların atılması bu sınıfların ortak amacına hizmet etmektedir.

Özellikle de bu İspanyolcu yaklaşım 1212 yılında İkab (Navas de Tolosa) savaşının Hristiyan zaferiyle sonuçlanmasıyla gelişir, o an siyasi, askeri değişim anıdır. Tarihçi Ron Burkai Müslümanlara karşı vatansever; vatan için ölme düşüncelerinin yükselişinin XIII. yy'ın ilk yıllarında yükselişe geçtiğini belirtir.⁷⁸ Bu doğru olsa da aynı zamanda bu fikrin Navas de Tolosa savaşıyla birden ortaya çıktığı da söylenemez. Öncesinde bu fikri tetikleyen unsurlar olmuştur. *Cronica Najerense* günlük eserinde "İspanyolcu" yaklaşım her ne kadar dolaylı olarak ele alınsa da Müslümanların barbar olduğu, Hristiyan İspanyollar'ın ise Vizigotlar'ın asıl mirasçıları olduğu belirtilir: "Ve böylece, Vizigotların Kralı Rodrigo öldü, bu topraklarda dört sene boyunca bir daha Vizigot kral olmadı"⁷⁹ diye ele alır eser. Burada anlatılmak istenen kral Rodrigo'dan sonra dört sene boyunca kral olmadığı ve bu zaman diliminde Pelayo'nun sözde kral ilan edildiğidir.

⁷⁶ Francisco García Fitz, "¿Una España musulmana... s. 243.

⁷⁷ Manuel Alejandro Rodríguez de la Peña, "La cruzada como discurso político en la crónica alfonsí" **Alcanate: Revista de estudios alfonsies** 2, 2000-2001, Universidad de Sevilla, ss. 35-36.

⁷⁸ Ron Barkai, **El enemigo en el espejo...** ss. 199; 205-206.

⁷⁹ Juan A. Estévez Sola, Ed., **Crónica Najerense**, Madrid, Akal S.A., 2003, s.113. Ayıryetten müslümanların işgalci birer barbar gibi tanımlandıkları kaynaklar için bkz: A.e., ss. 124-126. Daha çok detay için ise bkz: Francisco García Fitz, **La Edad Media guerra e ideología...** s. 195. yazar burada Vizigot Barbar beraberliğinin 11. yy'da ortaya çıktığını aynı zamanda 15. yy'a kadar geliştiğini belirtiyor. 13. yy'dan itibaren de olsa dahil bizi aynı sonuçlara götürüyor.

Böylece sözde İspanyol monarşisi düşmanı Müslümanlar hakkında kötü propaganda yaparak hükümlerini meşrulaştırmak, önemli hale getirmek çabasıydı. Aslında bu sürecin amacı “küçük bir grubun meşruiyetle geri kalan tüm nüfus üzerinde siyasi, askeri, ekonomik, dini liderlik yapmasıydı”⁸⁰ Bu doğrudan kralların organize ettiği bir kampanyaydı. Kampanyada Müslümanlar kötülenirken Hristiyanlar ise iyi, güçlü ve egemen taraf olarak gösteriliyordu. Alfonso X El Sabio'nun emriyle yazılan eserlerde de İspanyolların İber Yarımadası'nda asıl meşru taraf olduğu belirtilir. Metinden bir kesit inceleyecek olursak: “*Ve İbn Hûd'un ölümünden sonra Müslümanlar küçük beyliklere ayrılmışlardır ve Muvahhid Müslümanlar'ı tarafından ele geçirilmişlerdir fakat İspanyollar'ın gönlünde olan arzu onların topraklarının Hristiyanlar tarafından fethedilmesidir. Tanrı kahramanlarına bu gücü nasip etsin*”.⁸¹

“Öteki” kimliğinin oluşturulma amaçlarına bakıldığında, Vizigot ve Hristiyan farzlarının, geleneklerinin yeniden doğuşu ve can bulması amaçları da görülmektedir. Aynı şekilde belirtmekte fayda var ki bu kimliğin yaratılmasında Alfonso X El Sabio'nun büyük katkıları vardır.⁸² Ondan önce ve ondan sonra da pek çok yazar günlükleriyle buna katkı sağlamıştır. Bunların arasında XIII. yy yazarları da yer almaktadır.⁸³ Böylece dönem boyunca pek çok görsel görebiliriz. Örneğin Cronica de Los Veinte Reyes eserinde eski Vizigot topraklarının “işgalci” Müslümanlar tarafından gasp edildiği şimdi ise asıl sahiplerini bulduğu yazar. Eserde buna benzer bir anekdot da Kurtuba'nın Müslümanlar'dan alınmasıyla ilgili şöyle der: “Ve böylece yüce İsa'nın bize verdiği güç ile esir olan (Vizigot kral Rodrigo'dan

⁸⁰ J. Santiago Palacios Ontalva, “Cultura visual e iconografía de la reconquista... s. 310.

⁸¹ Primera Ramón Menéndez Pidal, Ed., **Primera Crónica General de España, Primera Crónica General de España que mandó a componer Alfonso el Sabio y se continuaba bajo Sancho IV en 1239**, Madrid, Bailly-Bailliere, 1906, s. 722. (çev.: Et despues de la muerte de Abenhut, partiose aquella tierra en muchos pequennos reys, et apartada de los moros almohades, que fue pro et bien a lo que los cristianos tenien en los coraçones: esto es, ganar dellos la tierra; et esto complido es ya oy, loado sea el nombre de Nuestro Sennor Dios, que lo dio a los cristianos, et benditos los nuestros reyes que lo ganaron)

⁸² John V. Tolan, **Sarracenos...** ss. 213-214.

⁸³ Lucas de Tuy y Rodrigo Jiménez de Rada eserlerini yazdığı zaman tam olarak Fernando III'ün dönemleriydi. Ayrıca **Primera Crónica General de España** eseri de Sancho IV. zamanlarında yazılmıştır.

beri) Kurtuba şehri medeni, aydın Hristiyan Kralımız Fernando sayesinde lütfolmuştur.”⁸⁴

İspanyolcu yaklaşımı ele alacak olursak geçmişte “öteki” yi ele alış biçimiyle Müslümanların gayri meşru güç ve İspanyol Hristiyanların ise adadaki asıl güç olduğu fikri güçlendi. Müslümanların diğer dinden olduğunu ve İber yarımadasında tarihi bir geçmişi olmadığını belirtince “mirasçı kim?” sorunsalında taşlar yerine oturuyordu; yani İspanyolların Vizigotların asıl mirasçıları oldukları belirtiliyordu. Lucas de Tuy’un günlük eserinde bu konu üzerinde oldukça durulmaktadır. Eserde hristiyan Leon Krallığı’ndan söz edildiğinde “barbar” ve “Vizigotlar” terimi sık sık kullanılmaktadır.⁸⁵ Yazar bu iki terim arasında sürekli bir kıyaslama yapar ve İspanyol krallar ile Vizigotlar arasındaki kan bağıını anlatmak için şu ifadeleri kullanır: “*Ama Kral Sancho Garciaro’nun oğluydu. Navarra Kralı olan Garciaro ise gerçek Vizigot soyundan geldiği için Kral Sancho da gerçek Vizigot soyundan gelmektedir.*”⁸⁶ “Barbar” teriminin tarihi çok eskilere dayanmaktadır ve zamanla anlamı değişime uğramıştır, XIII. yy. İspanyasındaki anlamı “ucube, garip, ecnebi, kötü” şeklindeydi.⁸⁷ Barbar, sahibi olan bir yeri ele geçiren ve oraya zarar veren, fakirleştiren, talan eden kişilere, toplumlara verilen addır. Bu terim V. yy’dan sonra Paganlar ile de özdeşleştirilmiştir. Rodrigo Jimenez de Rada bu tanımları, bir eserinde çok profesyonel bir şekilde işlemiştir fakat Müslümanlara “barbar” diyerek hakaret ederek yanlılığını da göstermiştir. Eserinden toprakların asıl sahiplerinin yok olduğunu, barbarların toprakları gasp ettiği ve artık bu toprakların önceki sahiplerine yabancı olduğunu, ecnebilere ise kapıları açık olduğunu belirtir. Metin şu şekildedir: “Herkes öldü, boşaldı bu topraklar, kana bulandı, hüzne büründü. Dışarıdan gelenlere hane, kendi insanlarına yabancı, ıssız

---

⁸⁴ Luis Charlo Brea, (edit.), “Crónica latina de los reyes de castilla”, **Crónicas hispanas del siglo XIII**, Turnhout, Brepols, 2010, s. 161.

⁸⁵ Lucas de Tuy, **Crónica de España...** ss. 306-310.

⁸⁶ Lucas de Tuy, **Crónica de España...** s. 338.

⁸⁷ Barbar kelimesinin geçmişten ortaçağa kadar olan gelişimi hakkında bilgilenmek için bkz: Eloy Benito Ruano, **De la alteridad en la historia: discurso leído el día 22 de mayo de 1988**, Madrid, Real Academia de la historia, 1988, ss. 28-30.

oldu; barbarlar yüzünden ne yapacağını bilemez, yaralarından akan kanla bitkin ve savunmasız düştü.”⁸⁸

Şüphesiz “barbar” terimi yarımadaadaki Müslümanların kimliklerini tanımlarken kullanılan ilk ve tek kötü tabir olmadı. Aynı zamanda müslüman egemenliğinin şiddet ve kandırma üzerine kurulduğunu iddia eden söylemler de oldu. Bu dönemin uzman yazarlarından Rodrigo Jimenez de Rada “İspanyolcu”⁸⁹ eserinde bu temayı Müslümanları kötü göstererek şöyle ele almakta: “Her tarafta katledilmiş çocuklar, ölüme gönderilmiş yetişkinler, kılıçtan geçirilmiş gençler. Savaşçılarımız bozguna uğradı. Yıkımda yaşlıları tarumar ettiler, tecavüze uğramış kadınlar. Kısacası hiçbir şeyi saymayan Afrikalılar’ın vahşeti bu.”⁹⁰

Dönemin kaynakları İslâmın yarımada fethinin sürekli meşruiyet taşımadığından söz eder, bu iddia günlüklere ve çeşitli metinlere kadar taşınır. Buna örnek olarak *El Poema de Julio Romula* adlı şiiri örnek verebiliriz. Eser müslüman hükümlerinin sözde “acımasızlığını” ve yıkımın yanı sıra fethin sözümona “korkunç yönlerini” de ele almaktadır. Şiir şöyledir: “Söylenmemeliydi fakat söyleyeceğim; Müslimler denizlerde cirit atıyor, İspan diyarı yok olmuş; Betik ili yıkılmış, Felaket tüm İspanya’ya hüküm olmuş.”⁹¹

---

⁸⁸ Rodrigo Jiménez de Rada, *Historia...* s. 150. (çev.: muertos todos entre sí, se quedó la tierra vacía de gente, cubierta de sangre, empapada de llanto, atronada de lamentos, abierta a los de fuera, extraña a los suyos, despojada de habitantes, privada de sus hijos, confundida por los barbaros, podrida por la sangre menoscabada por la herida, desasistida de defensa y desprovista de consuelo de los suyos)

⁸⁹ Manuel Alejandro Rodríguez dahil Rodríguez Jiménez de Rada’nın eserini şöyle yorumluyor: “Fikrimizce, haçlının sonraki dönem araçsılaştırılmasının kökenlerini Alfonsi günlüklerinin seküler yapılı Realeza ideolojisine konumlandırmak lazım, bunun da görüleceği eser Toledano’nun eseridir” bkz: Manuel Alejandro Rodríguez de la Peña, “La cruzada como discurso... p. 31.

⁹⁰ Rodrigo Jiménez de Rada, *Historia...* s. 151. (çev. Los niños son masacrados, a la muerte los adolescentes son lazados, con espada los jóvenes son aniquilados, en los combates los hombres son destrozados, en la derrota los ancianos so exterminados, y a los que la vejez y la senectud había hecho dignos de respeto, a ésos la crueldad de los africanos los derriba para eliminarlos; las mujeres son destinadas al deshonor, y las más bellas al ultraje)

⁹¹ Rocío Carande Herrero, Ed., “El Poema de Julia Rómula”, *Crónicas hispanas del siglo XIII*, Turnhout, Brepols, 2010, p. 253. (çev.: No debería decirse, pero voy a decirlo; navegan los agarenos, Hispalis es devastada; la provincia betica se trastorna por todas partes, a toda las Españas se extiende el desastre)

Bu şekilde “Öteki” görselleri oluşturuluyordu, tabii “Ötekileştirme” fikri zamanla yayıldı ve güç buldu. Bu propaganda taki müslümanları adadan atana kadar devam edecekti ve bu durumadadan atılmalarında etkili olan faktörlerdendi.⁹²

1.3. Müslüman Kimliği ile İspanyol Kimliğinin Oluşumu

“Öteki” kimliğinin oluşumu çift mekanizmadan doğar yani karşı tarafın kötülenmesi ile saflar belirlenirdi. Temsili ögeler iki tarafı iki yolla betimlemiştir. Birincisi İspanyol Hristiyan kimliğini tanıtp överek açıklaması, ikincisi ise Hristiyanlığın zıt yanlarından itibaren başlayarak “öteki”yi kötüleme yöntemi idi. Örneğin 3. görselde gördüğümüz kimlik oyunu hayatın her noktasında bir şekilde mevcuttur ve görselde ten rengine kadar ayrıştırıcı davranılmıştır.

Resim 3: San Bernardo (Valladolid İli) Santa Maria de Valbuena Manastırı, San Pedro'nun “düşmanı” (müslümanı) mızraklayışı.⁹³

⁹² Rocío Carande Herrero... s. 251. Bu, İspanya; Tanrı'nın Şeytan'a karşı savaşında tek vücuttur, kendilerini Tanrı'nın yanında gördükleri için zaferi kesin görüyorlardı. Bunun hakkında bkz: Elena Núñez Gonzales, **Las Máscaras de Satán: La representación del mal en la literatura española de El Cid a La celestina**, Tez, Universidad de Alcalá, Alcalá de Henares, 2007, s. 84.

⁹³ Antonio García Flores, "Fazer batallas a los moros por las vecindades del reyno... p. 287.

Bu çizimde Müslüman imajı Batı Hristiyanları'nın değerleri gözetilerek ele alınmıştır. Resim bize aynı zamanda karmaşıklığı da göstermektedir; yani sadece iyi-kötü oyunu değil aynı zamanda kötülüğün yok oluşu da sergilenmektedir. Santiago Palacios bur esmi şöyle yorumlar: “Artık eserde Hristiyan değerleri öyle övülürcesine ele alınmıştı ki Müslümanlar'ın “kötü yanlarının” altını çizmeye gerek kalmamıştı.”⁹⁴

Bu aynı zamanda günlüklerde de ortaya çıkmaktadır. Örneğin bir günlük bu konuyu şöyle ele alır: “Kralımız düşmanlarına karşı sadakatını korudu, onları, eşlerini ve çocuklarını kurtardı”. “Düşmanlarına karşı sadakatını korudu” ifadesi ile de aslında güya müslümanların sözlerine hiç de sadık olmadıkları belirtiliyor.⁹⁵

Aynı zamanda iyi-kötü karşılaştırması da mevcuttur. Örneğin: *Cantigas* eserinde hristiyanın ibadet etmediği yerde kötüye ibadet edildiği belirtilir; metin şu şekildedir: “Paganlar, mantıksız aptallar gibi, hareket ediyorlar, çünkü Hristiyanlığın onurlu imanını benimsemiyorlar, ellerini Mekke'ye doğru açıp ibadet ediyorlar.”⁹⁶

Maria Florencia Mendizabal bu durumu ”kimlik onaylama süreci” olarak adlandırıyor. Kendisi bu sürecin tek bir alanda değil aynı zamanda pek çok alanda olduğunu ve bu süreçte iki tarafın da (müslüman ve hristiyanlar) olduğunu belirtir. Genel olarak bu süreç şu alanlarda kendini göstermiştir: Etnisite (beyaz siyaha karşı), din (Müslüman, Pagan yani Gayri Hristiyanlar Hristiyanlara karşı), kültür (barbara ve doğuya karşı hristiyanlar ve batı), sosyal (köleleştirici insana karşı bağımsız insan), cinsiyet (homoseksüele karşı heteroseksüellik).⁹⁷

⁹⁴ J. Santiago Palacios Ontalva, **Fernando III, Tiempo de cruzada...** p. 267. (çev.: no hacía falta subrayar los defectos del enemigo puesto que dichas imperfecciones morales, espirituales o de conducta se hacían evidentes ante las virtudes de los dirigentes y combatientes cristianos)

⁹⁵ Luis Charlo Brea... s. 134.

⁹⁶ Alfonso X, **Las Cantigas de Santa María...** s. 145. (çev.: los paganos actúan con mal juicio, como tontos, porque no saben seguir orgullosos la fe de los cristianos, sino que, como insensatos, se empeñan en tender las manos hacia la Meca)

⁹⁷ Bunun hakkında tarihçi Eloy Benito'nun ilginç sergisine bakılabilir: Eloy Benito Ruano, **De la alteridad...** ss24-25. Santiago Palacios konuyu şöyle yorumluyor “sosyoekonomik, etnik ve dini noktaların bulunduğu kimlik çatışması”. J. Santiago Palacios Ontalva, **Fernando III, Tiempo de cruzada...** s. 242.

Hatta İspanya Krallığında Müslümanlarla Hristiyanlar arasındaki yaşam biçimini ayırt edecek arayışlara girildi, özellikle de günlük hayatta. Bu yüzden, örneğin: İspanya Krallığında Alfonso VIII'dan itibaren Müslümanlarla karakterize edilmiş olan uzun sakal Hristiyanlar tarafından pek kullanılmıyordu. Hatta bazı dönemlerde Hristiyanlara uzun sakal yasaklandı. XIII. yy'da ise Alfonso X ve Sancho IV zamanında moda hafif sakal bırakmaktı, yasak değildi.⁹⁸

Hristiyan kimliği ise süregelen bir şekilde ele alındı. Örneğin günlüklerde Hristiyan ve Müslüman ordularından söz edilirken, Hristiyanlar "kartal ve kurt" Müslümanlar ise "koyun" olarak adlandırılır.⁹⁹

Resim 4: Bir grup hristiyan atlıları müslüman dükkanlarının dokumuş olduğu kıyafetleri taşımakta. Fernando III'ün yardımcısı, 1239'da vefat eden Alvar Perez de Castro'nun defni.¹⁰⁰

⁹⁸ Gonzalo Menéndez Pidal, *La España del siglo XIII leída en imágenes*, Madrid, ALSTOM, 2003, ss. 57-58.

⁹⁹ Konu hakkında daha çok karşılaştırmalar için bkz: Ron Barkai, *El enemigo en el espejo...* s. 227. ya da direkt kral Ordonyonun kartala benzetilerek konu olduğu kaynaklara başvurulabilir. Ramón Menéndez PidalEd., *Primera Crónica General...* s.337.

¹⁰⁰ Antonio García Flores, "Fazer batallas a los moros por las vecindades del reyno..." s. 287.

Kaynaklar ancak Müslümana karşı savaş açarak iyiyi kötüye karşı koruyan, yani Tanrı'nın emirlerini takip eden bir kralın iyi bir kral olabileceği iddiasını belirtmektedir. Lucas de Tuy da iyi bir kralın yapabileceği en önemli şeylerden bir tanesi İslâm'a karşı savaşın onları bozguna uğratmak olduğunu belirtir. Örnek verdiği krallar arasında Ordoño II, Alfonso III, Ramiro III, vs. vardır. Fakat bilhassa Fernando III'ü örnek kral olarak gösterir ve onun hakkında şöyle yazar: “*Katolik ateşle doğmuş heybetli kral, tüm gücüyle saldırıdır, Gayri Hristiyanları, kötülere yok etmek için çok uğraşır.*”¹⁰¹

Bu durum krallara özgü bir durum olmaktan çıkmakta ve şövalyelere kadar uzanmaktaydı. Onlara karşı savaş veren sadece krallar değil aynı zamanda şövalyelerdi. Inocencio III. 1213 yılında Letran Konsülünde haçlı seferleri çağrısında bulunmuştu. Bu çağrıda paganlara karşı bir sefer ile müslüman hristiyan savaşının üstü kapalı mesajı verilmişti; “İmansızlara karşı savaş şövalyelerin en önemli amacı olmalıdır, bu imansızlar Paganlardır; öyle ki gerçeği ve iman etmeyi reddetmişlerdir.”¹⁰² Bu açıdan, **Historia de los hechos de España** kitabı konuya şöyle değiniyor: “*Savaşın sesi ve tutkusu oralarda hissediliyor, bunlar imanın savunucularıdır. Hristiyan kılıcı Arapları vurdukça kızıla kuşanıyor, kalpler ise menun kalıyordu. Lanet kötülere, imansızlara; onurlu yaşam ise Tanrı'nın kullarına kalıyor.*”¹⁰³

Hristiyanlığı savunanlara verilen ödül zamanla artıyordu. Savaşta hayatını kaybedenlere dünyevi onurun yanısıra ölümsüz hayatın sözü de veriliyordu.¹⁰⁴

---

¹⁰¹ Lucas de Tuy, *Crónica de España...* s. 218. (çev.: encendido con fugo de la verdad catholica, noblemente rigio el reyno a ssí subjecto, que los enemigos de la fee christiana perseguian con todas fuerças, e qualesquiera herejes que allaua, que maua con fuego, y el fuego y las brasas y la llama aparejaua para quemar. Tenia tanta humilldad y derecha crueldad contra los malos.)

¹⁰² Jacques Le Goff, *La Civilización del Occidente Medieval*, Paidós, Barcelona, 1999, p. 121. (çev.: La lucha contra el infiel se convierte en el fin último del ideal caballeresco. Por lo demás, al infiel se le considera ahora como un pagano, un pagano endurecido que ha renunciado definitivamente a la verdad, a la conversión.)

¹⁰³ Rodrigo Jiménez de Rada, *Historia...* s. 297. (çev.: El hostigador de los árabes habita allí y su morador es el defensor de la fe. La voz de los que le alaban se escucha allí y el júbilo de la pasión exulta allí. Enrojece la espada con el sangre de los árabes crepita la fe con el amor de los corazones. La maldición queda para el adorador de los demonios, y una vida de honor, para el creyente e Dios.)

¹⁰⁴ El cantar del Roncevalles bunu şöyle bir haykırıyla açıklar: “Müslümanlar'ı bitirdiniz, artık ruhlarınız güzel bir mekanda olacaktır” Manuel Alvar, Ed., “Cantar de Roncevalles”, **Cantares de Gesta Medievales**, México, Editorial Porrúa S. A., 1969, s. 12.

Öte yandan, kaynakların bize sunduğu bilgiye göre Müslümana karşı savaş sadece askeri alan ile kısıtlı değildi, aynı zamanda gündelik hayatta müslümanla mücadele etmek de savaştan sayılıyordu. Örneğin, bir Müslümanın Hristiyanlığa hakaret etmesi ve bir hristiyanın onu ikaz etmesi gibi. *Cantigas* kitabında da iyi bir Hristiyanın günlük hayatta da olsa Müslümanların kötülüğüne karşılık veren kişi olduğu söylemine yer verilir. Metin şu şekildedir: “*Bu Müslüman çok saygısızca bakıyordu, dinimizin yalan, imanımızın sahte olduğunu söyledi. Hiç şüphemiz olmasın, diğer bilge, adaletli Hristiyan o barbara haddini en iyi şekilde bildirdi.*”¹⁰⁵

---

¹⁰⁵ Alfonso X, *Las Cantigas de Santa María*... p. 449. (çev. a hablar mal muy despectivamente y a desdeñar (diciendo) que es mentirosa, y falsa su fe y sin beneficio lo cual es repugnante, embarazoso y desagradable de oír, no cabe duda El (otro) hombre era sabio, muy juicioso y le encargaron que guardase muy bien al moro barbudo, falso e infiel, y como hombre sensato lo mandó meter.)

İKİNCİ BÖLÜM

İSLÂMÎ GÖRSELLERDE AHLAKİ YAPI VE MÜSLÜMANLARIN FİZİKSEL YAPISI

İspanya Krallığı'nın oluşturduğu ideolojik çatışma Hristiyan sistemine has projelere dayanırdı. Görsellerin anlamı da yaratıcılarının dünya görüşlerine göre tasarlanırdı. “Öteki” kimliğinin oluşumunda müslümanlığın yapısı ve ahlaki değerleri temel öğelerdi. Bu kimliğe sürekli olumsuz atıflarda bulunulması müslümanları kötü bir sınıf olarak gösterdi.

Bu süreç XIII. yy “öteki” söylemleriyle birliktedir. Bu süreç çift kimliğe şahit olan bir süreçti. Yani süreç boyunca Müslüman kötülenirken Hristiyan ise iyi gösteriliyordu: “Yanılmışlığa ve yalana karşı Hristiyanlığın asaleti vardı, Reconquista hareketinin Tanrı tarafından kutsandığı ve başarıya ulaşacağı algısı ortaya çıkıyordu.”¹⁰⁶ Böylece hristiyanlık beyaz, güzel, heybetli gibi ifadelerle belirtilirken, müslümanlık ise siyahi, çirkin, canavar, sahte, hain gibi ifadelerle belirtiliyordu.¹⁰⁷

2.1 Fiziki Betimlemeler.

Müslüman teması işlenen pek çok resimde vücut ve insan figürünün direkt ele alınması dikkat çekicidir. Bu resimlerde Müslümana toplumsal red, toplumsal aşağılama ve İslâm dinini kötüleme gibi özellikler söz konusudur.

Bu propaganda her zaman ahlaki konulardan tutun İber Yarımadası'nın yönetilmesine kadar hayatın her alanında hristiyanlığın üstün olması düşüncesine dayalıdır. Şüphesiz, bu propaganda sadece XIII. yy'ın eseri değildir, geçmişi çok eskilere dayanır. Bunda edebi yapılar ile günlük yazarlarının katkısı büyük olmuştur. Böylelikle sözde imansızlar karşı savaş ruhu, fiziksel tasvirler, gerçek veya hayali tanımlamalar pek çok kez eserlerde yer bulmuştur.

¹⁰⁶ J. Santiago Palacios Ontalva, **Fernando III**, ss. 268-269.

¹⁰⁷ J. Santiago Palacios Ontalva, “Cultura visual e iconografía.... s. 322.

Çizilen resimlerde toplumsal düşüncelerden daha çok bireylerin düşünceleri yansıtılmıştır. Yani her birey yarattığı esere kendi bireysel düşüncelerini ekliyordu. Müslümanları İspanyollardan ayrılan fiziksel davranışlar, farklı giyiniş biçimi vs. vardır. Örneğin Müslüman kadının başının örtülü olması veya erkeğin silah taşımaması gibi öğeler eserlere alay konusu olarak giriyordu. Bu bağlamda, dönemin Hristiyan bakış açısı kişinin dış görünüşü eğer onlara göre çirkin ise içlerinin de aynı derecede kötü olacağıdır.¹⁰⁸

5. görsel değindiğimiz konuya iyi bir örnek olabilir. Resimde iki adam görüyoruz: solda Müslüman sağda ise Hristiyan. Resim öyle bir tasarlanmış ki Müslüman inkarı ve korkuyu, Hristiyan ise insanlığın gerçek örneği olarak gösterilmiş. Müslüman bireyin yüzü resimde oldukça karartılmış, ağız ve göz kısmı yuvasından fırlamış şekilde resmedilmiş, hristiyan birey ise bunun tam tersi olarak resmedilmiştir. Farklılıklar bununla sınırlı değildir. Diğer yandan armaları, ata biniş şekilleri, elbiseleri ve ten renkleri de iki ayrı kutup oluşturmuştur. Bir başka nokta ise resimde hristiyanın normal, güzel bir ata binmesi ve arka planın oldukça açık bir renkte olması fakat müslümanın bindiği hayvanın pek anlaşılmasını ve arka planının da oldukça garip olmasıdır.

¹⁰⁸ J. Santiago Palacios Ontalva, "Cultura visual... p. 357.

Resim 5: Ahşap üzerine çizili resim, bir Hristiyan ve bir Müslüman karşı karşıya. Santa Clara Manastırı, Torsedillas. (XIV. YY)¹⁰⁹

Resimde en çok öne çıkan özellik ise müslümanın karartılmış yüzüdür ve genelde resimlerde müslümanların yüzleri böyle koyu tonlu bir renktedir.¹¹⁰ Tüm Müslümanların aynı renkle temsil edilmesi de Hristiyanların “öteki” kimliğine dair algısını ortaya koyuyor. Birilerini siyah diğerlerini beyaz göstermekle etnik ve sosyal farklılık belirtiliyor.

Şunu ifade etmek gerekir ki, Afrika’nın siyahilerinin İspanya veya Kuzey Afrika Müslümanları ile hiçbir akrabalıkları yoktur fakat pek çok Afrika siyahilerinin dönemin Müslüman topraklarına göç ettiğini söyleyebiliriz. Onlar da köle, işgalci ve esir gibi algılandıklarından “öteki”lerle ilişkilendirilmesi pek garip olmasa gerektir.¹¹¹

Müslüman ordularının çoğunluğunda siyahiler bulunmaktaydı. Özellikle Murâbitlar Müslümanları, ordularının piyade kuvvetlerini kölelerle ve Sahra kökenli siyahilerle doldurmuştur.¹¹² Bu da İspanya’nın ve Hristiyan Avrupa’nın sürekli dikkatini çekmiştir. Bu özellik Müslümanlar hakkında fikir sahibi olunurken önemli bir rol oynadı ve sembolik bir hal aldı.

Siyahi figür Ortaçağ Avrupa’sı için kötülüğü anarken ana malzeme olmuştur çünkü bu figür ifade edilen en kolay özellikti ve aynı zamanda Avrupa Hristiyanları’nın ten rengine tam bir zıtlık oluşturuyordu. Ayrıca hristiyanlar için açık tenlilik saflığın ve kutsallığın simgesiydi. Böylece bu iki ten rengi, Tanrı-Şeytan; Hz. İsa-Hz. Muhammed; kötü-iyi kıyaslamalarında önemli oldu.¹¹³

İşte tam da bu bağlamda siyahi ten rengi artık bir etnik özellik olmaktan çok kötülüğün simgesi olarak görülüyordu. Bu da hristiyan Avrupa’sında direkt İslâm ile ilişkilendiriliyordu. **Cantigas** eseri konuya şöyle değinmekte: “*Sonra, tüm*

¹⁰⁹ J. Santiago Palacios Ontalva’dan alınmış resim, A.e., s. 323.

¹¹⁰ 3. ve 5. resimlere bakınız. Bu tasvirler siyah yüzlerden ziyade başka özellikler içeriyor, daha ileride değineceğiz konuya.

¹¹¹ Eloy Benito Ruano, **De la alteridad en la historia**, s. 35.

¹¹² Bkz: Antonio García Flores, "Fazer batallas a los", s. 290.

¹¹³ Siyah renginin avrupa zihniyetindeki gelişimi ve İspanya Müslümanlarının bu inşaa ile ilişkili mantıklar için şöyle uzun bir bibliografyi işaret etmek etmekte fayda var, bkz: Eloy Benito Ruano, **De la alteridad en la historia**... p. 36. Y Ron Barkai, **El enemigo en el espejo**, s. 234.

saldırganlar geri çekildi ve kaleye giren Şeytan'dan siyah üç Müslüman ise içerdekiler tarafından dışarı atıldı.”¹¹⁴Burada siyah renginin hem Müslüman'ın rengi hem de Şeytan'ın rengi olduğu belirtilerek Müslüman figürü şeytanlaştırılıyor.

Diğer yandan ise, daha nadir olsa da siyah renk sadece Müslüman erkeğinin temsili için değil aynı zamanda Müslüman kadınının da temsili için kullanılmıştır. Örneğin; Ron Burkai siyah ineklere dişi Müslümanlar diye hitap edildiğini belirtir.¹¹⁵ Bu kullanımla Müslüman kadınlarının çok kötü bir şekilde aşağılanarak hayvan özelliklerine sahip olduğu ve etnik değerlerden yoksun olduğu ima edilirdi.

Bu gibi örneklere *Primera Cronica General* eserinde rastlayabiliriz. Eserde Müslüman erkeklerden çok Müslüman kadınlardan bahsedilmektedir. Ayrıca metindeki son cümlede söz konusu kadınların insani özelliklerden yoksun olup hayvani özelliklere sahip olduğu iddia edilir. Metin şöyledir: “*Kral Bucar'ın gücü devasa idi fakat kendisiyle beraber getirdiği siyah Müslüman kadınlar hayvani ve insani özelliklerden yoksun gözüküyordu.*”¹¹⁶

İslâm ile ilişkili fiziki görünüm teması olan eserlerde günah konusu da ele alınıyordu. Siyahi renk “öteki” kimliğine olumsuz bir anlam katarken diğer yandan da o kimliğin insani değerlerini boşaltıyordu.

Bir diğer konu ise “canavar” özelliğidir. Bu düşünce pek çok görselde ve metinde kombine bir şekilde ele alındı. Müslümanlar, akbaba; yılan gibi resimlerle özdeşleştirilir aynı zaman da onlara fantastik ve efsanevi özellikler de yüklenirdi. Her iki unsurda da Müslüman'ların insan olmadıkları iması ana temayı oluşturuyordu.¹¹⁷ Rodrigo Jimenez de Rada konuya şöyle değinmiştir: “Askerler kızıl

---

¹¹⁴ Alfonso X, *Las Cantigas de Santa Maria, V 1, Códice Rico, Ms T-I-1, Real biblioteca del Monasterio de San Lorenzo de El Escorial*, Madrid, Testimonio compañía Editorial, 2011, p. 441. (çev. Entonces, los atacantes se volvieron todos atrás y a tres moros, más negros que Satanás, que habían entrado en el castillo, los de adentro los tiraron.)

¹¹⁵ Ron Barkai... p. 216.

¹¹⁶ Ramón Menéndez Pidal, Ed., *Primera Crónica*, s. 636. (çev.: arribo el rey Bucar a terreno; et traye consigo tan grant poder que era marauilla, Et venien con el treynta eg seys reyes de moros, et traye consigo una mora negra que traye trezientas moras negras consigo, et todas eran trasquiladas.)

¹¹⁷ Inés Monteiro Arias, “Escenas de lucha contra el Islam... ss. 146-171, s. 154.

renkli giyinirdi, atlarının dizginleri alevden, yüzleri leke gibi ve atları da leopardan daha hızlı ve geceleri kurtlardan daha zalimdi.”¹¹⁸

Rodrigo Jimenez de Rada'nın eserinden devam edecek olursak şöyle anlatımlar da vardır: “Müslümanlar toplandıklarında Hristiyanlara saldırdılar ve yeryüzüne istakoz gibi yayıldılar.”¹¹⁹ Yazar burada Müslümanlar'ı çok korkulan bir salgına benzetiyor ve bunu dini bir bağlama dayandırıp İslâm ve takipçilerine şeytani anlamlar yüklüyor.

Bu anlatılanların ve bunların sembolik özelliklerinin amaçları “öteki”nin dinine sosyal sansür uygulayıp dışlamaktır.¹²⁰ Müslüman varlığının hayvani ve canavarvari simgelerle donatılması süreci sade ve açık bir mantıkla gerçekleşti: “Hristiyanlığa kucak açmayan dini toplumdan dışlayıp insani toplumun dışına da atarak onları canavarlaştırmak.”¹²¹ Yani Hristiyan olmak bir nevi insan olmakla eş değerd. Olmayana da hayvan gözüyle bakılıyordu.

---

¹¹⁸ Rodrigo Jiménez de Rada, **Historia**.. s. 150. (çev.: Los soldados visten de rojo y las riendas de sus caballos son de fuego, y sus caras, como el tizón; su jinete es más rápido que los leopardos y más cruel que el lobo en la noche)

¹¹⁹ Rodrigo Jiménez de Rada, **Historia**... s. 259. (çev.: Así pues, los agarenos, una vez agrupados, comenzaron a atacar a los cristianos, y se desparramaron sobre la faz de la tierra como las langostas)

¹²⁰ Inés Monteiro Arias, “Las formas del pecado... s. 59.

¹²¹ Inés Monteiro Arias, “Escenas de lucha contra el... s. 154. (çev.: transponiendo la exclusión de la comunidad religiosa a la propia expulsión de la comunidad humana, transformando en monstruo a aquél que no abraza el cristianismo.)

Resim 6: Canavar gibi gösterilen Müslümanlar. *Cantigas* eseri.¹²²

Bu görsel aslında süregelen konuyu özetlemek için oldukça iyidir. Resimde Hristiyan bir balıkçı ve ona saldıran iki Müslüman var. Bu Müslümanlarda koyu renkte, ağzı, yüzü ve gözleri zarar görmüş bir şekilde resmedilerek şeytani özellikler katılmak istenmiştir. Her ne kadar canavar gibi olsa da resimden bireylerin insan olduğunu anlayabiliyoruz. Aslında bu bilinçli bir eylemdir. Hem kötüleyip hem de insani bir yön bırakmaktadırlar.

“Öteki” yani Müslüman konulu bu resimler hayvani tarzda resmedilmekte fakat insani bir yan da bırakarak aşırıya kaçmamaktadırlar. Bu tamamen kasti bir durumdur ve bazı resimlerde köpek kafalı insan biçimleri de resmedilmiştir.¹²³ Bunun amacı bir yandan Müslümanı ve dinini dışlamak, onu insan dışı göstermek iken diğer yandan da bu ‘öteki’ kimliğinde ufak bir insani özellik bırakmaktı.

¹²² Resmin kaynağı: Cervantes virtual portal

(http://bib.cervantesvirtual.com/bib_autor/alfonsoelsabio/pcuartonivel.jsp?conten=imagenes&pagina=imagenes7.jsp&fqstr=1&qPagina=0&qImagen=1) 24.07.2017/ 16:00

¹²³ Köpek başlı Müslüman tasvirli resimler için bkz: Alejandro Morin, “¿Cynocephalus in comentario? El carácter monstruoso o salvaje de los infieles como argumento jurídico”, Almudena Blasco Vallés ve Ricardo da Costa, Ed., **Mirabilia 10A Idade Média e as Cruzadas**, Junio, 2010, ss. 48-49.

Böylece belki asıl din olan Hristiyanlığa dönebilirlerdi.¹²⁴Müslümanları, bir yandan aşağılamak ve dışlamak için Şeytan ve günahla ilişkilendirip diğer yandan da onları dini bir savaşla hristiyanlığa taşımak için insani bir yön bırakan tutum sergilemektedirler. Yani özetle Müslümanlar her ne kadar kötü ve Şeytanın dostu da olsalar sonuçta insandırlar ve bu özelliklerinden hristiyan olarak kurtulabilirler denmektedir. Bu XIII. yy'a has bir metottur.

Müslümanların sıkça resmedilen başka bir fiziki özellikleri ise sakalları oldu. Bu konuya Alfonso X şöyle değinmekte: “*İşte o olayda Tanrı şahittir ki o sakallı kralların insanları vurula vurula öldürülüyordu.*”¹²⁵Tabi bu Hristiyanların nezdinde olumlu karşılanan bir özellik değildi.Bunu Cantigas eserinde daha net görebiliriz: “*...ve sonra sakallı ve çirkin bir sürü adam öldü*”. Burada sakallı olmak, çirkin olmakla bir tutuluyor.¹²⁶ Aslında olay Hristiyanların Müslümanlardan dış görünüşlerini değiştirmeleriyle başladı, XIII. yy'da hristiyan sakal bırakmaz veya hafif şekilde bırakırdı. Müslümanlarla böylece farklılık sağlanırdı ve onları böylece aşağıladıklarına inanırlardı.

Son olarak bir diğer estetik öge ise, giyiniş biçimiydi. Buna bağlı olarak, İspanya Endülüs Müslümanları giyim kuşam açısından gittikçe farklılaşmaktaydı. Örneğin; kullandıkları arma biçimi ve askeri kıyafetler değişiyordu¹²⁷ ve müslüman giyimi artık daha bol ve transparan bir biçim alıyordu.

Diğer yandan, Müdeccen Müslümanları Hristiyan meclislerinin yasaklamasına rağmen hristiyan modasını takip etmekteydi., Özellikle saç tarama şekilleri aynıydı.¹²⁸ Bu şekilde yasak konulması, elit İspanyol sınıfının iki grup

¹²⁴ Alejandro Morin, “¿Cynocephalus in commentario?... s. 49.

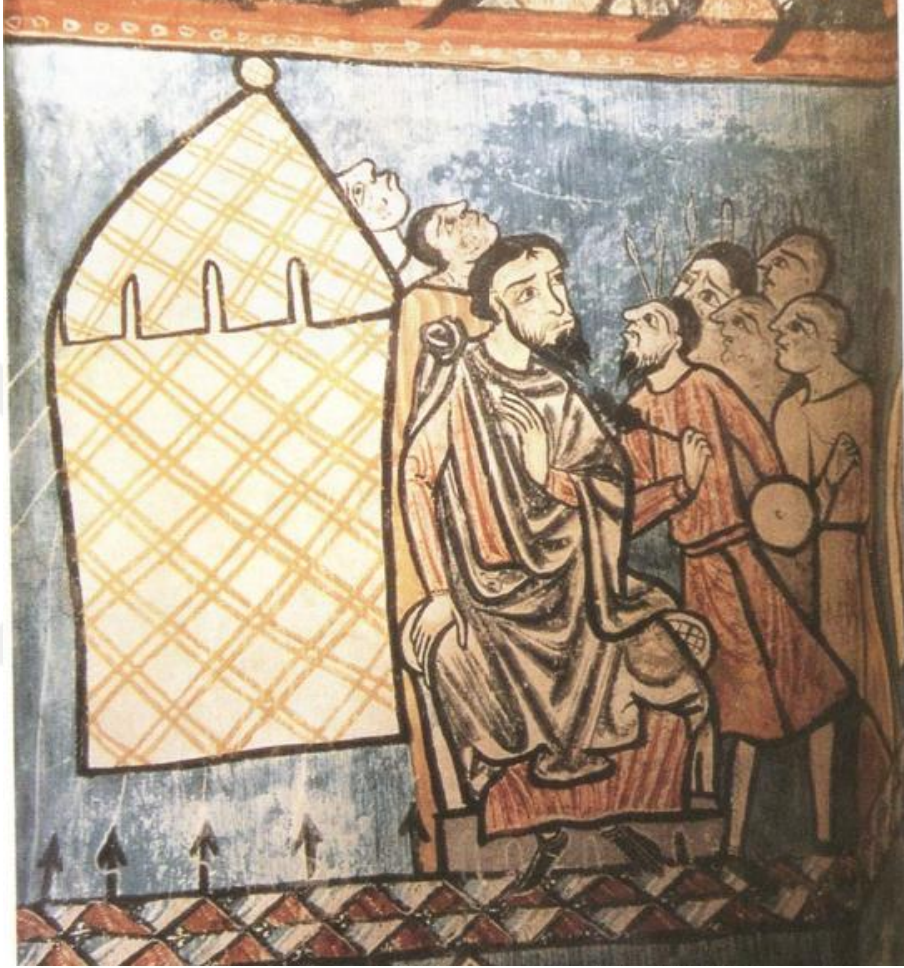
¹²⁵ Alfonso X, **Las Cantigas**... s. 112. (çev.: Y en aquella ocasión sucedió que Dios por su madre hizo que allí, en lugar de ser heridos por los golpes que combatían, se moría la gente de aquel sultán barbudo)

¹²⁶ Alfonso X, **Las Cantigas**... s. 428.

¹²⁷ Bkz. 5. Resim Ve García Flores, "Fazer batallas a los moros... s. 269.

¹²⁸ Burada bahsedilen, 1250 yılında Sevilla Meclisi, 1258 yılında Valladolid Meclisi, 1268 yılında Jerez Meclisidir. Bkz: Gonzalo Menéndez Pidal, **La España del siglo XIII leída en imágenes**, Madrid, ALSTOM, 2003, s. 279.

arasında farklılaşmasını istemesinden kaynaklanıyordu; yani bir tarafta iyiyi, bir tarafta da kötüyü rahatça ayırt edebilmek içindi bu.

Resim 7: Muhtemel Müslüman bir lider ve adamları. Sakal modelinin açık görüntüsü.¹²⁹

Siyahi renk, canavarvarılık ve giyim kuşama dair bu unsurları Müslüman karşıtı bir propaganda için kullanan bazı kaynaklar şöyle bir betimleme sunuyorlar: *“Bu zaferi elde eden Müslümanlarının atlarının dizginleri ateşlendi, siyah yüzleri balık gibiydi, en mükemmelleri yahni gibi koyu renkliydi, gözleri mum gibi parlıyordu, boyunları leoparinkisi gibi hafifti, atlıları ise gecenin alacakaranlığında*

¹²⁹ Antonio García Flores, "Fazer batallas... s. 287.

bir kurttan daha zalim ve zararlıydı.”¹³⁰Bu tasvir Alfonso X El Sabio'nun Müslümanların Vizigotlara karşı olan zaferi hakkındadır.

2.2 Müslümanların Cinsel Yaşamı

Müslümanların cinselliği “öteki” resimlerinde her zaman konunun merkezinde yer aldı. Müslüman karşıtı propagandaya bağlı olarak müslümanların cinsel yaşamı dini açıdan kötülendi ve Müslümanlık “azgın bir inanç” olarak nitelendirildi.¹³¹

Günlüklerde “azgınlığın” yani kontrolsüz cinselliğin İslâm’da “ana öğelerden biri” olduğu iddia edilir.¹³² Örneğin; **Primera Crónica General de España** eserinde İslâm cennetindeki sözde “kontrolsüz zevklere” değinilir, bunların içinde yemek ve cinsellik öne çıkar. Günlük konuya şöyle değinmektedir: “*Onların cennetleri yemeğin çok lezzetli olduğu, sütün; balın ve şarabın eksik olmadığı ve bir o kadar da çok güzel bakire (hüri) kadının bolca mevcut olduğu yerdir.*”¹³³

Elbette bu anlatım olumlu bir özellik taşımamaktadır. Unutulmamalı ki “azgınlık” Katolik mezhebinde en önde gelen günahlardan birisi olarak sayılır. Burada da İslâm günahkâr olarak gösterilmek istenmiştir.

Böylece İslâm hakkında “sapıklığın” ve cinselliğin Müslümanlar için dizginlemesi imkânsız bir kavram olduğu yönünde yanlış bir imaj oluşturuldu. Bu

¹³⁰ Ramón Menéndez Pidal, Ed., **Primera Crónica General**... s. 312. (çev.: Los moros de la hueste todos uestidos de sirgo et de los panno de color que ganaran, las riendas de sus caualllos tales eran como de fuego, las sus caras dellos negras como de pez, el mas fremoso dellos era negro como la olla, assi luzien sus oios como candelas; el su cauello dellos ligerocomo leopardo, e el su cauallero mucho mas cruel et mas dannoso que el lobo en la grey de los ouias en la noche.)

¹³¹ Ricardo da Costa, “«Mahoma fue un engañador que redactó un libro llamado *Corán*» (Muhammed *Kuran* adında bir kitabı uyduran sahtekardır): la imagen del Profeta en la filosofía de Ramón Llull (1232-1316)”, *Notandum*, g.27, 2011, s. 22.

¹³² Anti Müslüman propagandada Mekke şehrinin anlamı dahi zina ile ilişkilendirilmiştir, bu dinden bahsedilirken pek çok konunun merkezine konulur. **Sobre la se(c)ta mahometana** eseri konuya şöyle değinir: “Ve bilmelisiniz ki bizim dilimiz Latince’de, Mekke zina ve dinden sapmışlıkla ile eş anlamlıdır.” Fernando González Muñoz, Ed., **Pseudo Pedro Pascual, Sobre la se(c)ta mahometana**, Valencia, Publicaciones Universidad de Valencia, 2011, s. 86.

¹³³ Ramón Menéndez Pidal, Ed., **Primera Crónica**... s. 266. (çev.: el parayso era logar muy sabroso et muy delectoso de comer et beuer, et que corrien por y tres rios: vno de uino, otro de miel, e otro de leche; e que auran los los que y fueren mugeres escosas [virgenes], non destas que son agora en este mundo, mas dottras que uernan despues, e auran otrossi complidamente todas las cosas que cobdiciaren en sus coraçones.)

imaj içerisinde Hristiyanlıkta tamamen günah olan boşanma, ensest ilişki, çok eşlilik gibi temalar da vardı. Ayrıca, Hz. Muhammed'in cinsel yaşamını tamamen saptırarak, ele alan eserler de vardı. Bu eserlere göre kendisi “pedofili bir istismarcı”, “zinakar” ve başından beri “dini ahlaksızlaştırmaya çalışan” biriydi. Bu bağlamda **Primera Crónica General de España**, günlüğü şöyle ifadeler kullanır: “*Muhammed diğer kadınları da aldı ve onlarla evlendi, diğer yandan da 18 yaşındaki çocuklarla zina yapmaktaydı.*”¹³⁴

“Ahlak bozukluğu” imajı sadece İslâm diniyle sınırlı tutulmamış aynı zamanda takipçilerine de yüklenmişti. İspanyol cephesinde bu “‘Yaşamları rahat, şöenlere ve şenliklere adanan, karakter yoksunu bireyler.”¹³⁵ diye ifade edilir. Zamora'nın tarih günlüğünde şöyle geçer: “*Kral Alfonso'nun oğlu Mauregato Arapların desteğini almak için onlara her sene 50 bakire kız ve 50 at hediye ediyordu.*”¹³⁶ Bu metinde Müslümanların cinsel yaşamlarının biçimine nasıl değindiğini görebiliriz, kral kadın karşılığında Arapların destek sözünü alıyordu. Aslında ortaçağda kadınların bekareti çok önemliydi ve Müslümanların da birden çok bakire kadınla beraber olmaları onları Hristiyanlara göre kötü ve günahkar yapıyordu. Bu konuya **El Poema de Fernan Gonzalez'de** şöyle değinilir: “*Al-Mansûr'un belki de evli olduğu yüz tane çok güzel kadın vardı.*”¹³⁷ Burada amaç Müslüman Kral Al-Mansûr'un karalanmasıydı.

Diğer yandan da İslâm'ın sözde “günahkar, sapık” yönlerini topluluklara sergilemek için hummalı bir çalışma vardı. Kiliselerde azgınlık, sapıklık adlı resimlerde genellikle Müslüman figürü kullanılır, Müslümanlar görsellere aynı

¹³⁴ Ramón Menéndez PidalEd., **Primera Crónica**... s. 267. (ç.: tomo Mahomat otras mugieres, et caso con ellas; e fueron por cuenta todas las mugieres que ell ouo en adulterio et en fornicio diezeocho). Bu anlamda diğer anti-müslümanlar Hz. Muhammed'in “lüks” yaşamı için şöyle yorumlar yapmıştır: “1 saat içinde 11 kadın ile beraber olmaktadır, en lüks elbiseleri giyer, en güzel kokuları sürerdi.”Pseudo Pedro Pascual, **Sobre la se(c)ta**... s. 102.

¹³⁵ J. Santiago Palacios Ontalva, **Fernando III**... s. 253. (ç.: “personas de vida relajada, muy dadas a banquetes y festines, y de poca consistencia de carácter, puesto que eran considerados «seguidores de lo novedoso a la más mínima insinuación»”)

¹³⁶ Juan Gil de Zamora, **Alabanzas e historia de Zamora**, Zamora, Ayuntamiento de Zamora, 1994, s. 91. (ç.: “Este Mauregato [hijo del rey Alfonso el Catolico con una esclava], para tener apoyo de los árabes, les entregaba anualmente 50 doncellas plebeyas y 50 nobles”)

¹³⁷ Anónimo, **Poema de Fernán González**, Palencia, Simancas Ediciones, 2003, s. 41. (ç.: “Avían en todo esto a Almonçor a dar/ çien doncellas fermosas que fuesen por casar”)

zamanda selamlaşma, giyim ve sünnet biçimleriyle konu olurdu.¹³⁸. Buna örnek olarak 8. görseli inceleyebiliriz. Bir kiliseden alıntıdır. Resimde vücutları garip iki insan görüyoruz, bunlardan soldaki genital bölgesini gösterirken aynı zamanda sanki mastürbasyon yapmaktadır ki hristiyanlıkta mastürbasyon da günah bir eylemdir. Sağ tarafta ise, bacaklarını havaya kaldırmış ve müstehcen bir şekilde genital bölgesini gösteren bir kadın görüyoruz.

Resim 8: Müstehcen figürlü dekorlar. Tozalmoro Kilisesi, Soria.¹³⁹

Muhtemelen cinsel yaşam biçimi iki kültür arasındaki en farklı taraflardan birisi olmuştur. Hristiyanlar tek eşliliği, Müslümanlar ise çok eşliliği esas alıyordu vb. söylemler bir yana dursun, şüphe götürmeyecek bir nokta vardı; o da Hristiyanlıkta din adamlarına cinsel yaşamın yasak olduğu ve bunun da iman üstünlüğü sayılmasıydı.

Müslümanlara aynı zamanda homoseksüel ilişkiler konusunda iftiralarda bulunuldu, Pseudo Pedro Pascual eserinde buna şöyle değinir: “*Müslümanların pek çok kuralı yanlış, bu da onları pisliğe ve büyük günahlara itebilir.*”¹⁴⁰ Her ne kadar

¹³⁸ Bkz.: Inés Monteiro Arias, “Las formas del pecado... s. 60.

¹³⁹ Inés Monteiro Arias, “Las formas del pecado... s. 59.

¹⁴⁰ Pseudo Pedro Pascual, **Sobre la se(c)ta...** s. 111. (ç.: que mucho regna entre los moros este mal, que puede ser dicho suçio e grave peccado”)

yazarlar arasında bahsi geçmeyip çok yaygın bir konu olmasa da, Müslümanların pek ayırım yapmadan cinsellik yaşadığına dair yanlış bir fikir vardı. Daha da açıklayıcı bir şekilde değinecek olursak Müslümanlar için güya zaman, mekân, özne gibi unsurların pek önemi yoktu. Bu yüzden Hristiyanlar, Müslümanların adet dönemindeki kadınlarla ve hem cinsleriyle cinsellik yaşadığını düşünüyorlardı.¹⁴¹

Sonuç olarak müslüman cinsel yaşamı şeytanlaştırılmış ve hristiyanın cinsel yaşamından farklılığı ortaya konmuştur. Elbette farklı dinlerden insanların evlenmelerine karşı bazı yasaklar vardı. Bunlar Hristiyan için evlenilecek bireyin Müslüman veya Yahudi olması gibi farklılıklardı. Fakat yasağın sebeplerinin en başında Müslümanın cinsel yaşam biçimi gelmekteydi. Hatta Hristiyanlıkta evlilik bozulamayan kutsal makam olmasına rağmen eğer taraflardan biri olur da hristiyanlıktan dönerse boşanma sağlanabilirdi.¹⁴²

2.3 Müslümanların Davranışları ve Ahlaki Durumları

Sahtecilik ve ihanet Hristiyanların, Müslüman kimliğine atfettiği temel konulardandı. Onlara göre Müslümanlar: “*Sözünü tutmayan, sadakattan yoksun, gelenek yıkıcı*” kişilerdi.¹⁴³ Müslümanlara duyulan bu denli güvensizlik, *Las Cantigas* eserine şöyle konu olmuştur: “*Silahsız, tedbirsiz gitmeyin, bu sahtekar Müslümanlar sizi görüp saldırabilir.*”¹⁴⁴

Müslümanlığı kasti bir şekilde böyle kötü anmalarının amacı *Reconquista* ve *İspanya Krallığının meşruiyeti* ile ilintiliydi. Birinci amaç mesajın ulaştığı kişinin

¹⁴¹ Pseudo Pedro Pascual, **Sobre la se(c)ta...** s. 111. Müslümanların homoseksüel imajı hakkında bilgilenmek için İspanyol kaynağı bkz: Alejandro Morin, “¿Cynocephalus in commentario?... s. 51. Ve konuyu avrupa bazında görmek için bkz: Jean Flori, **La Guerra Santa...**s. 229.

¹⁴² Müslümanlar ile Hristiyanlar arasındaki cinsel yasak için bkz: John V. Tolan, **Sarracenos...** sç 225. Bir yazı ise bu yasağın günlük yaşamda pek de dikkate alınmadığını belirtmiştir. José Hinojosa Montalvo, “Cristianos contra musulmanes, s. 345. Diğer yandan evliliğin bozulması ve Müslüman rolü, **Las Siete Partidas**, eserine şöyle konu olmuştur: Harici durumlar dışında evlilik bozulamaz, bu durumlar ise eşlerden bir tanesinin Allah’ı inkar etmesi, Yahudi olması, Müslüman olması ya da zina yapmasıdır. Bu durumlarda Kilise’nin hükmü ile eşler ayrılabilir. İnançsızlar, Müslüman ya da Yahudiler ile evlenenler ruhsal zina işlemiş olurlar. Alfonso X, **Las Siete Partidas del rey don Alfonso el Sabio**, s. 15,

¹⁴³ J. Santiago Palacios Ontalva, **Fernando III...** ss. 254-255. (ç.: incumplidores sistemáticos de los pactos que establecían, carentes de todo sentido de la lealtad y conspiradores por costumbre.)

¹⁴⁴ Alfonso X, **Las Cantigas...** s. 440. (T.ç.: No lleváis armas y vais desprotegido, / y como los moros son falsos, quizás os vayan a prender)

“öteki” ne karşı yani İslâm’a karşı olumsuz fikirlere sahip olmasını sağlamaktı.¹⁴⁵ İkinci amaç ise Müslümanlar ile herhangi bir anlaşmaya veya pakta kesinlikle varılamayacağı, tek çözümünün topraklarının geri alınmasından geçeceğiydi.¹⁴⁶ **Cronica Latina de Los Reyes de Castilla** kitabı konuya şöyle değiniyor: “*Sonra Müslüman ve döne kral Aceit de Valencia geldi, bizim kralımız Moya'nın elini öptü ve taraflar arasında anlaşma imzalandı. Fakat Aceit daha sonra anlaşmayı hiç de adil olmayan bir sebepten dolayı bozdu.*”¹⁴⁷ Burada değinilen nokta Müslümanların “döne kral” olmasına rağmen Hristiyanların anlaşmaya yanaştığı fakat buna da değer verilmediği ve tek çözümün savaş olduğudur.

Hatta Müslümanlar güya sadece Hristiyanlara karşı “sahtekar” davranmamaktaydı aynı zamanda kendi inançlarından insanlara karşı da “sahte yüzlerini” göstermekteydiler. Bu konuya **Las Cantigas** eseri şöyle değinmekte:

*“Müslüman bir melikin, Belmezli kalesinin Müslüman sahibiyle arası çok iyiydi, Bu melik ne yaptı, biliyor musunuz? Gırnata'nın müslüman kralı ile konuşup, 'sana bu sefer kaleyi ben vereceğim dedi'” Kral nasıl diye sordu, Bir gün kalenin sahibiyle buluşacağım ve konuşurken izninizle onu öldüreceğim, böylece siz de kalenin sahibi olacaksınız.*¹⁴⁸

Bu anekdotta önemli olan ve vurgulanmak istenen nokta Müslümanın sadece Hristiyanlara karşı değil aynı zamanda kendi dindaşlarına karşı da güya sahtekar şekilde davrandığı yalanıydı.

Bir diğer yandan da kaynaklarımız bize Müslümanların Hristiyanlara karşı savaşlarda pek çok kez kandırmayı yöntem olarak kullandıklarını gösteriyor. Buna **Primera Crónica General de España** kitabında Müslümanların Şehzade

¹⁴⁵ J. Santiago Palacios Ontalva, “Cultura visual e iconografía... s. 348.

¹⁴⁶ Ron Barkai, **El enemigo en el espejo**... ss. 216-217.

¹⁴⁷ Luis Charlo Brea, Edit., “Crónica latina de los reyes de castilla”, s.128. (ç.: Vino, pues, Aceit de Valenia junto a nuestro rey a la villa de Moya. Allí mismo, en presencia de todos, se hizo vasallo suyo y beso su mano. Se firmó entre ellos un pacto, que posteriormente el propio Aceit de Valencia, como vil apóstata, rompió sin causa justa.)

¹⁴⁸ Alfonso X, **Las Cantigas**... s. 439 (ç.: Este tenía gran amistad con un moro de Bélmez que era alcaide del castillo, pero ¿Qué hizo el tenente? habló con el rey de Granada y le dijo: “esta vez te entregaré yo el castillo de Chincoya, para que sea tuyo”. Él dijo: “¿Cómo?”; (el otro) respondió: si tengo vuestro permiso, un día citaré al alcaide para negociar y, mientras estemos hablando, lo mataré y así creo que lo podréis tener vos.)

Alfonso'yu öldüremedikleri her zamanki gibi güya bir İslâm geleneği olan kandırma ve ihanet yoluyla öldürmeye çalıştıkları belirtilir: “1248 yılında efendimizin vücut bulmuş hali geziyorken, 1286 yılında Müslümanlar tarafından o ihanet ve kandırma ile kullanıldı.”¹⁴⁹

Aslında günlüklerde ve şiirlerde Müslümanların yarımadayı fethetmesi, Murâbit ve daha sonra Muvahhid Müslümanlarının yarımadayı işgal etmeleri anlatılırken Müslümanların sözde kandırma, dolandırma ve sahtecilik gibi yönleri oldukça vurgulanır yani müslümanların yarımadaya dahi bu yöntemle hükmettikleri belirtilir.¹⁵⁰

Kaynakların bize belirtmek istediği en genel nokta “Müslümanların entrika ve yalanlarının Hristiyanlar tarafından sayılamayacak kadar çok”¹⁵¹ olduğudur. Yani sahtecilik, yalan ve kandırmanın Müslümanların tüm yaşamlarında var olan bir olgu olduğu belirtilmektedir ve bu onlarda güya o kadar alışılmış bir özellik olmuştur ki Müslümanlar Hristiyan mahkemelerine bu özelliklerinden dolayı tanık olarak katılamıyordu. Bu Müslümanların onur ve sadakatlerinin şüpheli ve sözlerinin de güvensiz olmasıyla ilişkilendiriliyordu. *Las Siete Partidas* eserinde konuya şöyle değinilir:

“Ve hala da söylüyoruz Allah’a inanmayanlar, Müslümanlar ya da Yahudiler gibi diğer geleneklerden gelen adamlar Hristiyanlara karşı şahitlikte bulunamazlar. Krala ya da krallığa karşı ihanet girişimleri olduğu zaman şahitlikte bulunabilirler, o durumda da olay araştırılır ve şahitliğin doğruluğuna bakılır. Fakat bu gruplar kendi aralarında mahkeme içinde ya da dışında birbirlerine karşı şahitlikte bulunabilirler.”¹⁵²

¹⁴⁹ Ramón Menéndez Pidal, Ed., **Primera Crónica General**... s. 765.

¹⁵⁰ Bkz: María Florencia Mendizábal “Construyendo la “otredad”, s. 56. Kaynaklardaki şiir hakkında: Rocío Carande Herrero, Ed., “El Poema de Julia Rómula”, **Crónicas hispanas del siglo XIII**, Turnhout, Brepols, 2010, s. 260. Günlükler için: Ramón Menéndez Pidal, Ed., **Primera Crónica General**... ss. 553-554.

¹⁵¹ Juan Gil de Zamora, **Alabanzas e historia**... s. 91. (ç.: las conjuras y traiciones de los reyes árabes, que difícilmente podrían ser enumeradas por nosotros.)

¹⁵² Alfonso X, **Las Siete Partidas**, ss. 519-520.

Müslümanlara karşı güvensizlik öyle bir boyuttaydı ki bir Müslümanın tanıklığını veya ifadesini kabul edecekleri zaman çeşitli yöntemlere başvuruyorlardı. Bu yöntemlerden biri camide yemin ettirmektir. Bu olmadığında dua ile Hz. Muhammed ve tek ilahın üzerine yemin ettiriliyordu.¹⁵³

Müslümanların Hristiyanlara karşı savaşlarında kötü olduğu iddia edilen yönleri hususunda kaynaklarda sürekli “*Şu müslümana bak Salutierra hisarını aldı diye küstah tavırlara büründü ve toprağına döndü.*”¹⁵⁴ gibi ifadelerle tasvir ediliyordu. Bu bir nevi Müslümanların Hristiyanlara karşı kazandığı zaferleri değersizleştirmekti. Hristiyanlara göre Müslümanlar bir köyü ele geçirdiğinde gereksiz ve küstah bir şekilde zaferlerini kutluyordu. Hristiyanlara göre ise bu denli böbürlenmeler onları gelecekteki çöküş kaderine yaklaşıtıyordu, “*Müslümanlardan bazıları daha hızlı yıkılmak için frenlenemeyecek bir böbürlenmenin içine giriyorlardı.*”¹⁵⁵

“Öteki” kimliğinin askeri başarıları dini inançları sebebiyle kötüleniyordu. Bu açıdan onları savaş bağlamında davranışlarında aşırıya kaçmış şekilde göstermek en çok dile getirilenler arasında oldu. Şiddetleri aşırı ve kontrolsüz olarak belirtiliyordu. **El Poema de Jula Romula** eseri konuya şöyle değiniyor.

*“Kral birkaç kişiyle kaçtı fakat Kurtubalı Müslümanlar onu kovalayıp Almodaver kalesinin civarında yakaladı ve kafasını kesti. Kellesini öldürülen kişinin büyük düşmanı olan Fas kralına yolladılar, Fas kralı kesilen kafaya sopasıyla vurarak ailesine ve öldürülen kişiye küfürler savurdu. Bir keresinde de Baeza kralının kardeşi bu krala seviyesiz bir söz sarf etti ve kral ceza olarak onu kılıçla yaraladı.”*¹⁵⁶

¹⁵³ Alfonso X, **Las Siete Partidas**... ss. 486-487.

¹⁵⁴ Ramón Menéndez Pidal, Ed., **Primera Crónica**...s. 687. (ç.: el moro, pues que gana la fortaleza daquel castiello de Salutierra, tornosse con grand soberuia pora su tierra)

¹⁵⁵ Luis Charlo Brea, (edit.), “Crónica latina de los reyes... s. 94. (ç.: pues [los moros] algunos se alzan hasta lo alto con desenfrenada soberbia, para despeñarse con más rápida caída) Köylerin savunması hakkındaki küstahlığa şöyle değinilmiştir: “los sarracenos se glorían de la defensas de esas villas” (T.ç.: Müslimler köylerin savunmasında muvaffak oldular) A.e., s. 135.

¹⁵⁶ A.e., s. 113. (ç.: El rey huyó con unos pocos, pero los cordobeses lo persiguieron y alcanzaron junto al castillo de Almodóvar, donde lo decapitaron. Enviaron su cabeza al rey marroquí, su enemigo capital, que, no muchos días antes, había pasado de Sevilla a las tierra de Marruecos. Cuando le fue entregada la cabeza, el rey marroquí, según muchos afirman, la golpeó con la vara que tenía en la

Bu anekdotta yazar Müslümanların şiddette nasıl aşırıya kaçtıklarını tasvir ediyor. Nitekim güya kralın kafasını kesmekle kalmıyor bu kesik başı Fas kralına gönderiyorlar. Böylece şiddetteki tatminsizlik de ortaya konuluyor.

Bu açıdan dönemin kaynakları Müslümanların “çocuk, genç, yaşlı”¹⁵⁷ demeden hiçbir masum insana merhamet etmeden öldürdüklerini iddia ediyor. **Cronica Latina de Los Reyes de Castilla** eseri konuya şöyle değiniyor “Endülüslerden İbn Hud sırf iyi karşılanmak için Muvahhidliler’in üzerine çöktü, onların kafasını kesti, çoğu insana ağır cezalar verdi, kadınların göğüslerini kesti, çocuklarının canına canice kıydı.”¹⁵⁸

Bu anekdot Müslümanların ekstremist olduğunu iddia ediyor. Müslümanlar sadece hoş karşılanmak için çocukların ve masum insanların katlini gerçekleştirebilen kişilerdi denilmek isteniyor.

Ortaçağ toplumunun şiddete eğilimli bir toplum olduğunu hatırlamakta fayda var, XIII. yy. İspanyasında askeri çatışmaların yanı sıra günlük hayattaki çatışmaları da sayarsak şiddet oldukça belirgindi. Bu yüzden Müslüman imajı saldırgan olarak değil “aşırı ve lanetli saldırgan” olarak tanımlandı. Öyle bir şiddetti ki bu, hiç kimse, hiçbir şey bu şiddeti durduramazdı. Bir önceki anekdotta değindiğimiz gibi güya bu şiddet sadece Hristiyanlara karşı değil kendi dinlerinden olan diğer Müslümanlara karşı da uygulanıyordu.

Müslümanın ahlaki durumu basitçe, “sahte yüzlü bir imaj”dan ibaret görülmektedir. Bu yüzden pek çok yazıda ve görselde bu özellik betimlendi ve neden “gerçekliğin dini Hristiyanlığa” gelemedikleri sorunsalı irdelendi. Sunulan kaynaklardan hatırlayacak olursak Müslümanlar “Yanlışa inandırılmış bir halk.”¹⁵⁹

---

mano, profiriendo palabras injuriosas en su deshonra y en la de toda su parentela. Un hermano del rey de Baeza le contestó con desagrado y el rey marroquí le hirió con una espada.)

¹⁵⁷ Rocío Carande Herrero, Ed., “El Poema de Julia Rómula... s. 254.

¹⁵⁸ Luis Charlo Brea, Ed, “Crónica latina de los reyes... ss. 138-139. (ç.: Para agradarles y afirmar enemistades capitales entre almohades y andaluces, abenbut cayó sobre los almohades, decapitando, yugulando o imponiendo penas diversas a los hombre, amputando las mamas de las mujeres, y extinguiendo con muerte miserable la vida de los niños.)

¹⁵⁹ (ç.: Gente descreída) Bkz: “Her bir Hristiyan için bin tane inançsız vardı/ savaşıcı olanlar azdı ama daha savaşıcıları/ Hepsi aynı kaynayan kandandı/ Görünüşte Müslümanlar ve Hristiyanlar güzel gözüküyorlardı/ Dünyada Paganlara inanan bir insan yoktur / Hepsinin vücudu kapalıydı, tepeler ve

idi. Bunun anlamı İslâm'ın bir inanç olmadığı, İslâm'a inananların doğru ile yanlış ayırt edemediklerinden imanını olmadığıdır. Bu konuya **Cronica Latina de Los Reyes de Castilla'** İbn Hud'un Muvahhidlilere karşı ortaya çıktığı zaman bir anda Müslümanlar arasında popüler olmasını, Müslümanların "enayi" ve "saf" olmasına bağlıyor; ayrıca ortaya çıkan herhangi yeni bir kişiye Müslümanların direkt sorgusuz-sualsiz inandıklarından söz ediyor. Metin şöyle: "*Endülüslüler Allah'ın ondan görevini aldığına inanarak (sürekli yeniye inanarak) Muvahhidlilerin kralından ayrılarak Ibn Hud'u kral yaptılar.*"¹⁶⁰

Müslümanların güya saf olmaları ve yanlış inanmaları direkt inançlarıyla ilişkilendiriliyordu. Fakat aynı zamanda batı Hristiyanlığıyla alakalı bir özellikleri de vardı. Pek çok defa Müslümanlar dine hakaret eden, şirk koşan kişiler olarak gösterildi. Hristiyanlıkta dine saygısızlık büyük bir günahı öyle ki bu günahı işleyenlerin karşısına Tanrı, İsa veya Meryem çıkabilir ve onları cezalandırabilirdi. Söz edilenlere bir kaynak şöyle değiniyor: "*Kirli ağızıyla dine küfretmiş Fas kralı, İsa'nın ve onun zaferli haçı önünde hesap verecektir.*"¹⁶¹

Öte yandan "yamyamlık" İslâm'a karşı oluşturulan propagandada yer almıştı. Pek çok kişi arasında müslümanların insan eti yediği yalanı yayılmıştı. **Poema de Fernan Gonzalez** adlı eser konuya şöyle değiniyor: "*Diyorlardı ki ilk önce parçalara ayırıyorlardı sonra pişirmek üzere ateşin üzerinde çeviriyorlardı, kokuyu alan insanlar büyük korkuyla nereye saklanacaklarını bilmiyorlardı.*"¹⁶² Tabi bu durum daha ziyade radikal kaynaklarda geçen bir konudur. Bu konuda ciddiyet gösteren bir kaç günlük bunun yalan olduğuna değinmiştir. Örneğin: **Primera Crónica General de España** konuya şöyle temas ediyor: "*Bu toprakların*

---

düzlükler hristiyanların ellerine yetişmeye geliyordu/ İnançsız topluluklar bayram ediyorlardı/ Trompet çalarak, mutlu bir şekilde geliyorlardı/ Mutsuzlar gürültü yapıyordu." Anónimo, **Poema de Fernán González**... s. 75.

¹⁶⁰ Luis Charlo Brea, Ed., "Crónica latina de los reyes... s. 138. (ç.: Los andaluces, creyendo que el poder de Dios operaba en él (este pueblo tiene la costumbre de seguir lo novedoso a la más mínima insinuación), se apartaron del señor de los almohades y siguieron a Abenbut como rey y señor.)

¹⁶¹ A.e., s. 93. (ç.: había de purgar por la gracia de nuestro Señor Jesucristo y de su Cruz victoriosa, contra la que había blasfemado con sucia boca el rey marroquí)

¹⁶² Anónimo, **Poema de Fernán González**... s. 39. (ç.: dezpian e afirmavan que os vieran cozer,/ cozían e asaban omnes para comer;/ quantos que lo oían ivan se a perder,/ non sabién, con grand miedo, adonde se asconder.)

Hristiyanları; Vizigotları, Müslümanların insan eti yediklerini duydular fakat bu insanları tamamen korkutmak için bir yalandı.”¹⁶³

Tüm bu negatif söylemler İslâm’ı salgın bir hastalık gibi gösterdi.¹⁶⁴ İspanyollar, Müslümanları dini ve ahlaki açıdan kirli ve bozulmuş olarak görüyorlardı ve Müslümanlığın bir leke gibi yayıldığını söylüyorlardı. Bu yüzden Müslümanlar kovuldukları yerde arkalarında eşya bıraktıkları zaman, bu eşyalara “Muhammed’in engerekleri” deniyordu.¹⁶⁵

Günlüklerde bu noktaya detaylıca yer veriliyor. Buna göre Müslümanların yaşadıkları her yer ve kullandıkları her şey vebanın ve hastalığın bulaşabileceği unsurlar olarak görülüyordu. **Crónica de España** tarih günlüğünde Müslüman bir kral veba ile ilişkilendirilmiştir: “*Al-Mansûr ve diğer Müslümanların veba saldıkları dönem...*”¹⁶⁶.

Bu açıdan Lucas de Tuy da Fernando III’ün Kurtuba’yı almasıyla ilgili şöyle bir yorum yapıyor: “*Ve Kurtuba’nın hükümdarlığı Müslümanlar tarumar edilerek nihayet kralımıza nasip oldu. Kralımız Muhammed’in tüm kirinden ayrılmış şehre büyük bir zafer ve neşeyle indi.*”¹⁶⁷ Söz konusu kesitte şehrin temiz olmasının Müslümanların şehirden kovulmasıyla mümkün olabildiği anlatılmak isteniyor ve aynı zamanda Hristiyanların temizleyici ve paklaştırıcı bir özelliğe sahip oldukları ileri sürülüyor.

¹⁶³ Ramón Menéndez PidalEd., **Primera Crónica General**... ss. 314-315. (ç.: Los cristianos de la tierra quando ayeron que tal yente era uenita et tan mucha que uenciera et crebantara el poder de los godos, et demas que dizien comien a los omnes –pero que non era uerdad, ca los moros se fazlien aquellas nueuas para espantar las yentes) Tabi bunu belirten tek kişi değil, bu da; bu fikrin var olduğunu ve yaygın da olduğunu gösteriyor. Bir diğer yazar bu konu hakkında çok ilginç bir yorum yapıyor, bunun yalan olduğunu belirtiyor fakat aynı zamanda da Müslümanları kötülemek için yine buna başvuruyor. Şöyle değiniyor: “Yalan bir durumdan başlayarak, öldürdükleri bazı hristiyanları pişiriyor bazılarını ise ateşde çeviriyorlardı. Daha sonra karşlarına koyup istedikleri zaman yiyorlardı, yemek istemedikleri zaman da yiyormuş gibi yapıyorlardı.” Pseudo Pedro Pascual, **Sobre la se(c)ta**... s. 120.

¹⁶⁴ Fikrin gelişimi için bkz: J. Santiago Palacios Ontalva, **Fernando III**... s. 256; 264.

¹⁶⁵ Bkz: Rodrigo Jiménez de Rada... s. 350.

¹⁶⁶ Lucas de Tuy, **Crónica de España, Primera edición del texto romanceado conforme a un código de la Academia, preparada y prologada por J. Puyol**, Madrid, Real Academia de la Historia, 1926, s. 338. (T.ç.: el tiempo de la pestilencia de Almonçor y de los otros moros)

¹⁶⁷ Lucas de Tuy, **Crónica de España**... s. 430. (ç.: dieron la noble çibdad de Cordoua al glorioso rey Fernando, y partieronse esos moros y metieronse en las otras villas de los sarracines. Y entró el rey a –cordoua con gran gloria y alegria, y desterrada toda suziedad de Mahomath)

Bu açıdan, Hristiyanlar Müslümanların olduğu bir yeri fethettiğinde o topraklarda temizleme ve kutsama ayinleri yapıyorlardı. Bu ayinler özellikle caddeler, binalar ve camiler gibi kamu alanlarında yapılıyordu ve camiler ayinden sonra kiliseye dönüştürülüyordu.¹⁶⁸ Bir kaynakta Murcia'nın alındıktan sonraki temizleme işleminden söz eder: “*Muvahhidiler'in yenilgiye uğratıldığı Murcia'da, camilerin, kalelerin, caddelerin kiri rahipler tarafından alınıyordu.*”¹⁶⁹

Müslümanların kötü ve ahlaksız olduğu imajını yaratan kişiler aynı zamanda kıyas yaparak bunların karşısına kendi değerlerini koyuyorlardı. Onlara göre sahtekarlığın ve aldatmanın karşısında Hristiyanların onuru ve sözlerine sadakati vardı, kazanılan zaferdeki kibire karşı Tanrı'nın, Hz. Meryem'in yüceliği ve zaferin sükuneti vardı. Aşırı ve zalim şiddete karşı meşru ve adil savaş vardı. Yalana ve yanlış inanmak yerine gerçek dine inanmak vardı. Dine saygısızlığa karşı Tanrı'ya ve tüm azizlerine inanıp saygı göstermek vardı. Yamyamlığa karşı uygar Hristiyan vardı. Müslümanlığın kiri ve vebasına karşı Hristiyanlığın ruhları ve makamlarının temizleyici gücü vardı.

---

¹⁶⁸ Francisco García-Serrano, “La creación de identidad en la frontera medieval hispana y la visión del otro: mudéjares y judíos”, en Manuel Alejandro Rodríguez de la Peña, Ed., **Hacedores de Frontera. Estudios sobre el contexto social de la Frontera en la España medieval**, Madrid, 2009, p. 81.

¹⁶⁹ Ramón Menéndez Pidal, Ed., **Primera Crónica General...** p. 721. (ç.: Onde ganada Murçia et las oras uillas et los castiellos todos de cerca Murçia, descabeço el todos los almohades que auer pudo; et dando por suzias, ante lo alhomades, todas las sus mesquitas, fizolas alinpiar a los sus saçerdotes et lauarlascon agua) Tabi buna benzer pek çok örnekler verilebilir, biz yine de Alfoso X'in Kurtuba şehrinin “kutsanıp paklanması” hakkındaki yorumu ile yetinebiliriz: “Buradaki tarihin ismi Patricia'dır ve kendisi diğer Endülüs köylerinin bir örneğidir. O gündür ki şehir Muhammed'in kirinden kurtulmuştur, böylelikle, Kral Fernando'ya ve ona verilmiştir. Kral Fernando, daha sonra, sürekli Muhammed'in asılsız bir şekilde övüldüğü büyük kuleye bir haç yerleştirdi.” Ramón Menéndez Pidal (Ed.), *Primera Crónica General...* p. 733.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HRİSTİYANLAR İLE MÜSLÜMANLARIN İLİŞKİLERİ

Reconquista bağlamındaki Müslüman karşıtı propaganda aynı zamanda hayali bir gerçeklikten de beslenmişti. Yani inanç, duygu ve hayal omurgasında özneler gerçek, yaşanılabilir ve sorgulanamaz olarak gösteriliyordu. Bu yüzden Tanrı ile Şeytan arasındaki evrensel savaşın mantığını anlamak konumuzun görsellerini ve XIII. yy İspanyası'nın durumunu anlamamızı kolaylaştıracaktır.

Hayali gerçekliğin yanı sıra “öteki” yani Müslüman ile kurulan günlük bir gereklilik de vardı. Bu, günlük hayattaki Hristiyanlar ile Müslümanların teması idi, bu temas Müdeccen Müslümanları veya sınır hattında yaşayan Müslüman tüccarlarla yaşıyordu. “Öteki” ile etkileşim aynı zamanda Müslümanların o kadar da radikal olmadıklarını da kanıtlıyordu. O dönemde pek çok Müslüman Hristiyan olmuştur. Bu durum pek çoğu tarafından kişi her ne kadar kötü de olsa Hristiyanlığa gelebilir diye yorumlandı.

İleride bahsedeceğimiz bu ve buna benzer örnekler Müslüman kimliğine getirilen pozitif yorumları içermektedir. Her ne kadar Tanrı'ya karşı “Şeytan'ın safında” yer almış imajı yaratılsa da belirli çıkarlar karşılığında Müslümanlara atfedilmiş pozitif yorumlar da bulunmaktadır.

3.1 “İmansıza Karşı” Verilen Uzun, Evrensel, Dini Savaş

Reconquista hareketinden itibaren sözde “işgalci Müslümanlara” karşı verilen savaş dini-mitolojik öğelerle doludur.¹⁷⁰ Kaynakların bu konuda yarattığı imajda Hristiyanlık Tanrı'yı, iyiyi; İslâm ise kötülüğün, barbarlığın, Paganlığın simgesi olan Şeytan'ı temsil etmekte.¹⁷¹ Bu bağlamda Hristiyan bakış açısında Müslümanlara karşı verilen savaş iyilik ile kötülüğün; Tanrı ile Şeytanın arasındaki

¹⁷⁰ Jean Flori, **La guerra santa**, ss. 224-226.

¹⁷¹ Francisco García Fitz, **La Edad Media**, ss.140; 196-197. Hristiyanın iyiliğin takımında ve Müslümanın Şeytanlar takımında olması hakkındaki tartışmalı konu hakkında daha fazla bilgi edinmek için bkz: Inés Monteiro Arias, “Las formas del pecado s. 82. Y J. Santiago Palacios Ontalva, **Fernando III**, p. 276.

evrensel bir savaş olarak görüldü. Böylelikle kutsal ile dünyevinin arasında sınırların olmadığı bir toplum yapılandı. Bu toplumda askeri her türlü kampanyaya dini ritüellerle kılıflar uyduruldu.¹⁷²

Bu bağlamda, Cronica Latina de Los Reyes de Castilla adlı eser iyi ile kötünün arasındaki farkı yani Hristiyan ile Müslüman arasındaki farkı şöyle ele alır. Burada Kral Fernando III. Müslümanlara karşı ilan ettiği dini savaşlar ve İspanyollar'ın XIII. yy'da kötüye karşı evrensel savaşı ele alınır:

“Krallarımızı gururlandırmak için Hristiyanlık dininin Müslümanlara karşı verdiği savaşa kendimi adamaya hazırım. Fakat barış çözümlü de krallığımıza, uyumsuz; büyük düşman olan Müslümanlar tarafından iade edildi. İsa, Tanrı, bizim insanlarımız ve müslümanlar ile döneğ Muhammed. Ne eksik? Tanrı'dan sonra en kutsal anamızdan rica ediyorum, Müslümanlara karşı savaş açmama izin versinler.”¹⁷³

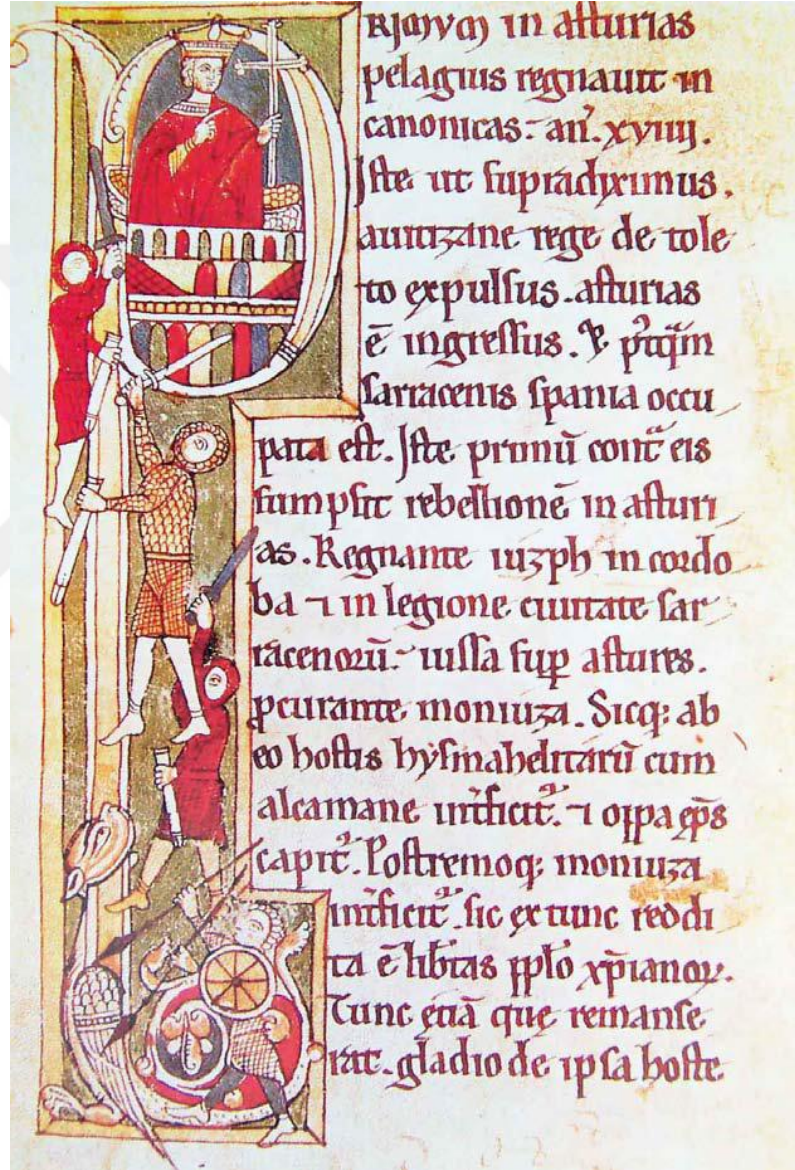
9. görselde, Hristiyan savaşçıların haç gibi simgelerle, Müslümanların ise ejderha, Şeytan gibi canavarvari simgelerle beraber olduğunu görüyoruz.

Gerek ilahi gerek Şeytani, doğauştü müdahaleler sürekli günlük hayatta konuşulan konulardan olmuştur. İlahi Hristiyan güçler, özellikle de Hz. Meryem Hristiyan ordularını ve Őehirlerini korumasının yanı sıra Müslümanlara da müdahale ediyordu. Kaynaklar genellikle Müslümanların gerçek bir gücü olmadığını asıl gücün ilahi güçlerin safında olanlarda, yani Hristiyanlarda olduğunu belirtir. **Las Cantigas de Santa Maria** konuya şöyle değinir: *“Bu yüzden her ne kadar Şeytanlar onlara*

¹⁷² Francisco García Fitz, **La Edad Media**, ss. 202-203.

¹⁷³ Luis Charlo Brea, Ed., “Crónica latina, s. 125. (ç.: puedo servir contra los enemigos de la fe cristiana al señor Jesucristo, por quien los reyes reinan, para honor y gloria de su nombre. La puesta está abierta y el camino expedito. La paz nos ha sido devuelta en nuestro reino; entre los moros, discordia y profundas enemistades, secta y riñas de nuevo originadas. Cristo, Dios y hombre de nuestra parte; de parte de los moros, el infiel y condenado apóstata Mahoma. ¿Qué falta? Ruego, clementísima madre, de la que, después de Dios, tengo todo lo que poseo, que me permitáis declarar la guerra a los moros) Hatta, bu tüm Hristiyan İber Kralların ortak bir özelliği. Örneğin; Jaime I Aragon meselesi göz önüne alındığında, Mallorca'nın fethine şöyle bir yorum getirmiştir. “nosotros somos hombres de religiön y estamos reducidos a una orden para servir a Dios, y para defender la fe de Jesucristo y para hacer retroceder a los enemigos de Jesucristo”. Martín Alvira Cabrer, “Guerra e ideología, s. 40. (T.ç.: Biz dini olan insanlarız, İsa'nın imanını korumak ve onun düşmanlarını bertaraf etmek için yani Tanrı'ya hizmet için her hangi bir emri yerine getirmeye hazırız.)

yardım etse de Müslümanlar o kutsal yerlere ne zarar verebildiler ne de orayı fethedebildiler.[...] [Yusuf Murcia'yı fethetmeye çalıştığı zaman] Müslümanlar dinlerini yaymak için Murcia'yı fethedeceklerini zannediordu fakat işe yaramaz silahları Hz. Meryem tarafından yok edildi.”¹⁷⁴

Resim 9: *Corpus Pelagianum et alias cripta minora minyattürü.* Kral Don Pelayo, Müslümana karşı zaferli haçı ile birlikte.¹⁷⁵

¹⁷⁴ Alfonso X, *Las Cantigas*. 407-408. (T.ç.: por eso los moros nunca pudieron hacer daño en aquel lugar santo, ni conquistarlo, aunque lo tenían cercado en sus dominios [...]) [y cuando Yusuf intenta conquistar Murcia] creyeron los moros conquistar Murcia para ensalzar su religión, pero su pobre armada [...] fue destruida por la Virgen santa.)

¹⁷⁵ J. Santiago Palacios Ontalva, "Cultura visual e iconografía, s. 355. Par profundizar sobre esta característica puede verse A.e., s. 342.

Kaynaklar, Müslümanların Meryem figürü karşısındaki çaresiz kaldığını iddia etmenin yanı sıra bazı olaylarda Müslümanların da Hz. Meryem'in ilahi kuvvetini tanıdıklarını belirtmektedir.

Bu sadece İspanya'ya has bir durum değildi, tüm Hristiyan Avrupası Mesih'e ait öğelerden etkilenmekteydi.¹⁷⁶ Böylece XIII. yy İspanyası'nda dini konular ve metinler döneme has milletler arası ilişkiler ile yapılandı. Bu konuda mesajı gönderen kişiler "öteki"ne karşı savaşta çok etkili oldular.¹⁷⁷

Resim 10: Meryem ana ve diğer ilahi güçler İstanbul surlarını müslüman ordularına karşı savunurken. *Cantigas de Santa Maria*¹⁷⁸

Karakter veya dini hadiselerin kıyasları kaynaklarda sık görülür. Bu mantıkla bakarsak Müslümanlara Keldaniler'in çocukları denmesini, İslâm'a Bağdat'ın güçleri denmesiyle anlayabiliriz. Örneğin *Cronica Najarense* adlı eserde Şam Halifesi'nden bahsedilirken Bağdat'ın Kralı olarak anılır.¹⁷⁹ Ayrıca Hristiyan savaşçılar çoğu zaman ruhani kahramanlarla özdeşleştirildi. Örneğin **El Poema de Julia Romula**

¹⁷⁶ Jean Flori, **El Islam y el fin de los tiempos**, ss. 287-289.

¹⁷⁷ J. Santiago Palacios Ontalva, "Cultura visual e iconografía... p. 336.

¹⁷⁸ A.e., s, 347.

¹⁷⁹ Juan A. Estévez Sola, Ed., **Crónica Najarense**, s. 113. Bu konuya Inés Monteiro şöyle değiniyor: "El uso de antiguos textos cristianos constituye un astuto procedimiento para arraigar el nuevo conflicto en las profundidades de la historia. Igualar al nuevo enemigo con el antiguo consolida la legitimidad de la lucha. El poder imperial del Islam será equiparable al de Babilonia la hija de los Caldeos" (T.ç.: Eski hristiyan metinleri tarihin derinliğindeki Müslüman Hristiyan gerilimini yeniden doğmasına sebebiyet verecek derecede. Bu da yeni düşmanı eski argümanlarla tanımlayıp savaşa meşruiyet yüklemektir. İslâm'ın emperyal iktidarı Bağdat'ın yani Keldaniler'in Kızı ile eşit denilebilir) Inés Monteiro Arias, "Las formas del pecado... s. 81.

Alfonso VIII.'den bahsederken şöyle der: “*O bir diğer Davut’tur, tüm İsmail’in çocuklarına karşı büyük savaşıdır. İsa tarafından sahaya sürülen bir taş ve Müslümanların avcısıdır.*”¹⁸⁰. Müslümanların lideri olarak Golyat gösterilirdi. Golyat’ın da Davut’un en büyük düşmanı olması tesadüf değildir. **El Poema de Fernan Gonzalez** konuya şöyle değinir: “*Orada Mesih’in gücü ispat edildi. Hükümdar Davud, Al-Mansûr ise Golyat oldu.*”¹⁸¹Bu bağlamda İspanyollar’ın müslümanlara karşı savaşlarını meşru göstermelerinde Davut-Golyat argümanı da yerini aldı. Davut iyiliği yani Hristiyanı, Golyat ise kötüyü yani Müslümanı temsil etmekteydi.

Resim 11: Aslan ile savaşan şövalye. Catedral Vieja de Salamanca, yapımı XII. ve XIV. yy’ları arası.¹⁸²

¹⁸⁰ Rocío Carande Herrero, (edit.), “El Poema de Julia Rómula”, s. 255. (ç.: otro David más audaz, gran batallador/ contra todos los hijos de Esmael, que a todos se enfrentó,/ piedra lanzada por el pastor, devorador de moros)

¹⁸¹ Anónimo, **Poema**, s. 79. (ç.: allí fue demostrado el poder del Mexías,/ el conde fue David e Almonçor Gollías.)

¹⁸² Inés Monteiro Arias, “Escenas de lucha, s. 153.

Sadece somut zaferin kesinliği değil aynı zamanda imansız karşı savaşa katılanların da ruhlarının saf olduğu belirtilmekte, aynı zamanda Müslümanların da ruhlarının cehennem azabına mahkum olduğu da söylenmektedir. Bu konuya **Cronica Latina de Los Reyes de Castilla** şöyle değinir: “*Her iki ordu da var gücüyle savaşıyor. İnsan kanındaki günah müslümanları Tartarus'a gönderir ve Hristiyanları sonsuz saraylara taşır.*”¹⁸³. Bu anekdotta, gerek Müslümanların gerekse Hristiyanların kaçınılmaz kaderleri belirtilmiştir. Hatta metin biraz daha ilerliyor ve Müslümanlar ile ilgili şöyle ifadelerde bulunuyor: “*İki taraf da büyük çabayla savaşıyor fakat gün geldiğinde onlar pisliğe gömülecek, Hristiyanlar ise saraylarına kavuşacaklar. O gün geldiğinde kaç bin Müslümanın öldüğünü ve cehennem derinliklerine gömüldüğünü kim bilebilir?*”¹⁸⁴

11. görselde bir şövalyenin mitolojik bir hayvana karşı verdiği savaşı görmekteyiz. Burada şövalye ‘‘iyileri’’ yani Hristiyanı, efsanevi hayvan ise ‘‘kötüleri’’ yani Müslümanı temsil etmektedir.

Müslümanlara karşı verilen dini savaş sadece alanlarda ve eserlerde değildi, aynı zaman da rahiplerin verdiği bir entellektüel savaş vardı. XII. yy'da Kral Abad de Cluny'nin emriyle Kuran'ın ilk tercümesi yapılmıştır. Bu tercüme İslâm'ın sözde ‘‘yalanlarını’’ deşifre edip yaymak amaçlıdır. Aynı zamanda, bu vesileyle XIII. yy'da dönemin teologları İslâm hakkında oldukça bilgi sahibi olmuştur.

Bu entellektüel harekette İslâm genellikle sapıklıkla anıldı.¹⁸⁵ İslâm'ı tanıma çabasını en çok gösteren aydın Rodrigo Jimenez de Rada'dır. Dönemin en önemli düşünürlerinden olan yazar Müslümanlara karşı savaşlara katıldı, Fernando III. döneminde önemli günlükler tutuldu ve Marcos de Toledo'ya Kuran'ı Latince'ye çevirmesi emredildi. (1210 yılında bu çevri bitirildi). Kendisinin İslâm'ı tanımaya ilgisi gerçektir. Onun bu çabasının amacı İslâm doktrinini çürütüp insanları

¹⁸³ Luis Charlo Brea, (E.), “Crónica latina de los reye de Castilla, s. 75 (ç.: Se lucha con fuerza por ambos bandos. El día, prodigo en sangre Humana, envía moros al tártaro y traslada cristianos a los eternos palacios.)

¹⁸⁴ Anónimo, **Poema de Fernán González**, 95. (ç.: “¿quién puede contar cuántos miles de moros cayeron aquel día y descendieron a las profundidades del infierno?”)

¹⁸⁵ María Florencia Mendizábal “Construyendo la “otredad”, ss. 56-57.

Hristiyanlığa döndürmek ve onların ruhlarını kurtarmaktı.¹⁸⁶ Tüm bunların ise diyalog yoluyla yapılmasından yanaydı

3.2 Bir arada Yaşamadan Savaşa Kadar Müslümanları Hristiyanlaştırma Çabaları

XIII. yy. toplumu her ne kadar kapalı bir toplum olup Hristiyan olmayanları zorbalıkla ya çalışsa da aynı zamanda şiddete başvurmadan bireyleri ikna yoluyla Hristiyanlaştırma çabaları da vardı. Bu da haçlı düşüncesini değiştirmeye başlayan bir misyondu.¹⁸⁷

Aslında bu süreç XI yy'daki Kilise bildirgelerine dayanıyordu. Özellikle de Cluny bu bildirgelerde çok önemli rol oynadı. Buna göre Kilise sivil yaşamda dine karşı saygısızlık yapanları kendi ceza kanallarıyla cezalandırabilecekti. Bu aynı zamanda Kiliseye sivil yaşamda gayri Hristiyanları nerede olursa olsun¹⁸⁸ diyalog yoluyla Hristiyanlaştırma yolunu da açıyordu. Böylece Kilisenin de misyoner faaliyetleri başlamış oldu.

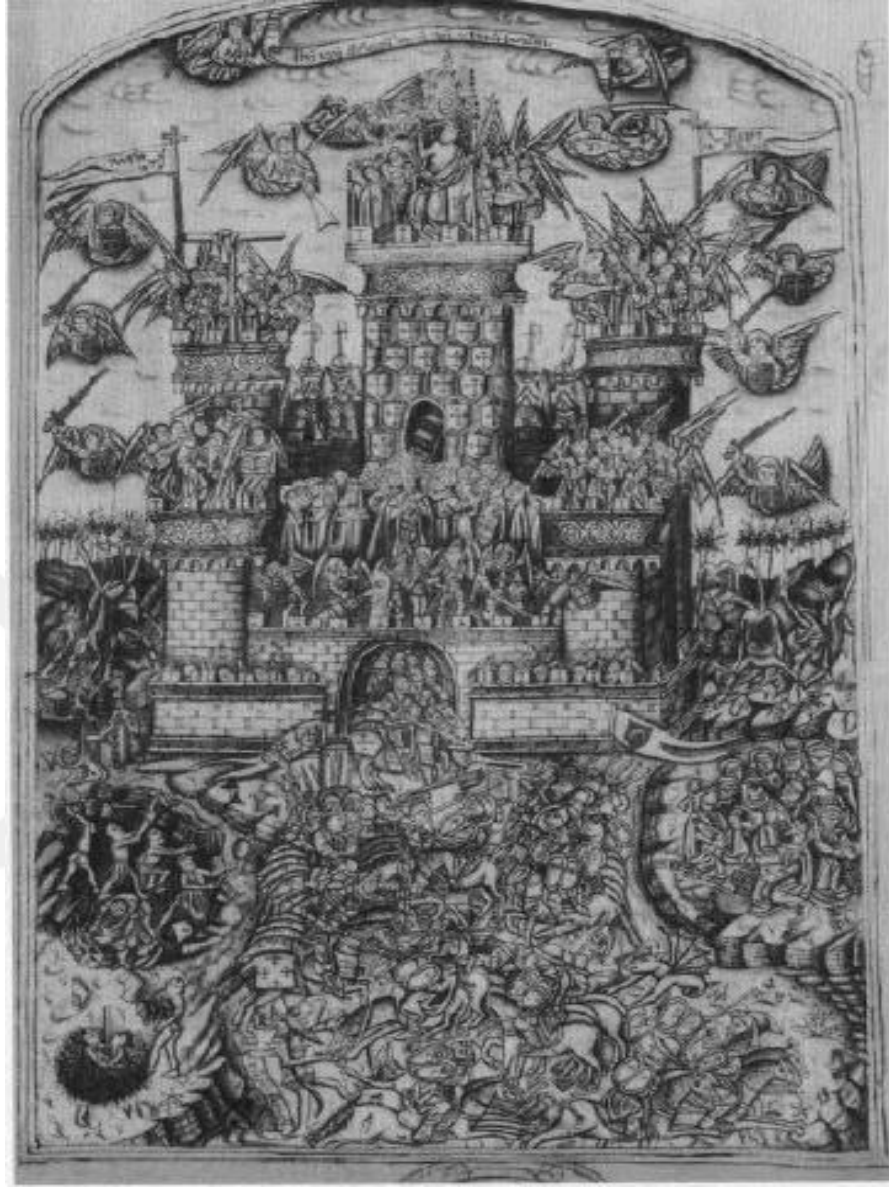
XIII. yy'da bu misyoner faaliyetlerde Dominik ve Fransiskan cemiyetlerinin çabaları oldukça yüksekti. Kendileri Müslümanları Hristiyanlaştırarak "öteki" kimliğinin inşasına katkıda buldukları gibi aynı zamanda da İslâm hakkında pek çok bilgiye vakıf oldular.

---

¹⁸⁶ Bu kişi hakkında bkz.: John V. Tolan, **Sarracenos.**, ss. 216-217.

¹⁸⁷ Jacques Le Goff, **La Civilización del Occidente Medieval**, Barcelona, Paidós, 1999, s. 126.

¹⁸⁸ José Luis Martín rodríguez, "Baja Edad Media (siglos XIII-XV)", **Historia de España**, José María Prats, Ed., Barcelona, Océano, s. 891.

Resim 12: Doğaüstü güçlerin katıldığı bir savaş. Fortalitium Fidei, de Alonso de Espina, fol. 90v. Burgo de Osma Katedrali.¹⁸⁹

Müslüman karşıtı kampanya aynı zamanda Müslümanların ikna yöntemiyle kendi kendilerini düşünüp sorgulamalarını sağlamayı hedefliyordu¹⁹⁰. Bu da bir bireyi Hristiyanlaştırmadaki en sade ve basit yoldu. Kendi imanından şüphe etmeyen Hristiyanlar özgüvenleriyle her bir “öteki” ile konuşarak onları Hristiyan yapmaya çalışıyordu. Alfonso X El Sabio, Müslümanların Hz. Muhammed’in sözde ‘sahtekarlığını’ anladıklarındaki hayal kırıklığını şöyle anlatıyor: “O sultan,

¹⁸⁹ Joaquín Yarza Luaces, “El Diablo en los manuscritos, s., 127.

¹⁹⁰ Ricardo da Costa, “«Mahoma fue un engaador, s. 23.

Muhammed'in sihirbaz sahteciliğini anlayarak yalancı olduğunu anladı ve hayal kırıklığına uğradı. O Pagan sultan San German'a dönerek şöyle dedi: Efendim bugün sizin izninizle Hristiyan olmak istiyorum ve yalancı, ödle Muhammed'i bırakıyorum".¹⁹¹

Hristiyanlar misyonerlik faaliyetlerinde özellikle iki dinin de ortak simgelerini kullanıyordu. Bu da Müslümanların dikkatinin kolayca çekilmesini sağlıyordu. *Las Cantigas*'ta Meryem Ana figürüyle bir Müslümanın nasıl ikna edildiği şöyle geçer: "Kuran'da deniliyor ki, Meryem Ana hep bakireydi. Ben de bunun bildiğimden onunla konuşmaya başlayacağım zaman bundan bahsedeceğim böylece bu figür sayesinde benimle tartışamayacak."¹⁹²

Müslümanların hristiyanlaştırılmasında daha bilinçli ve kararlı bir yol arandı. Bu sürece kilise ve bağımsız gruplar katıldı. Alfonso X'un Müslümanlar hakkında tanımı dikkat çekicidir; onların her ne kadar "aptal" da olsa ruhlarını kurtarmak isteyip Tanrı'ya iman edeceklerini belirtmektedir. Kendisi konuyla ilgili şöyle der: "Müslümanlar Muhammed'in Tanrı'nın elçisi olduğunu sanıyorlar oysaki Muhammed bu makama ve büyüklüğe hiçbir zaman erişememiştir zaten onların kralları Tanrı'nın tasvirlerine hiç de uymamaktadır.[...] burada onların da ruhlarını kurtarmak istediklerini belirtmek istiyorum."¹⁹³ ve şöyle devam eder: "Hristiyanlar onları güzel sözlerle hiçbir ödül beklemeden ikna etmeli ve onları, hristiyan olduktan sonra, zarar veren kişilere karşı korumalı"¹⁹⁴ Burada Hristiyan olduktan sonra hiçbir şekilde kötü sözlerle rahatsız edilmemeleri gerektiğini belirtiyor.¹⁹⁵

---

¹⁹¹ Alfonso X, **Las Cantigas**... p. 113 (ç.: aquel sultán creyó, ciertamente, que por magia lo querían engañar los suyos y a Mahoma, el falso declarado, comenzó a llamar para que los viniese a ayudar; pero quedó decepcionado. aquel Sultán pagano se dirigió hacia San Germán y le dijo: "Señor, hoy quiero hacerme cristiano por mano vuestra y convertirme y dejar a Mahoma el falso cobarde)

¹⁹² Alfonso X, **Las Cantigas**... p. 402. (ç.: En el Corán dice que Santa María fue virgen siempre y ya que sé esto, de ninguna manera tendré guerra con ella, y de aquí me voy inmediatamente)

¹⁹³ Alfonso X, **Las Siete Partidas**, C. III, s. 675.(ç.: Moros son una manera de gente que creen que Mahomat fue profeta et mandadero de Dios: et porque las obras et los fechos que él fizo non muestran dél tan grant santidad por que á tan santo estado pudiese llegar, por ende la su ley escomo denuestro de Dios [...] queremos aquí decir de los moros, et de la su nescedad que ceen et por que se cuidan salvar.)

¹⁹⁴ A.e., s. 675. (ç.: los cristianos por buenas palabras et non por premia los deben convertir á la fe: et qué pena merese quien los embargare que se non tornen cristíanos, ó los deshonnare de dicho ó de fecho despues que lo fuere.)

¹⁹⁵ A.e., ss. 675-677.

Öte yandan XIII. yy'da her ne kadar bu iki toplum arasında iletişim kısıtlamaları getirilse de bu iletişim, etkileşim gerek ticari gerekse farklı çıkarlar karşılığı sağlanıyordu. Bu temas aynı zamanda diplomatik, askeri (her iki tarafın da bir düşmana karşı aynı orduda asker bulundurması) gibi yollarla da mümkün oldu. Bu konuya Fransız tarihçi Jacques Le Goff şöyle değiniyor:

*“Tüm bu savaşvari çağrılara ve etkileşimi kısıtlamaya çalışan uygulamalar karşı hala bazı barişçıl alışveriş hatları vardı ve hatta bu bazen yoğunlaşıyordu. Papa yönetimi tüm kısıtlamalara rağmen Hristiyanların Müslümanlarla ilişkisini engelleyemiyordu, her seferinde söylediğiyle yetinmek zorunda kalıyordu.”*¹⁹⁶

Müslümanlar coğrafi çeşitliliğe sahip olmalarının yanı sıra dini çeşitliliğe de sahiplerdi. Tüm Müslümanlar sünni değildi, aynı zamanda önemli sayıda Şii¹⁹⁷ mezhebine bağlı Müslüman da vardı. Öte yandan Müdeccen Müslümanları dinlerini değiştirmeden Hristiyan meclislerinde önemli konumlara gelebilmişlerdir. Bu dönemde ekonomik olarak büyüyen pek çok Müslüman da vardır. Sanatsal açıdan bir Müdeccen Müslümanı olan Suleyman Ben Sadoc de Toledo, önemli Hristiyan düşünür ve şairlerin arasında yer alabilmiştir.¹⁹⁸ Böylece bu etnik-sosyal ve dini-kültürel farklılıklarla beraber yaşam alanlarına daha çok detay katmıştır.

XIII. yy'da bu denli çok iletişim kanalları kurulmuştur. Bu kanallar sayesinde iki grup da gerek kültürel gerek ticari açıdan birbirlerinden oldukça beslenmiştir. Örneğin İspanyollar bu etkileşim sonucu gıda, elbise, kumaş ve edebi alanlarda Müslümanlardan oldukça etkilenmiştir.¹⁹⁹ Hatta İspanyol Monarşisi Fernando III ve

---

¹⁹⁶ Jacques Le Goff, **La Civilización**... s. 121. (ç.: No obstante, a través de ese telón que ha caído entre musulmanes y cristianos y que da la impresión de que no lo levantan más que para combatirse, a través de ese frente guerrero, continúan existiendo corrientes pacíficas e intercambios que incluso a veces se intensifican. Ante todo intercambios comerciales. El papado no logra nada decretando el embargo de las mercancías cristianas con destino al mundo musulmán. El contrabando sobrepasa tales prohibiciones.)

¹⁹⁷ José Hinojosa Montalvo, “Cristianos contra musulmanes, ss. 341-342.

¹⁹⁸ Francisco García Fitz, “Las minorías religiosas, ss. 22; 37. Aynı zamanda Müslümanların da İspanyol topraklarına taşıdıkları zenginlikler görülebilir. Francisco García-Serrano, “La creación de identidad, s. 77.

¹⁹⁹ Bu Öteki'nin kültürünün üst veya saygıdeğer olduğunu belirtmez, tam tersine Hristiyan kültürüne nazaran hep düşük görülmüştür fakat Müslümanların bilgilerinden yararlanmış ve sadece bu iyi görülmüştür.

Alfonso X çeşitli anlaşmalarla Müslümanları krallığa dahil etmek istemişlerdi. Böylece onların sosyal, politik ve dini yaşamlarına saygı duyulmuş olacaktı.²⁰⁰

Beraber yaşama ve iki taraf arasındaki iletişimde Müdeccen Müslümanlarının rolü büyük olmuştur. Bu durum Toledo'nun 1085 yılında Hristiyanlarca fethedilmesiyle oluşmuştu.²⁰¹ Aragon Krallığı'nı²⁰² farklı olarak Castilla Krallığındaki Müdeccen Müslümanlarının gerek sayılarının az olması gerekse sosyal yapılarının oldukça zayıf olması, araştırmacıların onların nüfusları ve Hristiyan toplumu üzerindeki soruları cevaplandırmasını oldukça güç kılmıştır. Bilinen net sayılarının 20-25.000 olduğudur ki bu da toplam nüfusun %5'ine tekabül etmektedir. XIII. yy'da Müdeccen Müslümanları hakkında veriler kısıtlı da olsa bir kaç önemli bilgi bulunmaktadır.²⁰³

Dinamik bir toplum olan Müdeccen Müslümanlarının daha iyi koşullar dolayısıyla Avila'ya göç ettiği bilinir. Ayrıca XII. yy'daki koşulların ağırlaşmasıyla bazı Müdeccen Müslümanları kuzeye bazıları ise Müslüman himayesindeki Endülüs'a göç etmiştir.²⁰⁴

XIII. yy'da İspanya'nın kuzeyine göç eden Müdeccen Müslümanlarının gün geçtikçe sayıları artıyordu ve bu da Güney İspanya'daki Müslüman nüfusunda düşüşe yol açmıştı. Hatta öyle bir zaman gelmiştir ki Murcia'da neredeyse hiç Müslüman kalmadığı ve Valensiya'ya göç ettiği belirtilir.²⁰⁵ Böylece genel anlamda 1225 ve 1265 yılları arasındaki Müdeccen Müslümanlarının durumu incelenmeye çalışılmıştır.

---

²⁰⁰ Francisco García Fitz, “¿Una España musulmana, sometida y tributaria?”, s. 233. Diğer bir yandan unutulmamalı ki bu barışçıl inisiyatifler yani bir arada sorunsuz yaşama gibi, bu tür yaşam biçimleri Hristiyanların yarımadayı tamamen fethemelerinden sonra sona ermiştir ve sonrasında Müslümanların adadan sürgünü gerçekleşmiştir.

²⁰¹ José Hinojosa Montalvo, “Cristianos contra musulmane, s. 335.

²⁰² Aragon bölgesindeki Müdeccen Müslümanları meselesi daha farklı olmuştur, örneğin; 13. yy'da Valensiya'daki nüfusun çoğunluğunu bu Müdeccen Müslümanları oluşturmaktaydı. Bu da Hristiyanların onları büyük düşman olarak tanımlamalarına ve onlara karşı daha çok şiddet faaliyetleri sürdürmelerine sebebiyet veriyordu. Bkz: José Hinojosa Montalvo, “Cristianos contra musulmanes, s. 341. Ve José Hinojosa Montalvo, “Musulmanes en los reinos cristianos: una desconfianza permanente”, **Cristiandad e Islam en la Edad Media Hispana, XVIII Semana de Estudios Medievales de Nájera**, Logroño, Instituto de Estudios Riojanos, 2008, ss., 299-354.

²⁰³ Miguel Ángel Ladero Quesada, “Los mudéjares de Castilla, s. 260.

²⁰⁴ A.e., ss. 262; 267.

²⁰⁵ Bkz: A.e., ss., 271-276.

Diğer bir yandan da Jose Hinojosa Montolvo müslümanların çok azınlıkta bulunduğu hristiyan yerleşim yerlerinde kendilerinin Hristiyanlarca marjinal ve din düşmanı olarak görüldüğünü ve bazen şiddete uğradığını belirtmektedir.²⁰⁶Fakat şiddetin ortaçağda sık başvurulan bir yol olduğunu unutmamak gerekir. Bu şiddet günlük hayatta belirli bireylere uygulanıyordu, yani topluca Müslümanların kimliği hedef alınarak günlük hayatta bir şiddet uygulandığını söylemek yanlış olur.²⁰⁷

XIII. yy. İspanyasında günlük hayatta Müslümanların kimliklerinden dolayı hedef alınmamasının elbette belirli nedenleri vardır; birincisi işçi rekabeti tehditi yaratmamaları, ikincisi ise maddi durumlarının düşük olmasıydı. Bunun yanısıra İspanya Müdeccenleri Aragon Müdeccen Müslümanlarından farklı olarak İspanya kültürüne hemen adapte olup İspanyolca'yı da öğrenip Arapça'yı unutmışlardır.²⁰⁸Hatta söz konusu topluluk İspanyol moda ve giyim biçimlerinden de etkilenerek hızlı bir asimilasyon süreci yaşamıştır.²⁰⁹ Bu kültürel asimilasyon “öteki” kimliğinin demografik ve ekonomik olarak tehlikeli görülmesine neden olmuştur.

Aynı zamanda, iki taraf arasında, günlük hayatta her ne kadar sürekli olmasa da, bir Müdeccen Müslüman karşıtlığı vardı.Öyle ki Hristiyanlar bazı zamanlarda kendi giyim kuşamlarını değiştirerek onları dışlama yoluna gidiyordu.Bu sorun iki grup arasında cinsel ilişki yasaklarına kadar uzayabiliyordu. Söz konusu Müdeccen Müslümanları ise onların dinine uymayıp, onların topraklarında yaşadıkları için durumlarına anlam verebiliyorlardı.

---

²⁰⁶ “Hristiyanların çoğunlukta bulunduğu bölgelerdeki Müslüman azınlıklar, Katolik inancının düşmanı ve marjinal olarak görülüp ayrımcılığa uğruyorlardı. Yakın Orta Çağ yüzyıllarında Müdeccen Müslümanlarına (Hristiyan topraklarında yaşayan Müslümanların ismi) çeşitli yoğunlukta şiddet davranışları sergilendi.” José Hinojosa Montalvo, “Cristianos contra musulmanes... s. 336.

²⁰⁷ İspanya Müdeccen Müslümanlarına karşı yapılan şiddet hakkında Bkz: José Hinojosa Montalvo, “Cristianos contra musulmanes... s. 348 ve J. Santiago Palacios Ontalva, **Fernando III**, s. 261.

²⁰⁸ José Hinojosa Montalvo, “Cristianos contra musulmanes... s. 342.

²⁰⁹ Denildiği gibi Hristiyan şehirlerde yaşayan Müslümanlar zamanla Hristiyanların alışkınlarını edinmiştir, saç tarama tarzı, giyim biçimi gibi. Bu da çok geçmeden Hristiyanları rahatsız etmiştir ve Sevilla 1250’de, Valladolid 1258’de ve Jerez 1268’de meclisleri tarafından kısıtlamalar getirilmiştir. Bu kısıtlamalar çok etkili olamamıştır.

3.3 Hristiyan Dünyasında İslâm'ın Pozitif Yüzü, Var Oldu Mu?

Müslüman karşıtı propagandanın yanı sıra iki taraf arasında sosyal yaşam ilişkileri yoğun olmuştur. Tarihçi Jacques Le Goff şöyle belirtmektedir: “*Hristiyanların Müslümanlara karşı tutumları ve ilişkileri çeşitlilik ve çok detay içeren bir süreçtir.*”²¹⁰ Burada tarihinin değinmek istediği konu o dönemde pek çok iletişim kanalının açıldığı ve hatta Müslümanlara pozitif yorumlar yüklendiğidir.

İlk başlarda “öteki”ne politik olarak oldukça kötü anlamlar yüklenmiş fakat sonra belirli çıkarlar karşılığında yapılan ittifaklar sonucu Müslümanlar hakkında oldukça pozitif yorumlar da yapılmıştır.²¹¹ İspanya Müslümanları Hristiyanlar ile birleşerek İspanya topraklarını Afrika kökenli Müslümanlara karşı savunmuşlardır. Bu da Hristiyan cephesinde yarımada Müslümanları hakkında pozitif yorumlara vesile olmuştur.²¹²

Ayrıca İspanyol tarihçi Santiago Palacios konuya şöyle değinmektedir: “*Haçlı seferleri ve Reconquista ile Hristiyanlar ve Müslümanlar arasındaki ilişkiler ve temas yoğunlaştı[...] Şüphesiz sürtüşmenin olmadığı zamanlar ve konular da oldu, bu da şüphesiz Müslümanlara pozitif ve barışçıl anlamlar yüklenmesine vesile oldu, böylece günlük hayattaki Müslümanlara yönelen radikal bakışlar da azalıyordu.*”²¹³

Bazı etnik, kültürel ve dini figürler de “öteki” kimliğine çeşitli olumlu yorumlar getirmiştir. Her ne kadar bu iki din birbirine zıt olsa da ortak noktaları da vardı. Örneğin; her iki dinde de Hz. Meryem İsa'nın annesi olarak kabul

²¹⁰ Jacques Le Goff, **La Civilización**... s. 120. (ç.: la historia de la actitud de los cristianos medievales respecto de los musulmanes es una historia de variaciones y de matices.)

²¹¹ Bu açıdan Cid'in durumu gayet açıklayıcı duruyor, bize Hristiyanlar ile Müslümanlar arasındaki karmaşık ilişkileri, bazen dini farklılıkları dahi unutturan politik ve ekonomik ittifakları gösteriyor.

²¹² Bu beraber yaşam ve ittifak gerekliliğinin devamlılığı İspanyol eserlerdeki bu tür tanımlama ve resimlerinin sebebini açıklayan en temel faktörlerden olsa gerek, diğer yandan Fransız eserlerde buna rastlanılmaz. Ron Barkai, **El enemigo en el espejo**, s. 236.

²¹³ J. Santiago Palacios Ontalva, **Fernando III**, s. 246. (ç.: La cruzada y la reconquista constituyeron, pese a lo aparentemente impropio del contexto bélico que les caracterizó, escenarios de contacto y relación entre la cristiandad y el islam y [...] no dejamos de percibir que hubo, precisamente entonces, un espacio de contacto sin aparente fricción, dio lugar a una imagen del musulmán y su mundo, también, desde una perspectiva pacífica)

edilmektedir.²¹⁴ Fakat Yahudilerin Hz. Meryem’i böyle tanıması onları Müslümanlardan daha marjinal yapmaktadır.

Etnik açıdan ise İspanyollar, Endülüs Müslümanları ile Kuzey Afrika Müslümanlarının arasındaki ayrımın farkındaydılar. Endülüs Müslümanları ile beraber yaşam mümkün olduğunda pek olumsuz gözle bakılmıyordu fakat radikal Afro-Müslüman topluluğu krallık için ecnebi ve tehdit oluşturan bir topluluktur. Aynı zamanda söz konusu topluluk Endülüs Müslümanlarının da büyük düşmanıydı.

Kültürel olarak incelendiğinde Müslümanlar ile Hristiyanlar arasında güçlü bir entelektüel ve kültürel alışverişin olduğunu görüyoruz. Örneğin İspanyol Hristiyan, Müdeccen Müslümanlarından sanatsal açıdan oldukça etkilenmiştir. Özellikle; Alfonso X’un minyatüründe ve katedrallerdeki kült nesnelere Müslüman etkileri bariz görülmektedir.²¹⁵ Ayrıca Alfonso X döneminde Müdeccen Müslüman sanatı ve bilimi pek çok bilgin Yahudi ve Araplar sayesinde oldukça ilerlemiştir. Bu da Hristiyan cephesinde “öteki” kimliğine olumlu yorumlar yüklenmesine vesile oluyordu.²¹⁶

XIII. yy. kaynaklarında bazı Müslümanların Hristiyan toplumuna katkısı olduğu belirtilir ve övülürler. Tabii bunda askeri ve kişisel ittifaklar önemli rol oynadı, öyle ki askeri ittifaklarda İspanyol Krallar Müslümanları “Savaşta ve barışta cesur”²¹⁷ bireyler olarak tanımladı. **Primera Crónica General de España** eserinde Jaen’in Müslüman Kralı’nın Fernando III’e ettiği sadakat yemini mütevazî, ölçülü ve kötülük içermeyen bir davranış²¹⁸ olarak belirtilmiştir. Bu tabirler Hristiyanların “iyi niyetli Müslümanlar” hakkında kullandığı genel tabirlerdir.

²¹⁴ Dwayne E. Carpenter, “Social perception and literary portrayal: Jews and Muslims in medieval Spanish literature”, **Convivencia : Jews, Muslims and Christians in Medieval Spain**, New York , George Braziller, 1992, s., 73

²¹⁵ Bunun hakkında María Jesús Rubiera Mata’ya bakılabilir, “El enemigo en el espejo, ss. 355-360. ve Gonzalo Menéndez Pidal, **La España del siglo XIII**, ss. 43-46.

²¹⁶ John V. Tolan, **Sarracenos**, s. 226.

²¹⁷ Alfonso X, **Las Cantigas**, s. 431. (ç.: hombre valiente, tanto en la guerra como en la paz.)

²¹⁸ Yazı şöyle açıklıyor konuyu: “Fas Kralı, Müslümanlarını ve yok olmuş topraklarını kurtarmak için Kral Fernando’nun iktidarına ve lütfuna bağlandı. Kral Fernando’nun elini öpüp gönüllüğünü sundu ve ardından Jaen’i ona teslim etti. Her zamanki gibi kötü bir davranışla yaklaşmayan Kral Fernando, Müslüman Kralın alçakgönüllülüğünü ve sabrını görüp onu çok iyi bir şekilde şeref ve saygıyla karşıladı, zaten bu özellikler hiçbir zaman eksik olmamıştır Kral Fernando’dan” PARA Ramón Menéndez Pidal,Ed., **Primera Crónica General**, s. 746.

Diğer yandan XIII. yy. İspanyasında barışçıl yollarla İslâmi bilimlerinin alışverişi de gerçekleşiyordu. Bu bilimler daha sonra hristiyanlaştırılıyordu.²¹⁹ Tarihçi Rodrigo Jimenez de Rada, taraflar arasındaki barış imzalarının atılmasından sonra, Sancho I'in obezite sebebiyle başvurduğu Arap doktorunun arkadaş canlısı yönünü ve Arap ilacının etkisini şöyle anlatıyor:

*“Sancho I, bu obeziteden o kadar nasibini almıştı ki ona şişko Sancho diyorlardı. Dayısı ona tedavisi için Kurtuba Kralı olan Abdurrahman'a görünmesini önerdi. Sancho I, Abdurrahman ile barış imzası attıktan sonra Kurtuba'ya gitti ve orada çok iyi karşılandı[...] Ve bitkisel bir tedavi ile Sancho I yükünden kurtuldu ve eski normal formuna döndü.”*²²⁰

Ayrıca XII. ve XIII. yy. başlarında Afrika kökenli Muvahhidîlerin yarımadayı işgal edip yayılması Müslüman karşıtı propagandanın yoğunlaşmasına neden oldu. Fakat bu propagandada Endülüs Müslümanları ile Afrika kökenli Müslümanlar birbirinden ayırt ediliyordu. Örneğin, bir kaynak Endülüs kralı Ibn Hud'dan şöyle söz eder: *“Ibn Hud Araplara eziyet eden Muvahhidîlere karşı savaş açtı, bu Afro-Müslümanların vahşeti öyle korkunçtu ki Hristiyanlar, Endülüs Müslümanlarını desteklemişlerdir. Bu Afro-Müslümanlar Endülüs'ün cömertliğine ve adaletine karşı bir tehditlerdi.”*²²¹ Bu anekdotta afro-müslümanlar ağır tabirlerle ele alınırken Endülüs Müslümanları hakkında kötü bir söz söylenmemektedir.

Müslüman karşıtı propaganda ilginç bir şekilde çifte standart içeriyordu. Müslümanlar genel olarak kötülenirken bazı Müslümanlar ise övülüyordu ve daha

---

²¹⁹ Buna şöyle yorumlarda da rastlanabilir: “Araplar'dan Abuntumet [İbn Tümart] adında bir kişi doğdu. Astronomi'de çok iyi olup yıldızlar konusunda pek çok bilgiye sahipti ve doğa konusunda da çok bilgindi.” Arapların doğa hakkındaki yüksek bilgi düzeyleri İspanyol eserlerde böyle geçiyor, A.e., s. 658.

²²⁰ Rodrigo Jiménez de Rada, *Historia de los hechos*, s. 200. (ç.: Sancho estaba afectado por una inmoderada obesidad, por lo que fue llamado Sancho el Crazo, y su tío le aconsejó que consultara a Abderramán, rey de Córdoba, sobre cómo podía curarse del defecto de tamaña gordura. Y tras haber firmado con él la paz, acudió a Córdoba donde fue acogido por Abderramán muy amigablemente. [...] Después de una consulta de médicos, y mediante el antídoto de una yerba, se ve libre de su carga y vuelve a su agilidad y compostura normal.)

²²¹ A.e., ss. 345-346. (ç.: comenzó a enfrentarse con los almohades, que tenían sometidos a los árabes de la península con tan duro yugo que apoyaron sin más problemas la tentativa de Abenbut; “considerándose como monarca en la Andalucía peninsular, hacía gala de generosidad, justicia y verdad, en la medida que lo permite la deslealtad y la arteria de este pueblo.)

ilginçtir ki bu övgülerde Hristiyan değerleri kullanılıyordu. Örneğin, Müslüman kral Al-Mansûr hakkında şöyle bir yorum yapılıyor: “*Al-Mansûr cesur, zeki, neşeli, adaletli ve cömert birisiydi. Kendisi Hristiyanların savaşlarda kazanması için tüm yolları deniyordu, bu da onun Hristiyanları Araplardan daha fazla takdir ettiğini gösteriyordu*”.²²² Burada Al-Mansûr övülürken Arap kimliğinden uzaklaştırılıp Hristiyan gibi gösteriliyor.

Müslümanların övgülerde Hristiyanlarmış gibi gösterilmesi sık başvurulan bir yoldu. Kurtuba Kralı Baeza da övülürken Müslüman olmasına rağmen Hristiyan gibi gösterilmekteydi. “*Müslümanlara güvenemeyen Baeza bizim kralımıza güvenmeyi tercih etmiştir [...] Kurtubalı Müslümanlar ne Allah’dan korkuyordu neden adama saygı gösteriyorlardı, hatta geleneklerinde olduğu gibi bu Müslümanlar ona komplo bile kurdular.*”²²³

Tabi bu pozitif yorumlar belirli bazı bireylere yapılıyordu. belirli bir Müslüman grup hakkında olumlu bir yorum bulmak zordu.²²⁴ Ancak, askeri açıdan pozitif yorumlara rastlamak mümkündü.²²⁵

Bazı tarihçiler, “*Hristiyanlar Reconquista hareketlerinde yüzyıllar içerisinde oldukça ilerledi, bu da Müslüman rakipleri için oldukça haset içeren bir hayranlıktı.*”²²⁶ der. Bu hayranlık gitgide büyüdü ve XVI. yy’da ortaya ‘novela morisca’ diye edebi bir tür ortaya çıktı. Bu literatürde Hristiyan ve Müslümanların ilişkileri idealleştirilmekteydi. Fakat bu idealleştirme düşüncesi XIII. yy’da mümkün olamadı çünkü o dönemde Müslümanların varlığı Hristiyan yönetimi için bir tehditti.

---

²²² A.e., s. 206. (ç.: Almanzor, como era persona juiciosa, valerosa, alegre y generosa, intentaba por todos los medios ganarse a los cristianos, de forma que daba a entender que apreciaba más a los cristianos que a los árabes. Por esta benevolencia era amadísimo por los suyos, hasta el punto de que todos por igual se desvivían espontáneamente por servirle.)

²²³ Luis Charlo Brea, Ed., “Crónica latina... ss. 132-133. (ç.: Entonces el rey de Baeza y de Córdoba, como quien no confiaba en los moros y había puesto toda su confianza en nuestro rey [...] los moros cordobeses, que ni a Dios temen ni al hombre respetan, conspiraron, según es su costumbre, para dar muerte a su señor, el rey de Baeza.)

²²⁴ Por lo menos en las fuentes y la bibliografía consultada esto no aparece.

²²⁵ Bkz: J. Santiago Palacios Ontalva, **Fernando III**, ss. 256-258.

²²⁶ Dwayne E. Carpenter, “Social perception... s. 75. (ç.: Christians had developed over the centuries of the reconquista a grudging admiration for the military expertise of their Muslim rivals)

Diğer yandan Müslüman ordularının oldukça övülüp yüceltilmesinin nedeni Hristiyanların zaferindeki destanı daha da büyük yansıtmak istemelerindedir. **Primera Crónica General de España** konuya şöyle değiniyor: “*Bu Müslümanlar o kadar güçlü ve büyüklerdi ki, bizim bazı Hristiyanlar bunları gördüğünde korkup kaçarlardı.*”²²⁷.

Bu yüceltme yöntemi Müslüman karşıtı propagandanın bir amacıydı. Alfonso X Afrika kökenli Murabıtların orduları hakkında şu ifadelerde bulunur: “*Murabıtlar Afrika’da büyümüşlerdi. Kralları çok büyük bir savaşıydı ve Fas daha önce böyle savaşçı bir kral görmemişti. Onun adı Yusuf bin Tâşfin’di, ona miramomelin derlerdi; anlamı ise ‘efendilerin efendisi’ idi.*”²²⁸

İlginçtir ki bu kadar askeri övgüden sonra İspanyol Krallığı’ndan söz edilirken konunun gidişatı oldukça değişiyordu: “*Kralımız Alfonso, bu Yusuf’un ordularını İspanya’ya göndermesini istedi, madem o kadar güçlülerdi.*”²²⁹ Bu yorum hiç garip olmasa gerek çünkü her askeri yüceltmenin altında İspanyol ideolojisine hizmet eden bir amaç yatıyordu. Konuya **Cronica de Los Reyes de Castilla** şöyle değiniyor: “*Tüm Krallık komşularının korktuğu ve gitgide büyüyen bu büyük Murabıtlar Krallığına karşı yürekli Hristiyanlarımız savaş açtı.*”²³⁰ Burada amaç yine aynıdır; düşmanı yüceltip İspanya Krallığı’nın topraklarını korkusuzca özgürleştirmeye hazır olduğu belirtilmektedir.

---

²²⁷ Ramón Menéndez Pidal, Ed., *Primera Crónica*, s. 701. (ç.: mas las de los moros era tantas et tan fuertes et la su muchedumbre tan grand, que unos de los nuestros començaron a couardar, et tornaron las espaldas.)

²²⁸ A.e., p. 554. (T.ç.: se auien leuantado el linnage destos almorauides alla en affrica, et el su rey era señor de muy grand muchedumbre de caualleros, tanto que en ningun tiempo dantes ningun señor que de Marruecos fuesse no ouo tantos nin tan buenos caualleros de armas como el; et dizienle Yuçaf Abentexefin, et por onrra de mayor sennor llamaronle miramomelin en su arauigo, et quiere decir en el castellano «sennor de los otros sennores»)

²²⁹ A.e.: s. 554. (ç.: Et a este Yuçaf enuio rogar el rey don Alfonso quel enuiasse los almorauides a Espanna)

²³⁰ Luis Charlo Brea, Ed., “*Crónica latina*, s. 73. (ç.: declaró la guerra al rey marroquí cuyo reino era entonces floreciente y temido por los reyes vecinos por su poder y esplendor.)

XIII. yy. kaynaklarında “öteki” kimliğinin bu denli övülmesi asla bir eşitlik, saygı veya tolerans olarak yorumlanmamalıdır. Zira bu ifadelerin altında söz konusu kimliğin sürekli sosyal, kültürel ve politik olarak aşağılanması amacı yatardı.²³¹

Her ne kadar “öteki” kimliğiyle bir arada yaşamak amacıyla onları ikna yöntemiyle Hristiyanlaştırmak için İslâm dini hakkında bilgi edinilse de bu kesinlikle onlara karşı duyulan hayranlık ve saygı anlamına gelmez; Hristiyanlar bu kimliği tanıdıka “ötekinin derin cehaleti”²³² nitelendirmeleri yaptı. Bu bilgilenme yoluyla “öteki”lerin bilimlerinden ve bilgilerinden faydalanma amacı da vardı. Genel olarak, bu pozitif söylemlerin Müslümanların ahlaki ve dini değerlerinin Hristiyanlarca meşru görüldüğü belirtilemez.

---

²³¹ Bkz: Francisco García Fitz, “Las minorías religiosas, ss. 23-24. ve John V. Tolan, **Sarracenos**, ss. 225; 233.

²³² Francisco García Fitz, “Las minorías religiosas, ss. 44-45.

SONUÇ

Sonuç olarak XIII. yy İspanyasındaki Müslümanların imajı üst sınıf ve ruhban sınıfı tarafından; Hristiyanların İber Yarımadası toprakları üzerindeki gücünü ve bu gücü korumak için gerçekleştirdikleri olayları meşrulaştırmak için oluşturulmuştur. Bu imajın mesajları Müslümanların en alt tabakasından en üst tabakasına kadar yönelmekteydi. Bu yüzden bu mesaj basit görsellerden üslubu karmaşık olan dini anlaşmalara kadar yer bulmuştur.

Bu meşruiyet içeren söylemlerin inşasının temelinde birincisi dini, ikincisi yönetsel amaçlar yatmaktadır. Bunlardan birincisi *Reconquista* askeri ve ideolojik hareketidir. Bu kampanyanın amacı Müslümanlara karşı savaşarak onların yarımadadan atılmasıdır. Aynı zamanda İspanyollar bu savaşın iyilik ve kötülüğün arasındaki savaş olduğunu belirterek bu harekete dini ve ruhani anlamlar katıyordu. Bu bağlamda Hristiyanların dinin koruyucuları ve Müslümanların Şeytanın hizmetçisi diye nitelendirilmesi, Kilisenin ve İspanyol Krallığı'nın Müslümanlar üzerindeki tüm yaptırımlarını meşru kılıyordu. İkincisi ise İspanyol Krallığı'nın kuruluşundan bu yana olan idari meşruiyet söylemleridir. Bu açıdan, “öteki” kimliğinin kötülenip itibarsızlaştırılması İspanyol Krallığı'nın İber Yarımadası'ndaki gerçek meşru krallık olduğunu belirtmekle gerçekleştiriliyor, bu meşruiyet söylemi de İspanyol Krallığı'nın soyunun Müslümanlardan önce adada bulunan Vizigotlar'dan geldiğine dayandırılıyor. Olaya bütüncül bakıldığında aslında Hristiyan kimliğinin oluşumu, “öteki” yani Müslüman kimliğinin varlığı sayesinde mümkün olmuştur. Çünkü Müslüman kimliği taşlandıça Hristiyanlara tam tersi yönde anlamlar yüklenip Hristiyan kimliği de oluşmaktaydı.

“Öteki” kimliğinin oluşturulmasında iki açı vardı. Bunlardan birincisi direkt Müslümanı hedef alıyor, ikincisi ise direkt dinlerini hedef alıyordu. Her iki unsur da Hristiyanlara Müslümanların tam tersi özelliklerini yüklüyordu. Bu yorumlarda Müslümanlar kötülüğün yüzü, şeytanın kulu olarak betimlendiğinden, İber Yarımadası'nda kendilerinin meşru bir güç olmadığı belirtiliyordu.

Aynı zamanda “öteki”ne yamayan bu kimlik Hristiyanlar için bir ayna görevi görüyordu. Bu aynadan yola çıkarak kendi fizikleri, kültürleri, gelenekleri, ahlakları, dinleri ve liderleri hakkında tam tersi yorumlar yapıyorlardı. Yani siyah ten rengine karşı beyaz ten rengi, canavara karşı iyi, azgınlığa karşı ahlaklı cinsellik, sahtekarlığa karşı dürüstlük ve sözünü tutma, “Muhammed’e karşı İsa”, “Şeytan’a karşı Tanrı”; Meryem Ana ve son olarak meşru olmayan işgalci “kötü” Müslümana karşı Tanrı’nın savaşçısı, iyiliğin savunucusu ve Vizigotların gerçek mirasçıları olan İspanyollar vardı.

Sonuç olarak, XIII. yy. günlük yaşamı Müslüman imajının anlaşılmasını karmaşıklaştırdı. İyi ve kötünün arasındaki savaş mantığı, sosyal, politik ve ekonomik ilişkilerle Hristiyanların İslâm’ı tanımlarındaki ilgiyi artırmıştır; bunun amacı da onları Hristiyanlaştırmak, barışçıl bir ortam yaratarak bilgilerini İspanyol çıkarları için kullanmaktı. Bu yüzden gerek bireysel gerek toplumsal seviyede bazı Müslümanlar hakkında olumlu yorumlar yapılmıştır. Fakat kampanyanın mantığı izlenerek hiçbir zaman Müslümanların hükmetme meşruiyeti ve dini tanınmamıştır. Ayrıca hiçbir zaman eşit veya üstün sayılmamışlardır. Müslümanlar hakkındaki pozitif yorumlar, her zaman onların aşağıda, çaresiz ve güçsüz olduklarını belirtmek için yapılmıştır. Özetleyecek olursak, Müslümanlar hakkındaki bu pozitif yorumlar Müslümanı değil, aslında İspanyol yönetimini ve ruhban sınıfını övmekteydi.

BIBLIYOGRAFYA

- Anónimo: **Poema de Fernán González**, Palencia, Simancas Ediciones, 2003.
- Alfonso X: **General Estoria, Primera parte**, C. I, Predro Sanchez-Prieto, Ed., Madrid, Fundación José Antonio de Castro, 2009.
- _____ : **Las Cantigas de Santa Maria, V 1, Códice Rico, Ms T-I-1, Real biblioteca del Monasterio de San Lorenzo de El Escorial**, Madrid, Testimonio compañía Editorial, 2011.
- _____ : **Las Siete Partidas del rey don Alfonso el Sabio, cotejadas con varios códices antiguos por la Real Academia de la Historia**, C. 1, Madrid, Atlas, 1972.
- _____ : **Las Siete Partidas del rey don Alfonso el Sabio, cotejadas con varios códices antiguos por la Real Academia de la Historia**, C. 2, Madrid, Atlas, 1972.
- _____ : **Las Siete Partidas del rey don Alfonso el Sabio, cotejadas con varios códices antiguos por la Real Academia de la Historia**, C. 3, Madrid, Atlas, 1972.
- Álvarez, Vicente Ángel: “Relaciones peninsulares en el siglo de Alcañices (1250-1350). Regencias y minorías regias.”, **Revista da faculdade de letras da Universidade do Porto, serie de História, XV, II, (IV jornadas Luso-Espanholas de História Medieval. As relações de proteira no século de Alcañices, acta Porto)**, Porto, 1998, ss. 1045-1070.

- Alvar, Manuel, Ed: “Cantar de Roncesvalles”, **Cantares de Gesta Medievales**, México, Editorial Porrúa S. A., 1969.
- Alvira Cabrer, Martín: “Guerra e ideología en la España del siglo XIII: la conquista de Mallorca según la crónica de Bernat Desclot”, **En la España Medieval**, 19, 1996, ss. 37-50.
- Barkai, Ron: **El enemigo en el espejo, Cristianos y musulmanes en le España medieval**, Madrid, RIALP S.A, 2007.
- Benito Ruano, Eloy: **De la alteridad en la historia: discurso leído el día 22 de mayo de 1988**, Madrid, Real Academia de la historia, 1988.
- Carande, Herrero Rocío, Ed: “El Poema de Julia Rómula”, **Crónicas hispanas del siglo XIII**, Turnhout, Brepols, 2010
- Carpenter, Dwayne E: “Social perception and literary portrayal: Jews and Muslims in medieval Spanish literature”, **Convivencia: Jews, Muslims and Christians in Medieval Spain**, New York , George Braziller, 1992.
- Charlo, Brea, Luis, Ed: “Crónica latina de los reyes de castilla”, **Crónicas hispanas del siglo XIII**, Turnhout, Brepols, 2010.
- da Costa, Ricardo: “«Mahoma fue un engañador que redactó un libro llamado Corán»: la imagen del Profeta en la filosofía de Ramón Llull (1232-1316)”, **Notandum**, 27, 2011, ss. 19-35.
- de Tuy, Lucas: **Crónica de España, Primera edición del texto romanceado conforme a un códice de la Academia**, J. Puyol, Ed., Madrid,

Real Academia de la Historia, 1926.

Dyer, Nancy Joe, Ed: **El Mio Cid Del Taller alfonsí: versión en prosa en la Primera Crónica General y en la Crónica de Veinte Reyes**, Newark, Delaware, Juan de la Cuesta, 1995.

Estévez Sola, Juan A, Ed: **Crónica Najerense**, Madrid, Akal S.A., 2003.

Flori, Jean: **El Islam y el fin de los tiempos. La interpretación profética de las invasiones musulmanas en la Cristiandad medieval**, Madrid, Akal, 2010.

_____ : **La guerra santa: la formación de la idea de cruzada en el Occidente cristiano**. Madrid, Trotta, 2003.

_____ : **La guerra santa, yihad, cruzada. Violencia y religión en el cristianismo y el islam**, España, Universidad de Granada y Universidad de Valencia, 2004.

García Fitz, Francisco: **La Edad Media guerra e ideología: justificaciones jurídicas y religiosas**, Madrid, 2003

_____ : “Las minorías religiosas y la tolerancia en la Edad Media hispánica: ¿mito o realidad?”, **Tolerancia y convivencia étnico-religiosa en la Península Ibérica durante la Edad Media. III Jornadas de Cultura Islámica**, A. García Sanjuán, Ed., Huelva, 2003, ss. 13-56.

_____ : “¿Una España musulmana, sometida y tributaria? La España que no fue.” **Historia. Instituciones. Documentos**, 31, 2004,

ss. 227-248.

_____:

“Una frontera caliente, La guerra en las fronteras castellano-musulmanas (siglo XI-XIII)”, C. de Ayala, P. Buresi y Ph. Josserand. Eds., **Identidad y representación de la frontera en la España medieval (siglos XI-XIV)**, Colección de la Casa de Velázquez, Madrid, 2001, ss. 159-179.

García Flores, Antonio: "Fazer batallas a los moros por las vecindades del reyno": imágenes de enfrentamientos entre cristianos y musulmanes en la Castilla medieval, *Identidad y representación de la frontera en la España medieval (siglos XI-XIV)*” Carlos de Ayala Martínez, Pascal Buresi, Philippe Josserand, Ed., **Seminario celebrado en la Casa de Velázquez y la Universidad Autónoma de Madrid (14-15 de diciembre de 1998)**, Madrid, Casa Velázquez, 2001.

García-Serrano, Francisco: “La creación de identidad en la frontera medieval hispana y la visión del otro: mudéjares y judíos”, Manuel Alejandro Rodríguez de la Peña Ed., *Hacedores de Frontera. Estudios sobre el contexto social de la Frontera en la España medieval*, Madrid, 2009, ss. 73-90.

Gil de Zamora, Juan: **Alabanzas e historia de Zamora**, Zamora, Ayuntamiento de Zamora, 1994.

González, Julio: **Reinado y diplomas de Fernando III**, C. II., Córdoba, 1980.

González Jiménez: “Sobre la ideología de la Reconquista: realidades y tópicos”,

- Manuel: **Memoria, mito y realidad en la historia medieval. XII Semana de Estudios Medievales**, J.I. De la Iglesia Duarte, Ed., Nájera, 2003, ss. 151-170.
- Hernández Segura, Amparo, Ed: **Crónicas de la población de Ávila**, Valencia, Anubar, 1966.
- Hinojosa Montalvo, José: “Cristianos contra musulmanes: la situación de los mudéjares”. **Conflictos sociales, políticos e intelectuales en la España de los siglos XIV y XV / XIV Semana de Estudios Medievales**, Nájera, del 4 al 8 de agosto de 2003, Logroño, Instituto de Estudios Riojanos, 2004, ss. 335-392.
- _____ : “Musulmanes en los reinos cristianos: una desconfianza permanente” **Cristiandad e Islam en la Edad Media Hispana, XVIII Semana de Estudios Medievales de Nájera**, Instituto de Estudios Riojanos, Logroño, 2008, ss. 299-354.
- Jiménez de Rada, Rodrigo: **Historia de los hechos de España**, Madrid, Alianza Universidad, 1989.
- Ladero Quesada, Miguel Ángel: “Los mudéjares de Castilla en la Baja Edad Media”, **Historia. Instituciones. Documentos**, 5, 1978, ss. 257-304.
- _____ : “Los mudéjares de Castilla cuarenta años después”, **En la España Medieval**, C. 33, 2010, ss. 383-424.
- Le Goff, Jacques: **La Civilización del Occidente Medieval**, Paidós, Barcelona, 1999.

- Mendizábal, María Florencia: “Construyendo la “otredad”: imágenes y proyecciones teóricas cristianas sobre los musulmanes en la España Medieval (ss. XIII-XV),” **Revista Chilena de Estudios Medievales**, N. 5, ocañ-temmuz, 2014, ss. 53-72.
- Menéndez Pidal, Ramón, Ed: **Primera Crónica General de España, Primera Crónica General de España que mandó a componer Alfonso el Sabio y se continuaba bajo Sancho IV en 1239**, Madrid, Bailly-Bailliere, 1906.
- Menéndez Pidal, Gonzalo: **La España del siglo XIII leída en imágenes**, Madrid, ALSTOM, 2003.
- Monteira Arias, Inés: “Escenas de lucha contra el Islam en la iconografía románica: el centauro arquero. Su estudio a través de los cantares de gesta”, **Codex Aquilarensis. Cuadernos de investigación del Monasterio de Santa María la Real**, 22, 2006, ss. 146-171.
- _____: “Las formas del pecado en la escultura románica castellana: una interpretación contextualizada en relación con el islam”, **Codex Aquilarensis. Cuadernos de investigación del Monasterio de Santa M. la Real**, 21, 2006, ss. 48-87.
- Morin, Alejandro: “¿Cynocephalus in comentario? El carácter monstruoso o salvaje de los infieles como argumento jurídico”, Almudena Blasco Vallés y Ricardo da Costa, Ed., **Mirabilia 10A Idade Média e as Cruzadas**, Temmuz, 2010.
- Núñez Gonzales, Elena: **Las Máscaras de Satán: La representación del mal en la literatura española de El Cid a La celestina**, Tesis doctoral,

Alcalá de Henares, Universidad de Alcalá, 2007.

Palacios Martín, **Colección diplomática medieval de la Orden de Alcántara**
Bonifacio, Ed: **(1157?-1494), De los orígenes a 1454**, Madrid, Editorial
Complutense, 2000.

Palacios Ontalva, J. **Fernando III, Tiempo de Cruzada**, Madrid, 2012.
Santiago:

_____ : “Cultura visual e iconografía de la reconquista. Imágenes de
poder y cruzada”, **Revista de Historia Medieval, Anales de la**
Universidad de Alicante, N. 1, Madrid, Universidad de
Alicante, 2011.

Pascual, Pseudo Pedro: **Sobre la se(c)ta mahometana**. González Muñoz, Fernando,
Ed., Valencia, Publicaciones Universidad de Valencia, 2011.

Quintanilla Raso, M. “El orden señorial y su representación simbólica: ritualidad y
Concepción: ceremonia en Castilla a fines de la Edad Media”, **Anuario de**
Estudios Medievales, n. 29, 1999, ss. 843-873.

Rodríguez de la Peña, “La cruzada como discurso político en la crónica alfonsí”
Manuel Alejandro: **Alcanate: Revista de estudios alfonsíes**, 2, 2000-2001, Sevilla,
Universidad de Sevilla, ss. 23-41.

Rubiera Mata, María “El enemigo en el espejo: percepción mutua de musulmanes y
Jesús: cristianos”, **Cristiandad e Islam en la Edad Media Hispana,**
XVIII Semana de Estudios Medievales de Nájera, Logroño,
Instituto de Estudios Riojanos, 2008, ss. 355-369.

Such, Peter ve Richard **Book of Alexander. Libro de Alexander**, Oxford, Oxbow
Rabone, Ed: Books, 2009.

Tolan, John V: **árabes. El Islam en la imaginación medieval europea**,
Valencia, Universidad de Valencia, 2007.

Yarza Luaces, Joaquín: “El Diablo en los manuscritos medievales monásticos”, **Codex
aquilarensis 11: Cuadernos de investigación del Monasterio
de Santa María la Real**, 1994, ss. 103-130.